

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELİR DAĞILIMI VE BÜYÜME İLİŞKİSİ

**HÜSEYİN MERT UÇAR
16710027**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. KASIM EREN**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELİR DAĞILIMI VE BÜYÜME İLİŞKİSİ

**HÜSEYİN MERT UÇAR
16710027**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. KASIM EREN**

**İSTANBUL
2019**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

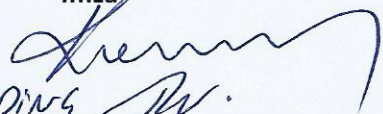
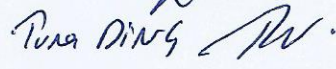
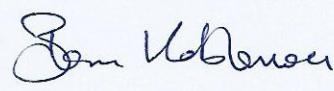
GELİR DAĞILIMI VE BÜYÜME İLİŞKİSİ

HÜSEYİN MERT UÇAR
16710027

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 28.06.2019

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Kasım Eren
Jüri Üyeleri	: Dr. Öğr. Üyesi Pınar DİNÇ Doç. Dr. Barış Kalkan

İSTANBUL
HAZİRAN 2019

ÖZ

GELİR DAĞILIMI VE BÜYÜME İLİŞKİSİ

Hüseyin Mert Uçar

Haziran, 2019

Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisi çeşitli iktisatçılar tarafından birçok araştırmaya konu olmuştur. Simon Kuznets'in gelir dağılımı ve büyüme ilişkisi hakkındaki görüşleri ise literatürde önemli bir yere sahiptir. Kuznets'e göre gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasında "Ters U" şeklinde bir ilişki mevcuttur. Çalışmanın amacı, Kuznets Hipotezinin günümüz verileriyle yeniden incelenmesinin yanı sıra, gelir dağılımı eşitsizliğine etkisi olabilecek diğer faktörlerin de ortaya koyulmasıdır. Çalışmada 32 ülkenin 2000-2014 dönemi verilerinden yararlanılmış ve ülkeler, gelir düzeylerine göre iki gruba ayrılmıştır. Çalışmada gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin incelenmesi amacıyla iki farklı model kullanılmaktadır. Birinci modelde ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmektedir. İkinci modelde ise ekonomik büyümenin yanında gelir dağılımına etkisi olduğu düşünülen farklı kontrol değişkenleri de kullanılmaktadır. Ulaşılan sonuçlar, incelenen gelir gruplarına göre farklılık göstermektedir. İncelenen kontrol değişkenlerinin de gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde önemli etkilerinin olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gelir Dağılımı Eşitsizliği, Gini Katsayısı, Ekonomik Büyüme.

ABSTRACT

The Relationship Between Income Distribution and Growth

Hüseyin Mert Uçar

June, 2019

The relationship between income distribution and growth has been the subject of many studies by various economists. Simon Kuznets' views on the relationship between income distribution and growth have an important place in literature. According to Kuznets, there is an “inverted U” shaped relationship between income inequality and economic growth. The aim of this study is to re-examine the Kuznets Hypothesis with current data, as well as the other factors that may have an impact on income inequality. This study uses the data of 32 countries from the period of 2000-2014 and the countries used are divided into two groups according to their income levels. The study uses two models in order to examine the relationship between income distribution and economic growth. The first model examines the impact of economic growth on income distribution. The second model includes control variables besides economic growth which are thought to have an impact on income inequality. It's found that the results differ according to the income groups examined. The results also show that the control variables used in the study also have a significant impact on income inequality.

Keywords: Income Inequality, Gini Coefficient, Economic Growth.

ÖN SÖZ

Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisi tarih boyunca çeşitli araştırmalara konu olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Bu durumun önemli bir nedeni, ortaya koyulan çalışmaların birbirlerinden oldukça farklı sonuçlar elde etmeleridir. Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin bu kadar belirsiz bir yapıda oluşu, ilişkinin doğasının farklı modeller ve yöntemlerle yeniden incelenmesini gerekli kılmıştır.

Bu çalışmada, 32 ülkenin 2000-2014 dönemi verilerinden yararlanılmıştır. Kuznets Hipotezi, iki farklı model yardımıyla yeniden incelenmiştir. Çalışmanın amacı, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisini dönemin verileri yardımıyla incelemek ve ilişkinin doğası hakkında daha belirgin sonuçlar elde etmektir.

Değerli tez danışmanım Doç. Dr. Kasım Eren'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışma süreci boyunca desteklerini ve anlayışlarını benden esirgemeyen aileme de sevgilerimi sunarım.

İstanbul; Haziran, 2019

Hüseyin Mert Uçar

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Konusu:	1
1.2. Çalışmanın Amacı:	1
1.3. Çalışmanın Planı:.....	2
2. GELİR DAĞILIMI VE TEORİK TEMELLERİ	4
2.1. Gelir Dağılımı Türleri.....	4
2.1.1. İşlevsel Gelir Dağılımı.....	4
2.1.2. Kişisel Gelir Dağılımı.....	5
2.1.3. Sektörel Gelir Dağılımı.....	5
2.1.4. Bölgesel Gelir Dağılımı.....	5
2.1.5. Birincil ve İkincil Gelir Dağılımı	6
2.2. Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörler	6
2.2.1. İktisadi Büyüme.....	7
2.2.2. Enflasyon	7
2.2.3. Reel Faiz	8
2.2.4. Nüfus Artışı	8
2.2.5. İstihdam	9
2.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ölçüm Yöntemleri.....	9
2.3.1. Değişim Aralığı	9
2.3.2. Aralık Ölçüsü.....	10
2.3.3. Görelî Ortalama Sapma	10
2.3.4. Gini Katsayısı	10
2.3.5. Yüzde Payları.....	11
2.3.6. Kuznets Katsayısı	12
2.3.7. Lorenz Eğrisi	13
2.3.8. Varyans ve Değişme Katsayısı	14
2.3.9. Dalton Ölçütü.....	15
2.3.10. Atkinson Ölçütü.....	15

2.3.11. Pareto Katsayısı	16
2.3.12. Logaritmik Standart Sapma	17
2.3.13. Theil Endeksi	18
2.4. Gelir Dağılımı Hakkında Teorik Yaklaşımlar	19
2.4.1. David Ricardo'nun Gelir Dağılımı Teorisi	19
2.4.2. Karl Marx'ın Gelir Dağılımı Teorisi	21
2.4.3. John Maynard Keynes'in Gelir Dağılımı Teorisi	22
2.4.4. Sidney Weintraub'ın Gelir Dağılımı Teorisi.....	24
3. EKONOMİK BÜYÜME VE TEORİK TEMELLERİ.....	27
3.1. Ekonomik Büyümenin Tanımı	27
3.2. Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri.....	28
3.2.1. Merkantalist Büyüme.....	28
3.2.2. Fizyokratların Büyüme Anlayışı.....	31
3.2.3. Klasik Büyüme Anlayışı.....	32
3.2.3.1. Adam Smith'in Büyüme Anlayışı.....	32
3.2.3.2. David Ricardo'nun Büyüme Anlayışı.....	35
3.2.4. Marksist Büyüme Anlayışı	36
3.2.5. Harrod - Domar Büyüme Modeli.....	38
3.2.6. Rostow'un Büyüme Teorisi	40
3.2.6.1. Geleneksel Toplum Aşaması	41
3.2.6.2. Kalkışa Hazırlık Aşaması.....	41
3.2.6.3. Kalkış Aşaması	41
3.2.6.4. Olgunluk Aşaması.....	41
3.2.6.5. Kitle Tüketimi Aşaması	42
3.2.7. Neo-Klasik Büyüme Modeli.....	42
3.2.8. İçsel Büyüme Teorileri	44
3.2.8.1. Kamusal Alt Yapılar	45
3.2.8.2. Beşeri Sermaye	46
3.2.8.3. Bilgi Birikimi	46
3.2.8.4. Ar-ge Yaklaşımı	46
4. GELİR DAĞILIMI VE BÜYÜME İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR - LİTERATÜR TARAMASI.....	48
4.1. Gelir Dağılımı ve Büyüme İlişkisini İnceleyen Farklı Çalışmalar.....	48
4.2. Kuznets Hipotezi	59
4.2.1. Kuznets Eğrisi.....	59
4.3. Kuznets Hipotezi Hakkında Yapılan Çalışmalar.....	61
5. EKONOMİK BÜYÜMENİN GELİR DAĞILIMINA ETKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK ANALİZ.....	66
5.1. Veri ve Metodoloji	66
5.1.1. Çalışmada Kullanılan Ülkeler.....	67
5.1.2. Çalışmada Kullanılan Modeller ve Değişkenler.....	67
5.2. Bulgular	69

5.2.1. Orta Gelirli Ülkeler	69
5.2.2. Yüksek Gelirli Ülkeler:.....	73
SONUÇ	77
KAYNAKÇA	80
ÖZ GEÇMİŞ	86

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Literatürde Genel Olarak Elde Edilen Sonuçlar	65
Tablo 2: Çalışmada Kullanılan Ülkelerin Gelir Düzeylerine Göre Ayrımları	67
Tablo 3: Modellerde Kullanılan Değişkenlerin Açılımları	68
Tablo 4: Kullanılan Verilerin Kaynakları	69
Tablo 5: Hausman Testi (Orta Gelirli Ülkeler)	70
Tablo 6: Otokorelasyon Testi (Orta Gelirli Ülkeler).....	70
Tablo 7: Değişen Varyans Testi (Orta Gelirli Ülkeler).....	70
Tablo 8: Yatay Kesit Bağımlılık Testi (Orta Gelirli Ülkeler)	71
Tablo 9: Orta Gelirli Ülkeler Analizi	72
Tablo 10: Hausman Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler)	73
Tablo 11: Otokorelasyon Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler).....	73
Tablo 12: Değişen Varyans Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler).....	74
Tablo 13: Yatay Kesit Bağımlılık Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler).....	74
Tablo 14: Yüksek Gelirli Ülkeler Analizi	75
Tablo 15: Ekonometrik Analiz Sonuçları.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Lorenz Eğrisi	13
Şekil 2: Pareto Gelir Dağılımı	17
Şekil 3: Toplam Arz Fonksiyonu Çizimi.....	25
Şekil 4: Merkantalist Süreç.....	30
Şekil 5: Adam Smith'in Büyüme Teorisi	34
Şekil 6: Ricardo'nun Büyüme Teorisi	36
Şekil 7: Solow Modelinde İstikrarlı Denge	43
Şekil 9: Kuznets Eğrisi	60

KISALTMALAR

DPT	: Devlet Kalkınma Teşkilatı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu:

Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki çeşitli iktisatçılar tarafından birçok araştırmaya konu olmuştur. Simon Kuznets, 1955 yılında yayınladığı “Economic Growth and Income Inequality” (Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği) adlı çalışmasında ilişkinin doğasını incelemiş ve ortaya koyduğu sonuçlar ile çalışmamıza da ilham kaynağı olmuştur. Kuznets, gelir dağılımı eşitsizliğinin bir ülkenin ekonomik büyüme süreci içerisinde nasıl ve ne yönde etkileneceğini incelemiştir. Buna göre, ekonomik büyüme süreci içerisindeki ülkeler öncelikle gelir dağılımı eşitsizliği artışı ile karşı karşıya gelirler, fakat sürecin ileriki aşamalarında gelir dağılımı eşitsizliği azalmaya başlar (Kuznets, 1955, 1-28). Ulaşılan bu sonuç literatürde “Kuznets Hipotezi” olarak adlandırılmıştır. Kişi başına düşen gelir artışı ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliğinde ortaya çıkan değişimleri ortaya koyan eğrinin “Ters-U” şeklinde olması dolayısıyla bu hipotez aynı zamanda “Ters-U Hipotezi” olarak da bilinir (Todaro, Smith, 2014, 235-236).

Kuznets, büyüme ve gelir dağılımı ilişkisini ortaya koyarken İngiltere, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri verilerinden yararlanmıştı. Çalışmasını bu ülkeler ile sınırlandırmasının nedeni ise erişebileceği verilerin kıt ve kaynakların güvenilir olmamasıdır (Kuznets, 1955, 4-6). İlerleyen dönemler ile birlikte erişilebilen veriler artmış ve kaynaklar daha güvenilir hale gelmiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kendisinden sonra gelen birçok iktisatçı ulaşabildikleri yeni veri setleri yardımıyla gelir dağılımı ve büyüme ilişkisini farklı yöntemler ve veri setleri ile birlikte incelemişlerdir. Yapılan çalışmalar, bulunan sonuçlar bakımından farklılık göstermektedir. Çalışmamız, bu farklı sonuçlar dikkate alınarak ortaya koyulacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı:

Bu çalışma, Kuznets Hipotezi’nin ortaya koyduğu “Ters-U” ilişkisinin günümüz verileri yardımıyla yeniden incelenmesinin yanı sıra, gelir dağılımı eşitsizliğine etkisi

olabilecek diğer faktörlerin de incelenmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda kurulan modeller, Kuznets Hipotezi'nin hem basit anlamda, hem de farklı kontrol değişkenleri yardımıyla incelenmesine olanak tanımaktadır. Bu sayede, gelir dağılımı üzerinde etkisi olan diğer faktörler de incelenebilecektir.

Çalışmamızda kullanılan ülkeler gelir düzeylerine göre iki farklı gruba ayrılmıştır. Bu gruplar sırasıyla “Orta Gelirli Ülkeler” ve “Yüksek Gelirli Ülkeler” olarak adlandırılmaktadır. Bu ayrımın yapılması, ortaya koyulan bulguların hem daha anlamlı hem de daha detaylı bir şekilde yorumlanmasını sağlayacaktır. Çalışmamızda “Düşük Gelirli Ülkeler” grubuna yer verilmemiştir. Bunun nedeni, düşük gelirli ülkelerin verilerinin oldukça sınırlı olmasıdır.

1.3. Çalışmanın Planı:

Çalışmanın “Giriş” bölümünden sonra geçilecek olan ikinci bölümde gelir dağılımı türleri irdelenecek ve gelir dağılımına etki eden faktörlerden bahsedilecektir. Bu bölümde aynı zamanda gelir dağılımı eşitsizliği kavramına açıklık getirilecek ve gelir dağılımı eşitsizliği ölçüm yöntemlerine yer verilecektir. Kuznets Hipotezi incelenirken karar verilmesi gereken en önemli konulardan biri, çalışmada kullanılacak gelir dağılımı eşitsizliği ölçütünün belirlenmesidir. Dolayısıyla bu bölümde gelir dağılımı eşitsizliği ölçüm yöntemlerine değinmemiz, çalışmamız için en uygun yöntemin seçilmesini de kolaylaştıracaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ekonomik büyüme kavramına açıklık getirilecek, ardından ekonomik büyümenin teorik temellerinden bahsedilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, gelir dağılımı ve büyüme ilişkisine yönelik yapılan çalışmalardan bahsedilecektir. Bu bölümde öncelikle incelenecek çalışmalar, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisini genel anlamda ele alan çalışmalar olacaktır. Bu çalışmalardan bahsedilmesi, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisi hakkında Kuznets Hipotezi kapsamı dışında kalan bilgilerin de edinilmesini sağlayacaktır. Literatürde genel anlamda gelir dağılımı ve büyüme ilişkisi incelendikten sonra, Kuznets Hipotezi'ni ele alan çalışmalara yer verilecektir. Bu çalışmaların ortaya koydukları sonuçlar, çalışmamızda elde edilen sonuçların yorumlanması aşamasında da bize yardımcı olacaktır.

Çalışmanın beşinci ve son bölümünde ise ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi ekonometrik yöntemler yardımı ile incelenecektir. Bu bölümde çalışmada yararlanılan yöntem, incelenen ülkeler, kullanılan modeller ve yapılan testler hakkında bilgi verildikten sonra bulgulara geçilecektir. Çalışmanın sonuç kısmında ise ortaya koyulan bulgular, incelenen çalışmalar yardımı ile tartışılacaktır.

2. GELİR DAĞILIMI VE TEORİK TEMELLERİ

Gelir dağılımı kavramına açıklık getirmeden önce, gelir ve milli gelir kavramları üzerinde durmalıyız. Belirli bir zaman aralığında bireylerin veya firmaların nakdî anlamda elde ettikleri meblağlar, gelir olarak tanımlanmaktadır. Milli gelir, ekonomide bir yıllık faaliyet sonucunda üretilen tüm mal ve hizmetlerin ulusal parayla ifadesi olarak tanımlanır (Ülgener, 1976, 19). Bu durumda gelir dağılımı, bir ülkede belirli bir süre içerisinde üretilen milli gelirin bireyler, bireylerden oluşan toplumsal gruplar ve üretim faktörleri arasında dağılması şeklinde açıklanabilir (Ergun, 2013, 10).

Bu bölümde öncelikle gelir dağılımı türlerinden bahsedilecek ve ardından gelir dağılımı üzerine etkisi olan faktörler anlatılacaktır. Bu faktörler aynı zamanda çalışmamızda da incelenmektedir. Dolayısıyla çalışmanın sonuç bölümünde, bu bölümde ortaya koyulacak öngörüler de incelenecektir.

Bölümde aynı zamanda gelir dağılımı eşitsizlik ölçütlerinden de bahsedilecektir. Bu eşitsizlik ölçütlerine dair verilen bilgiler, çalışmamızda kullanacağımız eşitsizlik ölçütü için de açıklayıcı olacaktır.

2.1. Gelir Dağılımı Türleri

2.1.1. İşlevsel Gelir Dağılımı

Milli gelirin, üretim faktörleri olan emek, sermaye, toprak ve girişim arasındaki dağılımını göstermektedir. Emek sahibinin milli gelirden aldığı pay ücret, sermaye sahibinin aldığı pay faiz, toprak sahibinin aldığı pay rant ve girişimcinin üretim sonucunda alacağı pay kâr olarak tanımlanmaktadır. İşlevsel gelir dağılımı aynı zamanda “Fonksiyonel Gelir Dağılımı” olarak da bilinmektedir. (Dinler, 2010, 296). Bu dağılım türü, bireyler arasında görülebilecek farklılıkları ortaya koymamaktadır.

2.1.2. Kişisel Gelir Dağılımı

Milli gelirin çeşitli gelir sınıflarına mensup bireyler arasında dağılımı bireysel gelir dağılımını ifade eder. Bireylerin sahip olduğu ekonomik kaynakların miktarı ve fiyatı, bireylerin gelirini oluşturur. Bu gelir dağılımı türü, aynı zamanda “Kişisel Bölüşüm” olarak da bilinmektedir. Kişisel gelir dağılımı kapsamında incelenen bireyler aynı anda ücret, faiz, rant ve kâr sahibi olabilmektedirler. Dolayısıyla bireylerin sahip olduğu gelir, üretim faktörlerinden elde edilebilen gelir ile yakından ilişkilidir (Dinler, 2010, 296).

Bireysel gelir dağılımına, gelir eşitsizlikleri araştırmalarında sıklıkla başvurulur. Bireysel gelir dağılımı, bir ülkede gerçekleşen gelir eşitsizliklerini ortaya koymakta kullanılır. Bu nedenle, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliklerini inceleyen çalışmalara yardımcı olur (Dinler, 2010, 296).

2.1.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Bir ülke içerisinde milli gelirin; tarım, sanayi ve hizmet sektörü gibi ekonomik faaliyet gruplarına göre dağılımı, sektörel gelir dağılımı olarak adlandırılır. Sektörel gelir dağılımı, milli gelirin ekonomide faaliyet içerisinde olan sektörlerle göre dağılımını gösterdiği gibi, aynı zamanda bu dağılımın hangi sektörlerin lehine işlediğinin incelenmesinde de önemli yere sahiptir. Sektörel gelir dağılımı, aynı zamanda milli gelirin kamu ve özel sektör arasındaki dağılımını da içerir ve bize devletin ekonomiye ne düzeyde müdahale ettiğini gösterir (Karacan, 2017, 48).

Sektörel gelir dağılımı, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini anlamak için de önemli ipuçları verir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları payların incelenmesi ile birlikte ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de anlaşılabilir. Sanayi ve hizmetler sektörünün, tarım sektörüne oranla milli gelirden aldığı payın fazla olduğu görülen ülkeler, gelişmiş ülkelerdir. Gelişmemiş ülkelerde ise tarım sektörünün payı, sanayi ve hizmet sektörünün payından fazladır (Işık, 2006, 123).

2.1.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Milli gelirin bir ülke içerisinde farklı bölgelerde yaşamını sürdüren bireyler arasındaki bölüşümünü ortaya koyan bölgesel gelir dağılımı, bu bölgelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıkların da incelenmesine yardımcı olur (Aktan, Vural, 2002a, 2).

Ülke içerisindeki bölgelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki bu farklar, bölgesel eşitsizlikleri ortaya koyar. Bölgesel eşitsizlik, üretim sektörleri olan tarım, sanayi ve hizmet sektörleri arasında olduğu gibi ulaştırma, sağlık ve eğitim alanları arasında görülen farklılıkları da ortaya koyar. Bir ülke içerisinde, sanayinin belirli bölgelerde yoğunlaşması, bölgesel eşitsizliklerin ortaya çıkma nedenlerine getirilen ekonomik açıklamalardan birini oluşturur. Aynı zamanda, ülke içerisindeki sanayileşmemiş bölgelerde istihdam imkânlarının daha az olması, nüfusun sanayileşmiş bölgelerde yoğunlaşmasını beraberinde getirerek bölgesel eşitsizliklerin ortaya çıkmasına yardımcı olabilir. Bölgeler arası ortaya çıkan bu gelir dağılımı eşitsizliklerine, gelişmiş olan ülkelerde daha az rastlanır (Karacan, 2017, 46-47).

2.1.5. Birincil ve İkincil Gelir Dağılımı

Son olarak, birincil ve ikincil gelir dağılımı da, gelir dağılımı türleri arasında incelenebilir. Birincil gelir dağılımı, serbest piyasa işleyişi içerisinde üretim faktörleri tarafından ortaya çıkarılan gelirin dağılımını içerir. Serbest piyasa sistemine devlet tarafından yapılan düzenleyici müdahaleler sonucu ortaya çıkan yeni gelir dağılımı ise ikincil gelir dağılımı olarak bilinmektedir (Aktan, Vural, 2002a, 2).

İkincil gelir dağılımı, gelirin yeniden dağılımı olarak da adlandırılır. Gelir dağılımının eşitsiz olduğu ülkelerde, devletin ekonomiye çeşitli politikalar yardımıyla müdahale etmesi gerekebilir. Bu durumda devlet, birincil gelir dağılımı sonucu ortaya çıkan eşitsiz gelir dağılımına, ikincil gelir dağılımı ile müdahale edebilir. Devlet bu eşitsizliğe vergi politikalarıyla müdahale etmek isterse, geliri yüksek olan bireylerden aldığı vergi oranını yükseltme yoluna gidebilir. Yapılan bu yeni politika ile ulaşılmak istenilen, toplanılan vergilerin ülkedeki yoksul kesime yardımcı olacak şekilde kullanılmasıdır (Aydın, 2013, 8-9).

2.2. Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörler

Gelir, belirli bir zaman aralığında bireylerin veya firmaların ortaya koyduğu mal ve hizmetlerden elde edilen nakdî meblağın toplamıdır. Görüldüğü gibi gelir, üretim ile yakından alakalıdır. Dolayısıyla, üretim faktörleri üzerinde etkisi bulunan faktörlerin büyük bir kısmı, gelir dağılımına da etki eder (Karacan, 2017, 52).

Bu bölümde, çalışmada kullanılan değişkenlere yer verilmektedir. Gelir dağılımı üzerinde etkisi olabilecek, fakat çalışmaya dâhil edilmemiş değişkenlerden bazıları;

dışa açıklık oranı, teknolojik gelişmeler, ülke içerisindeki bireylerin eğitim düzeyleri ve devlet harcamalarıdır. Bu değişkenlere ait verilerin, çalışmada kullanılan ülkelerin büyük bir kısmı için yeterli düzeyde olmaması, bu değişkenlerin çalışma dışarısında bırakılmasına neden olmuştur.

2.2.1. İktisadi Büyüme

Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisi, ekonomi tarihinin her döneminde iktisatçıların araştırmalarına konu olmuştur. Neo-klasik iktisatçılar, büyüme sürecinde faktör verimliliğinin artışı ile birlikte gelir dağılımının dengeye ulaşacağı görüşündedirler. Marksist görüş ise, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri kapitalist sistem ile ilişkilendirmiştir. Marksist görüşe göre, bu kapitalist sistem ortadan kalktığında eşitsizlikler de giderilecektir. Görüldüğü gibi, farklı iktisatçılar konu hakkında farklı yorumlarda bulunmuşlardır. Bütün bunların yanı sıra araştırmalar, büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin yönü üzerine de yapılmıştır.

Simon Kuznets, çalışmalarında ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisini inceleyerek alanda öncü bir rol oynamıştır. Kuznets bu ilişkiye, geliştirdiği "Kuznets Eğrisi" teorisi ile açıklık getirmiştir. Bu teori, aynı zamanda "Ters-U Eğrisi" olarak da literatürde yer edinir. Kuznet'in bu teorisi gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile birlikte değişiklik gösterdiğini öne sürer. Buna göre, ekonomik gelişme sürecinde başlangıçta dengeli olan gelir dağılımı, gelişme sürecinin ileriki safhalarında eşitsizleşmeye başlar. Fakat gelişme devam ettikçe, zamanla bu eşitsizlik azalma eğilimi içerisine girer. Bu durum Kuznets Eğrisinin, "Ters U Eğrisi" olarak anılmasına sebebiyet vermiştir (Bükey, Çetin, 2017, 104-110).

2.2.2. Enflasyon

Fiyatlar genel seviyesinde gerçekleşen sürekli artışlar enflasyon olarak tanımlanır. Bir ülke içerisindeki gelir seviyesi düşük bireyler enflasyon artışı ile karşı karşıya geldiğinde gelirlerini koruyamayacaklardır. Bu durumdan, enflasyonun gelir dağılımını olumsuz etkilediği sonucu çıkarılabilir; fakat konu hakkında yapılan çeşitli araştırmalarda bu ilişki hakkında kesin sonuçlara varılamamıştır. Enflasyon ve gelir dağılımı ilişkisindeki genel kanı, gelir dağılımının enflasyon artışı ile birlikte bozulacağı görüşüdür (Karacan, 2017, 53).

Yüksek enflasyonun gelir dağılımını bozucu etkisi bilinmesine rağmen, enflasyonun düşürülmesi gelir dağılımına doğrudan bir etkide bulunmaz. Enflasyon, farklı gelir seviyelerini farklı boyutlarda etkiler. Dolayısıyla, yüksek gelirli bireyler enflasyondan daha az etkilenirler. Düşük ve sabit gelirli bireyler enflasyon karşısında gelirlerini koruyamadıklarından dolayı, yüksek gelirli bireylere göre daha fazla etkilenirler (Aktan, Vural, 2002a, 7).

2.2.3. Reel Faiz

Ülke nüfusunun küçük bir kısmını temsil eden yüksek gelir gruplarının, ülke içerisindeki gelirin çok büyük bir kısmını ellerinde bulundurmaları gelir dağılımı eşitsizliği olarak bilinmektedir. Reel faizler de gelir dağılımı eşitsizliğini arttırıcı etki yaratabilen bir faktördür. Bunun nedeni ise yüksek gelirli bireylerin artan reel faizden, düşük gelirli bireylere göre çok daha fazla kazanç elde etmeleridir. Kuznets (1955) çalışmasında düşük gelirli bireylerin tasarruf oranlarının, yüksek gelirli bireylere göre oldukça az olduğu üzerinde durmuştur. Kuznets, bu durumun gelir dağılımı eşitsizliğini arttırıcı bir etki yarattığını belirtmiştir (Kuznets, 1955, 7). Artan faiz oranları tasarruf oranlarındaki eşitsizlik ile birleştiğinde, gelir dağılımı eşitsizliğinin giderek artmaya devam edeceği görülebilir.

Reel faiz oranı artışının yüksek enflasyon ile birlikte görüldüğü bir ekonomide de aynı durum geçerlidir. Ülke içerisindeki zengin kesim, artan reel faiz oranlarını lehine kullanarak yüksek kazançlar elde ederken, fakir halk bu durumdan yararlanamayacaktır (Karacan, 2017, 53).

2.2.4. Nüfus Artışı

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri yükseldikçe, nüfus artış hızları da düşer. Bunun nedeni, gelişmişlik düzeyi yükselen bir ülkenin beşeri sermaye yatırımlarının da yükselmesidir. Bu durumda, yapılan yatırımlar bireylerin eğitim düzeylerini yükseltir. Eğitim düzeyleri yükselen bireyler ise daha az çocuk yapma eğilimindedirler. Dolayısıyla, düşük beşeri sermayeye sahip gelişmemiş ülkelerde, geniş nüfuslu aileler yer alır. Aynı şekilde, yüksek beşeri sermayeye sahip gelişmiş ülkelerde ise daha küçük nüfuslu aileler yoğunluktadır. Nüfus artışının beraberinde işsizlik oranını arttırdığı düşünüldüğünde, eğitime yapılan yatırımlar sonuç olarak nüfus artış hızını düşürecek için, işsizlik oranını azaltıcı bir etki yapar (Karacan, 2017, 52).

Kuznets (1955) çalışmasında ekonomik büyüme sürecinin ilk aşamalarında gelir dağılımı eşitsizliğini arttıran en önemli faktörlerden birinin, kırsal bölgelerden kentsel bölgeye yapılan göçler olduğu üzerinde durmaktadır. Çalışmamızda “Kırsal Nüfus” değişkenine yer verilmiştir. Buradan çıkan sonuçlar, Kuznets’in ortaya koyduğu bu görüşün doğruluğunun da test edilmesine yardımcı olacaktır (Kuznets, 1955, 7-8).

2.2.5. İstihdam

Çalışmada kullanılan modellerde “İstihdam” değişkeni de yer almaktadır. Buna göre, artan istihdam ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliğinin düşmesi beklenmektedir. Daha fazla insanın çalışma hayatına girmesi ile birlikte bireylerin gelir düzeyleri artmaktadır. Bu durumun gelir dağılımı eşitsizliğini azaltıcı bir etki yaratacağı düşünülmektedir. Orta gelirli ülkelerde görülen işsizlik yardımlarının, yüksek gelirli ülkelere göre yetersiz düzeyde olduğu bilindiğine göre, “İstihdam” değişkeninin orta gelirli ülkelerde daha büyük bir etkiye sahip olacağı tahmin edilmektedir.

2.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ölçüm Yöntemleri

Bir ülke içerisindeki sosyal sınıfların, farklı yaşam koşulları ve hayat standartlarına sahip olması durumu eşitsizlik olarak tanımlanabilir. Gelir eşitsizliği ise aynı nüfus oranları ile seçilmiş farklı nüfus dilimlerinin milli gelirden aldıkları payların farklılık göstermesi durumudur. Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütleri, kişisel gelir dağılımlarını ölçmek için kullanılırlar. Kişisel gelir dağılımları, gelirlerine göre çeşitli dilimler içerisinde yer alan bireylerin sayılarını ortaya koyan dağılımlardır (DPT, 2001, 5).

Çalışmamızda incelenecek olan gelir dağılımı ölçütleri sırasıyla: Değişim Aralığı, Aralık Ölçüsü, Görelî Ortalama Sapma, Gini Katsayısı, Yüzde Payları, Kuznets Katsayısı, Lorenz Eğrisi, Varyans ve Değişme Katsayısı, Dalton Ölçütü, Atkinson Ölçütü, Pareto Katsayısı, Logaritmik Standart Sapma ve Theil Endeksi'dir.

2.3.1. Değişim Aralığı

Bir serideki maksimum ve minimum gelir seviyeleri arasındaki farkı ifade eden bir ölçüdür. Bir seride yalnızca maksimum ve minimum uçları dikkate alan bu ölçüm, serideki diğer terimleri hesaba katmaz. Değişim Aralığı ölçüsünden, değişkenlik

hakkında tam bir bilgi alınamaz. Ölçü, değişkenlik hakkında ancak kabaca bir fikir verebilir (DPT, 2001, 5).

2.3.2. Aralık Ölçüsü

Aralık ölçüsü, maksimum ve minimum gelir seviyeleri arasındaki farkın ortalama gelire oranıdır. Aralık Ölçüsü A , maksimum hane geliri $Maks(Y_i)$, minimum hane geliri $Min(Y_i)$ ile gösterilirse (Aktan, Vural, 2002a, 14);

$$A = [Maks(Y_i) - Min(Y_i)] / \bar{Y}$$

Görüldüğü gibi A 'nın sıfır olması için gelirlerin eşit dağılmış olması gerekir. Eğer tüm gelir tek bir birey tarafından alınırsa A , n değerini alır. Dolayısıyla A , 0 ve n arasında bir değer alır. Aralık ölçüsü, maksimum ve minimum noktalar arasındaki dağılım hakkında bilgi vermez (Aktan, Vural, 2002a, 14).

2.3.3. Göreli Ortalama Sapma

Değişim Aralığı ve Aralık Ölçüsün'de analizler maksimum ve minimum değere göre yapılıyor ve serideki diğer terimler hesaba katılmıyordu. Göreli Ortalama Sapma'da ise, dağılımdaki bütün gelir düzeyleri analiz edilir (DPT, 2001, 5).

Göreli Ortalama sapma aşağıdaki gibi formüle edilebilir;

$$G = \sum_{i=1}^n |\mu - Y_i| / n \mu$$

Görüldüğü gibi, dağılımdaki bütün gelir düzeylerinin ortalama gelir ile karşılaştırılması ve tüm farkların mutlak değerlerinin toplamının toplam gelire oranlanması ile Göreli Ortalama Sapma (G) elde edilebilir. G 'nin 0 değeri alması için dağılımda tam eşitlik olması gerekir. Bu ölçütün eleştirilebilecek yönlerinden biri, birbirlerine yakın gelir düzeylerine sahip bireyler düşünüldüğünde geliri az olan bireyden, geliri daha fazla olan bireye yapılan gelir transferine karşı duyarlı olmamasıdır (Aktan, Vural, 2002a, 14).

2.3.4. Gini Katsayısı

Kişisel gelir dağılımını ölçmek için kullanılan ölçüm yöntemlerinden biri olan Gini Katsayısı, 0 ile 1 arasında değer alır. Gini katsayısının 0 değerini alması, bir toplum

içerisinde herkesin eşit gelir elde ettiği anlamına gelir. Gini katsayısının "1" değerini alması ise, gelirin tek bir birey tarafından alınmış olduğunu gösterir. (DPT, 2001, 7).

Gini katsayısı, aşağıdaki gibi formüle edilmektedir;

$$G = \left[\frac{1}{N_2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) \right] / 2\bar{Y}$$

Y_i : i. grubun toplam geliri,

Y_j : j. grubun toplam geliri,

$f(Y_i)$: i. grubun gelir çokluğu,

$f(Y_j)$: j. grubun gelir çokluğu (TUİK, 2008, 57).

Bu ölçüt, bir ülkedeki üst ve alt gelir düzeylerinde oluşan yığılmaları hesaba katmaz. Dolayısıyla, alt gelir gruplarının yoğunlukta olduğu gelişmekte olan ülkeler ile orta kesimin yoğunlukta olduğu gelişmiş ülkelerin Gini katsayıları karşılaştırılırken, katsayının bu yönü dikkate alınmalıdır (Aktan, Vural, 2002a, 16).

2.3.5. Yüzde Payları

Yüzde payları, genelde diğer gelir eşitsizliği ölçütleri içerisinde en açık olanı olarak görülür. Hanehalkı geliri öncelikle gelir büyüklüklerine göre sıralanır, ardından %20'lik beş eşit paya ayrılır. Her bir %20'lik gelir grubunun, toplam gelir içindeki payı bu ölçüt ile karşılaştırmalı olarak incelenebilir (Karluk, 1997, 62).

Yüzde payları ölçütünde, hanehalkı gelirleri %20'lik gruplara ayrılabilirdiği gibi %1, %5 ve %10'luk gruplara ayrılıp, ardından bu gruplarının gelir payları da saptanabilir. Hangi yüzde paylar analizi yapılmak isteniyorsa, hanehalkları o orana göre gruplara ayrılır. Dolayısıyla, %20'lik yüzde payı seçilmiş ise, hanehalkları 5 gruba ayrılır. Yüzde payları analizinde, her grubun gelirden ve toplam nüfustan aldıkları paylar birbirlerine eşit ise, gelirin eşit dağıldığı söylenebilir (DPT, 2001, 7).

Bu ölçüt kullanılırken, yüzde paylarına dayanarak tek parametrik dağılım ölçütleri de elde edilebilir. Bunun için, kartiller (dörttebirlik) kullanılabilir (Akalin, 1986, 322).

$$\frac{M_3}{M_1}, \frac{M_3 - M_1}{M}, \frac{M_3 - M}{M - M_1}, \frac{M_3 - M}{M}, \frac{M - M_1}{M}$$

Burada, birinci kartil M_1 , medyan M ve üçüncü kartil M_3 ile gösterilmiştir. Bu parametrik ölçütler, hesaplamada kullanılan kartillerin kendi içerisinde olan dağılımlarındaki değişimlerden ve hesaplama girmeyen kartillerin dağılımlarındaki değişimlerden etkilenmezler (Akalin, 1986, 322).

2.3.6. Kuznets Katsayısı

Kuznets katsayısı da gini katsayısı gibi bir Lorenz ölçütüdür ve Simon Kuznets'in çalışmalarından ortaya çıkmıştır. Simon Kuznets'e göre, bir ekonomide gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki vardır. Ters-U Hipotezi olarak da anılan bu ilişkide, bir ülke içerisinde gelir seviyesi artışı öncelikli olarak eşitsizliği artırır, daha sonra bu eşitsizlik giderek azalır. Kuznets, tarım dışı sektördeki verimliliğin tarıma göre daha yüksek olması nedeniyle, tarımdan tarım dışı sektörlerle bir istihdam akışı olduğu üzerinde durur. Bu durumda göç sebebiyle üretim artar ve gelir dağılımı bozulur. Fakat bu süreç devam ettiğinde ortaya çıkacak gelir artışı, gelir dağılımı eşitsizliğini azaltacaktır (Karluk, 1997, 62).

$$K = Y_i / (X_i / Y_i) - 1$$

Burada Y_i , i. sektörün toplam istihdam içerisindeki payı ve X_i , i. sektörün toplam üretimde içerisindeki payını göstermektedir. Kuznets, sektörel düzensizlikleri ortaya koyan bir ölçü geliştirmiştir. Sektörel üretim ve sektörel istihdam arasındaki farkların mutlak değerlerinin, her sektörün toplam istihdam içerisindeki payı ile ağırlıklandırılarak toplanması, sektörel ortalama ürün eşitsizliğinin bir ölçütü olarak kullanılır. Kuznets Katsayısı, 0 ile 1 arasında değişir. Kuznets katsayısı 0 ise sektörel ortalamanın ülke ortalamasına eşit olduğu sonucuna ulaşılır. Toplam çıktının tek sektör tarafından üretildiği durumlarda Kuznets katsayısı 1'dir (Karluk, 1997, 62).

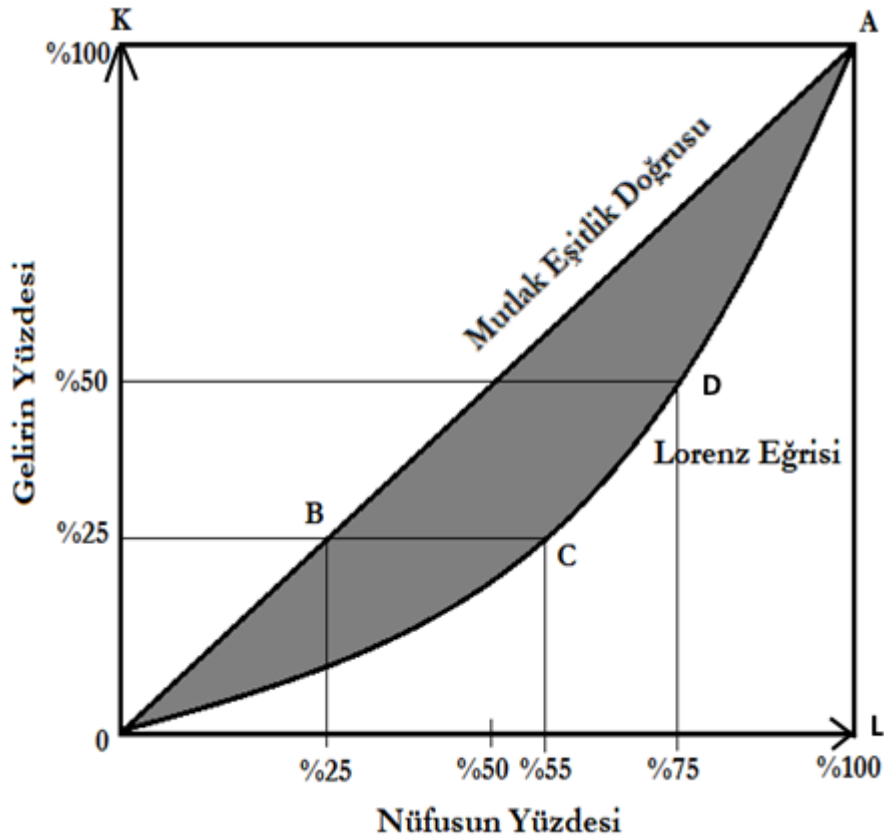
Sanayi sektörü toplam işgücünün %40'ını istihdam eder ve toplam gelirin %60'ını ürettiği farz edilsin. Buna göre Kuznets Katsayısı,

$$K = 40 \times [(60 / 40) - 1] = .20 \text{ 'dir.}$$

Sanayi sektörünün üretim ve istihdam payları arasındaki fark, sanayideki işçi başına ürünün, sanayi sektörünün toplam işgücündeki payı ile ağırlıklandırılmış şekilde, ülke ortalaması oranı farkına eşittir.

2.3.7. Lorenz Eğrisi

Gelirin nüfusun geneline dağılımındaki eşitsizliği gösteren bu eğri, yüzde olarak ülkedeki toplam gelirin nasıl paylaşıldığını gösterir. Lorenz eğrisi bir ülke içerisinde gelir dağılımında eşitlik söz konusu olduğu zamanlarda 45 derecelik bir doğru biçimini alır. Bu durumda, toplam gelir bireyler arasında eşit bir şekilde pay edilmiştir. Böyle bir ekonomiyi yansıtan Lorenz Eğrisi, "Tam Eşitlik Doğrusu" adını alır (DPT, 2001, 7).

Şekil 1: Lorenz Eğrisi

Dinler, Zeynel. 2010. İktisada Giriş. 16. bs. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 297

Şekil 1’de gösterilen Lorenz eğrisinde bulunan karenin yatay ekseninde, yüzde olarak birikimli nüfus dilimleri bulunur. Yüzde olarak bireylerin gelir dilimleri ise dikey ekseninde bulunur. Lorenz eğrisi, karenin köşegenini uç noktalardan keser. Gelir dağılımı eşitliği söz konusu olduğu durumda "mutlak eşitlik doğrusu" adını alan

Lorenz eğrisi, ülke içerisindeki gelir dağılımı eşitsizliği artış gösterdikçe tam eşitlik doğrusundan uzaklaşır. Bu durum sonucunda Lorenz eğrisi, daha yatık bir görünüm alır (Karluk, 1997, 61).

Tam eşitlik doğrusunun geçerli olmadığı durumlarda düşük gelir grupları, oransal olarak daha düşük bir gelir düzeyine sahip olur. Lorenz Eğrisi üzerinde, alt gelir gruplarının bulunduğu noktalardan, gelir düzeyi yüksek gruplara doğru çıkıldıkça eğim artış gösterir (Akalın, 1986, 321).

2.3.8. Varyans ve Değişme Katsayısı

Varyans, mutlak farkların karelerinin toplamını kullanarak ortalamadan uzaklaşan farkları ortaya koyar. Değişmenin ortak istatistiki ölçüsü olan varyans, aşağıda görüldüğü gibi eşitsizlik ölçütünü azaltması nedeniyle transfer ilkesini kaşır (Akalın, 1986, 318-319).

$$V = \sum_{i=1}^n (\mu - Y_i)^2 / n$$

Diğer şartların sabit olduğu varsayıldığında, düşük gelirli bir bireyden geliri yüksek bir bireye yapılan transfer her zaman varyansı yükseltir. A. K. Sen tarafından Pigou - Dalton koşulu olarak adlandırılan bu özellik eşitsizlik ölçütleri için önemli bir özelliktir. Pigou-Dalton koşulu, düşük gelirli bir bireyden yüksek gelirli bir bireye yapılan gelir transferinin her zaman için eşitsizlik ölçütünü yükselttiğini gösterir. Bu durum, varyansın arttığını belirtir (Akalın, 1986, 318-319).

Ortalama gelir düzeyi (μ) de varyans için önemli bir yere sahiptir. Bir dağılım, diğerine nazaran daha büyük görece değişim gösteriyor olmasına rağmen, daha düşük varyansa sahip olabilir. Bu durumun nedeni, iki değişimin ortalama gelir düzeylerinin birbirlerinden oldukça farklı olmasıdır. Değişim katsayısı ise ortalama gelir düzeylerinden etkilenmez (Akalın, 1986, 318-319).

$$D = S / \mu$$

Bir serinin standart sapması, serinin aritmetik ortalamasına bölünür, ardından çıkan sonuç 100 ile çarpılırsa değişme katsayısına ulaşılır. Gelirlerin eşit olduğu durumda, değişme katsayısı 0 olur. Değişme katsayısı, ortalama gelir düzeylerinden etkilenmediği için, ülkelerarası karşılaştırmalarda kullanılabilir (DPT, 2001, 6-7).

Değişme Katsayısı, ortalama gelir düzeylerinden bağımsız olduğu gibi, her gelir düzeyi arasında gerçekleşen gelir transferlerine karşı da duyarlıdır. Fakat bu durumda ortaya çıkan sorunlardan biri, yöntemin kullanılışında farklı gelir düzeylerindeki transferlere aynı ağırlığın veriliyor olmasıdır.

2.3.9. Dalton Ölçütü

Dalton'un faydacı temeller üzerine geliştirdiği eşitsizlik ölçütü, gelirin eşit olduğu varsayımı altında elde edilecek toplam fayda düzeyi ile fiilî toplam fayda düzeylerini karşılaştırmaya dayanır. Dalton, gelirin marjinal faydasının düştüğü varsayımı altında toplam refahın maksimize olması için eşit gelir dağılımının gerçekleşmiş olması gerektiğini vurgular. Dalton ölçütü, fiilî sosyal refahın maksimum sosyal refaha oranlanması ile bulunur (Akalın, 1986, 324).

$$D = [\sum_{i=1}^n U(Y_i)] / nU(\mu)$$

$U(Y_i)$ burada i inci bireyin fayda fonksiyonu olarak tanımlanır (Aktan, Vural, 2002b, 18).

2.3.10. Atkinson Ölçütü

Farklı gelir dağılımları çeşitli eşitsizlik ölçütleri ile sıralandığında, bu ölçütlerin eşitsizliğe verdikleri ağırlıkların farklı olmasından ötürü ortaya düzgün olmayan bir sıralama çıkar. Atkinson, eşitsizliğe verilen bu ağırlıkların değer yargılarından bağımsız olmadıkları düşüncesinden yola çıkmış ve belirli bir toplumsal refah fonksiyonu varsayarak eşitsizlik ölçütlerini bu toplumsal refah fonksiyonunu kullanarak sıralamaya çalışmıştır. Toplumsal refah fonksiyonunda, toplumun gelir dağılımı eşitsizliğine verdiği ağırlık 0 ve sonsuz aralığında herhangi bir değer olabilir. Gelir dağılımına karşı kayıtsız olan bir toplumda bu ağırlık 0 olur. Yalnızca en düşük gelir düzeyindeki gruplar ile ilgilenilen bir toplumda ise bu ağırlık sonsuz olur (DPT, 2001, 8).

Kişisel faydanın karşılaştırılabilir olduğunu belirten kardinal fayda anlayışı varsayımı içerisinde olan toplumsal refah fonksiyonu, bireylerin refah fonksiyonlarının toplamını ifade eder. Fonksiyon simetrik ve içbükeydir, dolayısıyla marjinal faydanın artmadığı bir durum söz konusudur. Atkinson endeksi, aşağıda gösterilmiştir (Aktan, Vural, 2002b, 18-19);

$$A\varepsilon = 1 - \left[\sum_{i=1}^n \left(\frac{Y_i}{\mu} \right)^{1-\varepsilon} \right]^{1/1-\varepsilon}$$

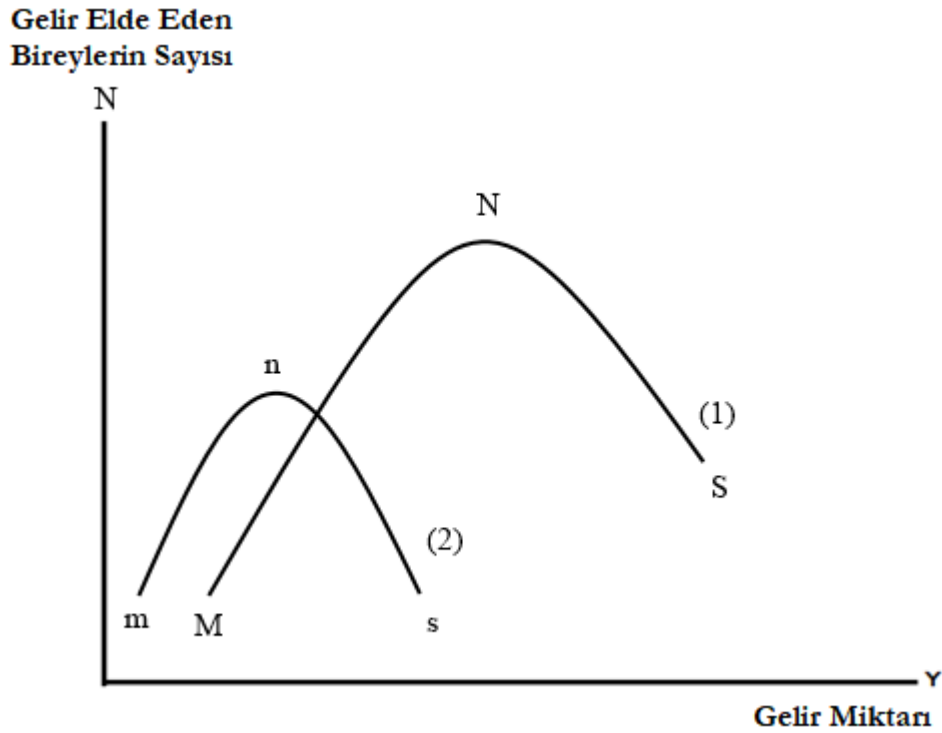
ε = Eşitsizlik parametresi, $0 < \varepsilon < \infty$

Bu durumda eşitsizlik parametresi, toplumun gelir eşitsizliğine verdiği önemi yansıtır. Yüksek bir eşitsizlik parametresi, eşitsizliğe verilen önemin de yüksek olduğunu gösterir. Atkinson endeksinin 0.40 değerini aldığı ve toplam gelirin 100 birim olduğu bir toplumda, eşit gelir dağılımı sağlanmış olsaydı bu 100 birimin 60'ı şu anki toplum refahını elde etmek için yeterli olacaktı. Bu durumda eşitsiz gelir dağılımının, topluma 40 birimlik bir refah kaybına yol açtığı anlaşılır (Aktan, Vural, 2002b, 18-19).

2.3.11. Pareto Katsayısı

Vilfredo Pareto, toplam gelirin bireyler arasındaki bölüşümünü bir piramit üzerinden açıklar. Pareto'ya göre, piramidin tepe noktasında toplumun en yüksek gelir düzeyine sahip bireyler bulunur. Piramit üzerinde tabana doğru inildikçe daha düşük gelirli bireylere rastlanır ve tabanda en düşük gelir düzeyine sahip bireyler bulunur (Karacan, 2017, 45).

Şekil 2'de yatay eksen "Gelir Miktarı" ve dikey eksen "Gelir Elde Eden Bireylerin Sayısı" yer almaktadır. Şekilde görüldüğü gibi 1. eğri 2. eğriye göre daha geniştir, dolayısıyla 1. eğri gelir dağılımı eşitsizliğinin daha yüksek olduğu bir ekonomiyi temsil etmektedir. 2. eğride gösterilen "mn" aralığı, 1. Eğrideki "MN" aralığından daha kısadır, dolayısıyla 2. eğri daha fakir bir ekonomiyi temsil etmektedir (Karakayalı, 1995,'den aktaran Ekodialog, [01.05.2019]).

Şekil 2: Pareto Gelir Dağılımı

Karakayalı, Hüseyin. 1995. Makro Ekonomi. 3.bs. İzmir: Bilgehan Basımevi. (Aktaran: Ekodialog. [01.05.2019]. Pareto Gelir Dağılımı. ekodialog.com/Konular/pareto_gelir_dagilimi.html)

Pareto katsayısı, belirli bir gelir grubunda yer alan bireylerin elde ettiği gelir düzeyleri ile bu gelir düzeylerini veya daha fazlasını elde eden bireylerin sayısı arasında bir ilişki kurulmasından yola çıkar. Bu ölçü, bireylerin gelir düzeyleri yükseldikçe daha üst gelir gruplarına geçişlerinin ne şekilde artış gösterdiğini belirtir (DPT, 2001, 8).

2.3.12. Logaritmik Standart Sapma

Logaritma'yı standart sapma veya varyanstan ayıran önemli bir fark bulunur. Bu fark birimlerin keyfilikliğini ortadan kaldırmasıdır. Birimlerde gerçekleşecek bir değişme, mutlak değerlerin çarpımı şeklinde işleme geçer. Logaritma aynı zamanda mutlak değer cinsinden birimlerin de keyfilikliğini ortadan kaldırır. Logaritmik yöntem, geometrik ortalama sapma olarak ele alınır ve bu süreçte aritmetik ortalama ihmal edilir. Buna rağmen, gelir dağılımı konusunu işleyen metinlerde daha sık kullanılır (Akalin, 1986, 320).

Düşük gelir düzeylerinde gerçekleşen gelir transferlerine önem göstermek istenildiğinde logaritma yoluna başvurulabilir. Bunun nedeni, gelir düzeyleri artışı ile birlikte, gelir düzeyleri farklarında daralma meydana gelmesidir. Ölçü logaritmik olduğu için, düşük gelir seviyeleri nispi olarak daha çok ağırlık taşır (DPT, 2001, 6).

$$L = [\sum_{i=1}^n (Log \mu - Log Y_i)^2 / n]^{1/2}$$

$Log \mu$ = Hane gelirlerinin logaritmik ortalaması

$Log Y_i$ = i.nci hane gelirinin logaritması

Logaritmik Standart Sapma (L) değeri, yüksek gelir grubuna ait bir bireyden düşük gelir grubuna ait bir bireye yapılan gelir transferi sonrasında düşer (Aktan, Vural, 2002a, 15-16).

Logaritmik Standart Sapma, değişim katsayısı gibi ortalama gelirden görülebilecek farklılıklardan etkilenmez, dolayısıyla uluslararası gelir dağılımı karşılaştırmaları yapılırken kullanılabilir. Ölçünün, ortalama gelirin altında ve üstünde görülen farkları tam olarak yansıtarak, ele alınan serinin bütünüyle ilgileniyor olması, eşitsizlik ölçüsü olarak kullanılmak için uygun olduğunu göstermektedir (DPT, 2001, 6).

2.3.13. Theil Endeksi

Theil endeksi, genel entropi sınıfı eşitsizlik ölçütleri grubunun bir parçasıdır. Genel entropi ölçütlerinin formülü aşağıdaki gibidir.

$$GE(\alpha) = \frac{1}{\alpha^2 - \alpha} \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{Y_i}{\mu} \right)^\alpha - 1 \right]$$

Burada n , örneklemden kişi sayısı ve Y_i , i inci kişinin gelirini temsil eder. Gelirin eşit dağıldığı bir ülke için GE değeri 0 olacaktır. GE , 0 ile sonsuz arası değerler alabilir. Gelir dağılımı seviyeleri arasındaki uzaklığı ortaya koyan bir ağırlık olan α , reel sayılar içerisinde herhangi bir değer alabilir. GE 'nin değişimlere karşı duyarlılığı, α ağırlığının değeriyle artışı gösterir. α 'nın 1 değerini alması, dağılım boyunca eşit ağırlığın varlığını gösterir. α 'nın değeri artışı göstermesi, ağırlığın üst gelir grupları lehine artışı gösterdiğini belirtir.

Genel entropi ölçütünde α 'nın 0 veya 1'e eşit olduğu durumlar, theil endeksi olarak adlandırılır.

$$GE (0) = T = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \log \frac{Y_i}{\mu}$$

$$GE (1) = T = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{Y_i}{\mu} \log \frac{Y_i}{\mu}$$

Theil endeksi'nin aldığı değerler arttıkça, bir ülke içerisindeki eşitsizliğin arttığı görülür. Endeks, gelir transferlerine duyarlı bir yapıdadır. Bu nedenle, zengin bir bireyden fakir bir bireye yapılan gelir transferi, Theil endeksini küçültür. Theil endeksi değerinin küçülmesi, gelir dağılımı eşitsizliğinin azaldığı anlamına gelir (Aktan, Vural, 2002a, 17-18).

2.4. Gelir Dağılımı Hakkında Teorik Yaklaşımlar

Milli gelirin, üretim faktörleri ve sosyal gruplar arasındaki dağılımı ve bu dağılımın nasıl daha adaletli olabileceği hakkında üretilen teoriler her dönemde var olmuştur. Gelir dağılımı üzerine ortaya koyulan teoriler bu bölümde incelenecektir.

2.4.1. David Ricardo'nun Gelir Dağılımı Teorisi

David Ricardo ve Karl Marx, geliştirdikleri fikirleri kapitalist üretim sisteminin gelişimini inceleyerek ortaya çıkarmışlardır. Bu iki iktisatçı, klasik gelir dağılımı teorilerine önemli katkılarda bulunmuşlardır (Peterson, 1994, 445).

David Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinde, tarımsal faaliyetlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Ricardo'ya göre, tarım sektöründe istihdam artışı ile birlikte verimlilik düşmeye başlar. Artan istihdam ile birlikte verimsiz toprakların da işlenmeye başlanması ve işlenmeye devam edilen verimli toprakların da zamanla verimsizleşmesi nedeniyle emeğin verimliliği düşme eğilimi içerisinde. Dolayısıyla Ricardo'nun gelir dağılımı teorisi, ekonomide azalan verimler yasasının geçerli olduğunu ortaya koyar. Ricardo, gelir dağılımı teorisinde Malthus'un nüfus teorisinden de yararlanır. Bu teori, ücretlerin asgari geçim seviyesinin üzerine çıkması ve nüfus artışı arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu belirtir (Öztürk, 2010, 63-64).

Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinde milli hasıla; kâr, rant ve ücret olmak üzere üç paya ayrılır. Toprakten gelen getiri rant olarak ifade edilir, ve azalan verimler yasaının sonucunda ortaya çıkar. Toprakten gelen rant, aynı zamanda toprağın kalitesi ile ilişkilidir. Bu durumda rant, katlanılan üretim masraflarından fazlasını veren topraktan alınan emek ürünü ile üretim masraflarını birebir karşılayan topraktan alınan emek ürünü arasındaki farktır. Emeğin karşılığı ise ücrettir. Fakat Ricardo'nun sisteminde emeğin karşılığı, doğal ve piyasa fiyatı (ücreti) olarak ikiye ayrılır. Emek sahiplerine asgari düzeyde geçim imkânı tanıyan ücretler, emeğin doğal ücreti olarak tanımlanmıştır. Piyasa ücreti ise arz ve talep şartlarına göre belirlenir ve piyasaya hâkim olan ücret düzeyini gösterir. Uzun dönemde emeğin piyasa ücreti, Malthus'un nüfus teorisi sebebiyle emeğin doğal ücreti seviyesine düşecektir. Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinde milli gelirin dağıtıldığı son pay, kâr olarak tanımlanır. Buna göre, milli gelirden rant ve ücret toplamının çıkarılması ile elde edilen değer kâr olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla kâr, artık bir değeri ifade eder (Peterson, 1994, 447-448).

Ricardo'nun gelir dağılımı teorisine en büyük katkısı, nispi paylar teorisi olmuştur. Nispi paylar teorisi, çıktı ile nispi dağılım arasındaki ilişkiyi inceler. Bu teorinin işleyişi iki prensibe bağlıdır:

- 1- Marjinal Prensip: Milli hasılanın rant, ücret ve kâr payları arasındaki dağılımını ortaya koymak için kullanılır.
- 2- Fazlalık Prensibi: Milli hasıladan rant payının çıkarılmasından sonra artakalan kısmın ücret ve kâr arasındaki dağılımını ortaya koyar. Fazlalık prensibine aynı zamanda “Artık Prensibi” de denilir (Peterson, 1994, 448).

Teoriye göre emek talebi artışı, tarımsal üretim ile elde edilen sermaye birikiminin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Ricardo'nun gelir dağılımı teorisinin, Malthus'un nüfus teorisinden yararlandığı bilindiğine göre, emek talebinin artışı ile birlikte nüfusun da artış göstereceği görülebilir. Emek talebi artışı ile birlikte artan ücretler, nüfus artışları sonrasında tekrar doğal düzeyine inmeye başlar (Öztürk, 2010, 64).

Bu noktada önem verilmesi gereken konu, teorideki kâr, rant ve ücretler arasındaki ilişkidir. Daha önce belirtildiği gibi, Ricardo'nun teorisinde kâr artık bir değerdir. Azalan verimler yasaı dolayısıyla emeğin verimliliğinin düşmesi ile birlikte kâr oranları azalır, fakat rant artış gösterir. Azalan verimlilik nedeniyle artan tarım ürünü

fiyatları, ücretlerin de doğal düzeyinin artış göstermesi ile sonuçlanır. Görüldüğü gibi, artan rant ve ücretler sonuç olarak kâr oranlarını düşürecektir. Kârların tamamıyla ortadan kalkması ile birlikte ekonomi durgunluk dönemine girecektir (Öztürk, 2010, 64-65).

2.4.2. Karl Marx'ın Gelir Dağılımı Teorisi

Daha önce belirtildiği gibi, Ricardo ve Marx klasik gelir dağılımı teorilerine katkıda bulunmuş iktisatçılardır. Karl Marx, gelir dağılımı teorisini geliştirirken Ricardo'nun fikirlerinden yararlanmıştır. Kapitalizmde, ekonomik gelişme sonucunda milli gelirin sınıflar arası dağılımı konusu Marx'ın gelir dağılımı teorisinin kaynağını oluşturur. Ricardo ve Marx'ın gelir dağılımı teorileri benzer fikirlerden ortaya çıkarılmış olsa da, ulaştıkları sonuç oldukça farklıdır (Peterson, 1994, 452). Marx'ın teorisini Ricardo'nun teorisinden ayıran başlıca özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Marx'ın gelir dağılımı teorisinde azalan verimler yasası geçerli değildir. Dolayısıyla, rant ve kâr arasında bir ayırım söz konusu değildir.
- 2- Marx'a göre emek arzı fiyatı, bütün mallar cinsinden sabittir.
- 3- Emek arzının talebi, ücretleri asgari düzeyde tutan kuvveti oluşturur. Bu durumda emek arzının talebi aşamasını oluşturan etken, yedek işçi ordusudur.
- 4- Ricardo'ya göre sermaye birikimini oluşturan ön önemli faktörlerden biri, yüksek kâr oranları arayışıdır. Fakat Marx, sermaye birikimini kapitalist yatırımcılar arasındaki rekabet ile açıklar (Aktan, Vural, 2002b, 4).

Marx'ın gelir dağılımı teorileri, emeğin değer kuramına dayanır. Bu kurama göre, üretimde kullanılan emek miktarı, bir malın veya hizmetin değerini belirler. Emeğin değer kuramı, Marx'ın Ricardo ve Smith'den aldığı bir fikirdir. Fakat Marx'ın bu iki iktisatçıdan ayrılan yönü, emeğin değer kuramını işgücünün değerine, yani ücrete uygulamış olmasıdır. Marx'ın bu düşüncesine göre, gerekli işgücü miktarını muhafaza edecek asgari geçim seviyesini oluşturan mal ve hizmetlerin üretimini sağlayacak olan işgücü miktarı, emeğin arz fiyatı tarafından belirlenir (Peterson, 1994, 452).

Marx, gelir dağılımı teorisinde ayrıca artık değerden de faydalanmıştır. Üretim faaliyetleri sonucunda yaratılan malların değerinin, işgücünün değerinden fazla olması ortaya bir artık değer çıkarır. Bu artık değer ise, sermaye sahiplerine geçer.

Dolayısıyla, işçi yalnızca kendi değerini yeniden üretmekle kalmaz, fazladan bir değer daha üretir (İşgüden, 1982, 242-243).

Marksist kurama göre, toplam net hasıla, değişken sermaye ve artık değer olarak ayrılır. Değişken sermaye (v), sermayenin işgücüne ayrılmış kısmı yani ücret fonundan oluşur. Sabit sermaye (c) ise, malın üretimi süresince kaybettiği değeri bire bir yaratan sermaye türüdür. Amortismanlar ve ham maddeler, sabit sermaye örneklerindendir. Sabit sermaye, toplam brüt hasıla ($c + v + s$) ile toplam net hasıla ($v + s$) arasındaki farktır (Ergun, 2013, 254-255).

$$(c + v + s) - (v + s) = c$$

Marx'ın sisteminde toplam ürün; sabit sermaye (c), sermayenin işgücüne ayrılmış kısmı yani değişken sermaye (v) ve artık değer (s) toplamına eşittir. Dolayısıyla belirli bir dönemde, toplam ürün ($c + v + s$)'ye eşittir (Ergun, 2013, 254-255).

Marksist sistemde artık değer değişken sermayeye oranı (S/V), sömürü oranını verir. Dolayısıyla sömürü oranı, kâr payının ücret payına oranı olarak ifade edilir. Sömürü oranında bir artış, milli gelirde kâr payının, ücret paylarına göre daha çok artış gösterdiğini belirtir. Bu durum ise, ülke içerisinde milli gelirin ücret elde eden kesimden çok, kâr elde eden kesimin lehine dağıldığını belli eder (Aktan, Vural, 2002b, 5).

2.4.3. John Maynard Keynes'in Gelir Dağılımı Teorisi

John Maynard Keynes, 1936 yılında yayınlamış olduğu “Genel Teori” adlı eserinde, istihdam ve mal piyasalarındaki aksaklıkları konu edinmiştir. Bu çalışmasında, sadece gelir seviyesinin nasıl belirleneceği değil, aynı zamanda bu gelir seviyesine karşılık gelen istihdam seviyesine de nasıl ulaşılacağı üzerinde durmuştur. Keynes'e göre, tam istihdamı otomatik olarak sağlayan bir mekanizma yoktur ve tam istihdam ancak özel durumlarda gerçekleşebilir. Dolayısıyla, piyasa ekonomilerinde görülen istihdam düzeyi genel olarak eksik istihdam düzeyidir. Keynes'in çalışmalarının odak noktası kısa dönem gelir dağılımından çok, gelir ve istihdam seviyesinin oluşması üzerinedir (Ataman, 1996, 53-55).

Keynes, kapitalist ekonominin işleyişi için önemli iki konu olan istihdam ve gelir dağılımı üzerinde çalışmalar yapmıştır. Fakat yapılan bu çalışmaların büyük çoğunluğu tam istihdam sorununa ayrılmıştır, gelir dağılımı için bir model

kurmamıştır. Keynes'in çarpan teorisi, fiyatlar ile ücretler arasındaki ilişki veya üretim ve istihdam düzeyi arasındaki ilişkinin bulunması için kullanılabilir. Bu durum böyle olsa da, Keynes çarpan teorisini bir gelir dağılımı modeli olarak ortaya koymamıştır. Bunun sebebi, bir ekonominin neden eksik istihdam dengesinde bulunabileceğini izah etmek için kullanılan çarpan teorisinin, bir istihdam teorisi olmasıdır. Dolayısıyla çarpan teorisi, tam istihdam modeli için kullanılmıştır ve gelir dağılımı için kullanımına açık kapı bırakılmamıştır. Kaldor ise kendi gelir dağılımı çalışmalarında çarpan teorisini kullanmıştır (Alkin, 1973, 131-133).

Kaldor'un gelir dağılımı analizinde, gelirin denge şartı önemli bir yere sahiptir. Bu durum, yatırım ve tasarruf eşitliği olarak modelde yer alır. Kaldor, yatırım ve gelir oranındaki değişimlerin kârın ve ücretin nispi paylarına yaptığı etkileri incelemiştir. Kaldor'un teorisinde milli gelir (Y), ücret ödemeleri (W) ve kârların (P) toplamına eşittir (Peterson, 1994, 464-465).

$$Y = W + P$$

Bu teoride tasarruf (S), yatırıma (I) eşittir ($S = I$). Bu durum gelir dengesi için temel şarttır. Teoride, toplam tasarruf (S), ücretten yapılan tasarrufla (S_w), kârdan yapılan tasarrufun (S_p) toplamına eşittir (Peterson, 1994, 464-465).

$$S = S_w + S_p$$

Dolayısıyla, bir ekonomi içerisinde ücret elde eden kesim ile kâr elde eden kesimin ortalama tasarruf eğilimleri, denge tasarruf durumunda gerçekleşecek tasarruf miktarını gösterir (Peterson, 1994, 464-465).

Tam istihdamın hâkim olduğu bir ekonomide yatırım-çıktı oranı ve gelirdeki kâr payı (P/Y) arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunur. Yatırım-çıktı oranı artış gösterdiğinde, beraberinde gelirdeki kâr payları da artar. Kaldor'un teorisi, tam istihdam dengesinin sürekliliğinin ancak yüksek bir tasarruf-çıktı oranı ile sağlanabileceği görüşünü ortaya koyar. Ulaşılmak istenilen bu yüksek tasarruf-çıktı oranına ise gelir dağılımında ortaya çıkacak pozitif yönlü bir kayma ile ulaşılmalıdır (Aktan, Vural, 2002b, 6).

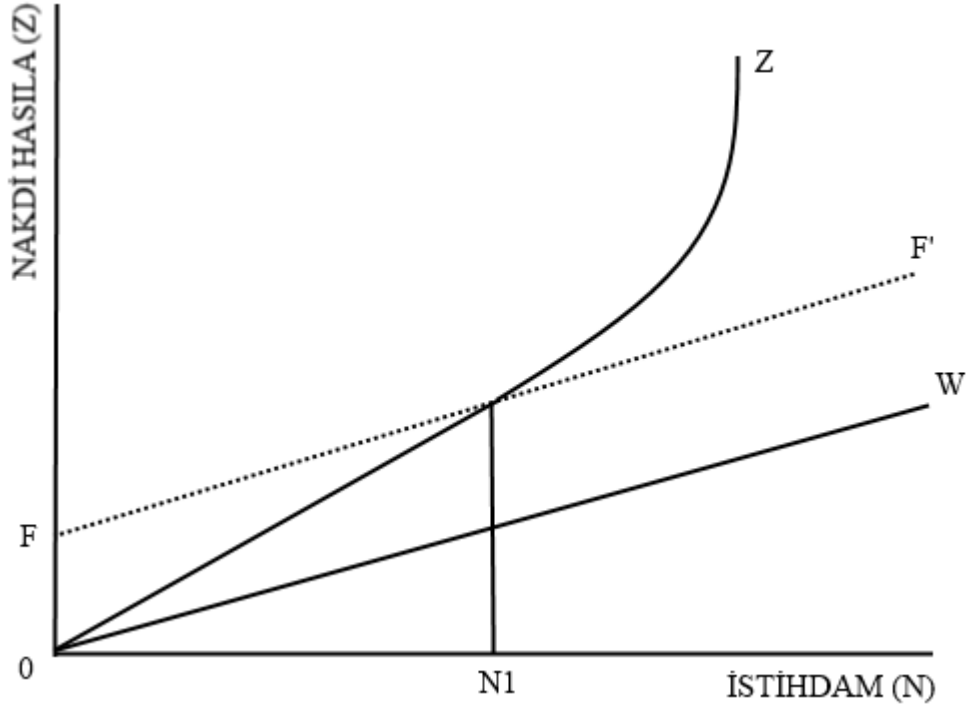
2.4.4. Sidney Weintraub'ın Gelir Dağılımı Teorisi

Sidney Weintraub, “Gelir Dağılımı Teorisine Bir Yaklaşım” adlı eserinde ortaya koyduğu gelir dağılımı çalışması konu hakkında yapılmış en önemli çalışmalardan biridir. Weintraub eserinde, istihdam ve çıktı seviyeleri ile gelirin fonksiyonel dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Eserde toplam arz fonksiyonu, gelirin fonksiyonel dağılımı analizinde kullanılmıştır. Weintraub’a göre, kullanılan toplam arz fonksiyonunda cari fiyatlardan yararlanılması, istihdam ve çıktı seviyeleri ile gelirin fonksiyonel dağılımı arasındaki ilişkinin açıklanmasına katkıda bulunmaktadır. Weintraub, sonuç olarak toplam talep seviyesi ile gelirin fonksiyonel dağılımı arasındaki ilişkiyi de açıklayarak, gelir dağılımı teorisini tamamlamıştır. Weintraub, bu çalışması ile birlikte kendisinden önce gelir dağılımı konusunda ortaya koyulan teorilerden daha iddialı bir teori ortaya koymayı başarmıştır (Peterson, 1994, 468).

Weintraub toplam arz fonksiyonunu, gelir dağılımı teorisini açıklamak için kullanmaktadır. Toplam arz fonksiyonu, teoride Z harfi ile gösterilmiştir. Fonksiyon, toplam gelir ve istihdam seviyesi arasında ilişki kurmak için kullanılmıştır. Teoride toplam gelir, sabit fiyatlar yerine cari fiyatlar ile ifade edilir. Şekilde, her toplam hasıla için bir istihdam seviyesi ve her istihdam seviyesi için bir çıktı düzeyi gösterilir. Olabilecek her istihdam seviyesine uygun düşecek toplam gelir düzeyi, belirli bir eşitliğe göre ortaya çıkmak zorundadır. Bu eşitlik aşağıdaki gibidir;

$$Z = wN + F + R$$

Eşitlikte; parasal ücret haddi w , istihdam seviyesi N , sabit, sözleşmeye bağlı gelirler veya ödemeler (kira, faiz) F ve kâr R ile gösterilir (Peterson, 1994, 468-469).

Şekil 3: Toplam Arz Fonksiyonu Çizimi

Peterson, Wallace C. 1994. **Gelir, İstihdam ve Ekonomik Büyüme**. çev. Talat Güllap. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 470

Yukarıdaki şekilde, toplam arz fonksiyonunu ortaya çıkaran üç gelir çeşidi arasındaki ilişki gösterilmiştir. OZ eğrisi, toplam arz fonksiyonunu belirtir. Nakdî ücretler olduğu varsayımı altında toplam ücretler, OW doğrusu ile gösterilir. FF' ise faiz, kâr ve sözleşmeye bağlı maaşlar gibi sabit, sözleşmeye bağlı gelirler veya ödemeleri gösterir. Şekilde OZ eğrisi ile FF' arasındaki fark, kârı verir ($R = OZ - FF'$). Dolayısıyla, ekonomi N_1 istihdam düzeyinin üzerine çıktığında kâr elde edilebilecektir. Fakat ekonomi bu istihdam düzeyinin altında olduğunda firmaların zarar ederek faaliyetlerini sürdürmeleri gerekeceğinden, ekonomi sonsuza kadar ON_1 aralığında kalmayacaktır (Peterson, 1994, 470).

Weintraub, Z fonksiyonu biçimini belirlemek için toplam arz esnekliğinden yararlanmıştır. Toplam arz esnekliği, teoride E_Z olarak gösterilmiştir. İstihdamdaki bir yüzde değişimin, nakdî hasıladaki bir yüzde değişime oranı, toplam arz esnekliğini (E_Z) verir (Peterson, 1994, 471).

$$E_Z = \frac{\Delta N}{\Delta Z} \times \frac{Z}{N}$$

Nakdî hasılda meydana gelecek %1'lik artış, istihdamda %1'den fazla bir artış meydana getiriyorsa, bu durumda toplam arz esnekliği birden büyük demektir ($E_Z > 1$). Aynı şekilde, toplam arz esnekliğinin birden küçük olduğu durumda, nakdî hasılda meydana gelen %1'lik artış, istihdamda %1'den daha az bir artış meydana getirir. Azalan verimler yasasının meydana getirdiği bu durum Weintraub'a göre normaldir. Nakdî ücretin sabit olduğu ve emekle ilgili azalan verimler yasasının geçerli olduğu varsayımı altında, istihdam artışı beraberinde birim çıktı başına emeğin maliyetini yükseltecektir. Artan istihdam hacmi, sonuç olarak fiyatlar genel seviyesini yükseltir. Bu durum *OZ* ile belirtilen toplam arz fonksiyonunun sol yukarı doğru bükük olması şeklinde gösterilmiştir (Peterson, 1994, 471).

Weintraub'ın nispi paylar teorisi, toplam arz fonksiyonu yardımıyla anlaşılabilir. *OZ*, *FF'* ve *OW* eğrileri, toplam gelirdeki değişimin, üç gelir çeşidine ne şekilde pay edildiğini görmek için kullanılabilir. Sabit nakdî ücret ve azalan verimler yasasının geçerli olduğu düşünüldüğünde, çıktı ve istihdam artışı, sonuç olarak fiyatlar genel seviyesinde bir artış oluşturacağı için, sabit gelir grubunun nispi durumunun kötüleşeceği görülebilir. Bu durum *OZ* eğrisinde gösterilmiştir (Peterson, 1994, 471-472).

Ücret payı ise, E_Z katsayısının değerine bağlıdır. Eğer toplam arz esnekliği birden büyük ise, artan verim söz konusudur ve bu durumda ücretlerin toplam gelirdeki nispi payı artar. Bu durum geçerli ise *OW* ve *OZ* arasındaki açık daralmış demektir. Fakat tam tersi geçerli olduğunda, yani E_Z birden küçük ise, azalan verimler yasası geçerlidir. Daha önce belirtildiği gibi bu durum, yüksek fiyat seviyesinin geçerli olduğunu ve ücretlerin toplam gelir içerisindeki nispi payının azalma eğiliminde olduğunu gösterir (Peterson, 1994, 472).

Üç gelir çeşidinin sonucusu olan kârın toplam gelirdeki nispi payının durumu, diğer iki gelir çeşidine bağlıdır. Kârın nispi payı ayrıca istihdam ve çıktı artışı ile de artış gösterir. Azalan verimler yasası dolayısıyla ücret paylarının düşüşü, kârın nispi payının artışı anlamına da gelir (Peterson, 1994, 472-473).

3. EKONOMİK BÜYÜME VE TEORİK TEMELLERİ

3.1. Ekonomik Büyümenin Tanımı

Ekonomik büyüme, geçmişten bugüne birçok iktisatçının üzerinde durduğu bir konudur. Bu nedenle ekonomik büyüme, her dönem tartışılan ve birçok tanımı bulunan bir iktisadi kavramdır. Büyüme, kelime anlamı içerisinde ölçülebilir bir artışı ifade eder. Bir varlığın büyüebilmesi, varlığında nicel bir artış olması ile gerçekleşir. Bu durum, ekonomik büyüme için de geçerlidir.

Ekonomik büyüme, ülke ekonomisinde belirli değerlerin niceliksel artışı sonucunda oluşur. Ekonomide büyüme incelendiğinde, mal ve hizmet üretim kapasitesinde oluşacak bir genişleme düşünülür. Ekonomik büyüme, bir ülke içerisinde belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerde meydana gelen niceliksel bir artışı ifade eder. Dolayısıyla ekonomik büyüme, Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'da meydana gelen bir artış olarak gösterilir.

Görüldüğü gibi büyüme, ekonomik değerlerde meydana gelen niceliksel bir artış sonucu ortaya çıkar. Bir ülkenin ekonomik yapısında meydana gelen niteliksel artış ise kalkınma ile açıklanır. Demek ki kalkınma, ekonomik büyümede olduğu gibi sadece niceliksel bir artış ile açıklanamaz. Bir ülkenin ekonomik yapısının bir bütün olarak gelişmesi, içerisinde ekonomik büyümeyi de kapsar. Dolayısıyla ekonomik büyüme, kalkınmanın bir parçasıdır.

Kalkınma, ülkenin ekonomik yapısında yeni bir düzene geçiş, kurumsal yapılarda köklü bir değişim, teknoloji alanında ilerlemeler, toplumda meydana gelecek sosyo-kültürel gelişim ve bununla birlikte toplumun yaşam standartlarının gelişmesi şeklinde açıklanır. Bu durumda ortaya çıkan sonuç, kalkınmanın büyümeden daha geniş bir anlam ifade ediyor olmasıdır.

Bir ülkede nicel anlamda ekonomik büyümenin belirleyicisi verimliliklerdir. Verimlilikte meydana gelecek artışların nedenleri 3 temel başlıkta incelenebilir. Bu başlıkların birincisi, sermaye birikimidir. Sanayi devrimi sonucu olarak emek yoğun ürünlerden, sermaye yoğun ürünlere geçiş, emek başına sermaye miktarını büyük

ölçüde arttırmıştır. Üretim yöntemlerinde meydana gelen bu değişiklik, ekonomide meydana gelecek büyümenin de öncüsü olmuştur.

Bu kaynakların ikincisi, beşeri sermayedir. Beşeri sermaye, bireylerin bilgi ve yeteneklerini arttırıcı her türlü harcamayı içerisinde barındırır. Beşeri sermaye yatırımı beraberinde nitelikli işgücü artışı getirir. Dolayısıyla bireyler, bilgi ve yeteneklerini geliştirerek ekonomik verimliliğe katkı sağlarlar. Teknolojik gelişmeler beraberinde nitelikli işgücü artışı ile desteklendiğinde, ekonomide verimlilik artış gösterir. Görüldüğü gibi beşeri sermaye artışı, ekonomik büyümenin temel kaynaklarından biridir.

Bir ülkede verimlilik artışının en önemli kaynağı teknolojik gelişmelerdir. Yeni teknoloji, girdilerin daha verimli kullanması sonucunda çıktıyı arttırır. Dolayısıyla, arzı sabit olan kaynakların daha verimli kullanılmasına yol açar. Bunun sonucunda, teknolojik gelişme öncesinde ulaşılamayan üretim seviyeleri artık ulaşılabilir olmuştur. Teknoloji bu şekilde devamlı bir gelişme içerisinde olduğunda, ekonomik büyümenin de gelecek dönemlerde aynı oranda artmaya devam edeceği öngörülebilir.

3.2. Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri

Ekonomik büyüme, belirli bir dönemde reel GSYİH'da meydana gelen artış olarak tanımlanır. Bir ülkede gerçekleşen ekonomik büyüme, aynı zamanda o ülkenin zenginleşmesi olarak da düşünülebilir.

Geçmişten bugüne toplumlar, zenginliklerini arttırmak için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Genel ihtiyaçların giderilmesi için toplayıcılık ve avcılık yapıldığı dönemlerden, sanayi devrimine kadar süren toplumların zenginlik arayışı, zenginlik ve büyüme kavramına her dönem yeni bir açıklama getirilmesi ile sonuç bulmuştur. Dünden bugüne büyüme kavramına getirilen bu açıklamaları 8 başlık altında inceleyebiliriz.

3.2.1. Merkantalist Büyüme

Merkantalizm, 1500–1800 yılları arasında hâkim olan bir ekonomik düşünce sistemidir. 300 yıllık bir dönemi kapsayan bu düşünce akımının temelinde, devlet ve

ekonominin beraber büyümesi anlayışı yatar. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de ekonomik büyüme anlayışına yeni boyutlar kazandırılmıştır (Özsağır, 2008, 2-3).

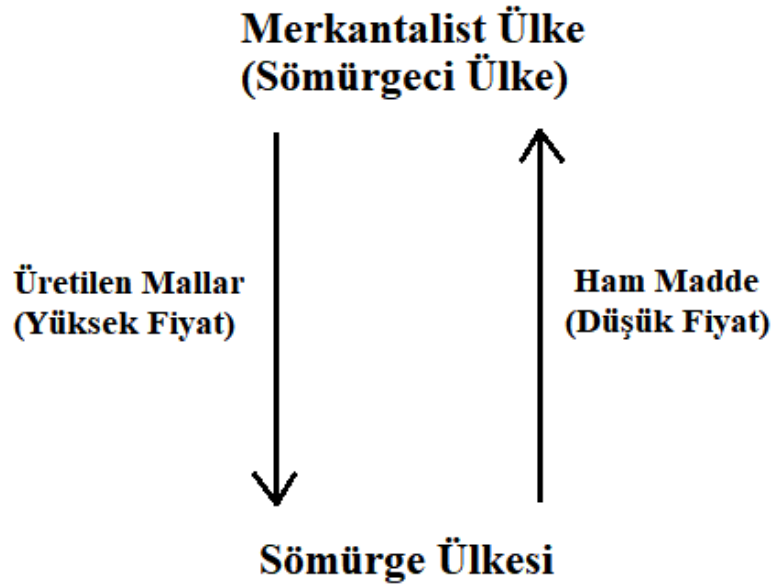
Merkantalist düşünce sistemine göre ekonomik büyüme, ülkenin sahip olduğu değerli madenlerin artışı ile gerçekleşir. Bir ülke ne kadar değerli madene sahipse, o kadar zengin sayılır. Ülkenin bu değerli madenlere sahip oluşu, devletin gücünün de bir temsidir. Değerli madenlere yüklenen bu büyük önem, bu düşünceyi savunan devletleri ekonomiye müdahale etmeye zorlamıştır. Değerli madenler bir ülkenin zenginlik göstergesi sayıldığı için bu önemli değer in ülke dışına çıkarılması engellenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle merkantalist düşünce, dış ticarete çeşitli engeller konulmasını savunur (Özsağır, 2008, 2-3).

Görüldüğü gibi, ekonomik büyümenin değerli madenlerin artışı ile ilişkilendirilmesi, bu değerli madenlerin korunmasını devletin üstlenmesini gerektirmiştir. Sanayi ve ticaret, devletin koyduğu katı kuralların dışına çıkamaz. Devletin uygulamaya sunduğu ekonomi politikaları, değerli madenlerin elde edilmesi ve ülke içerisinde tutulmasının sağlanmasını amaçlar (Özsağır, 2008, 2-3).

Merkantalistlerin değerli madenlere gösterdiği önemin tam olarak anlaşılması için dış ticaret faaliyetlerin incelenmesi gereklidir. Buna göre, ticaret sonucunda değerli maden elde edilecek ise, bu yapılan ticaretin hangi devlet ile yapıldığının bir önemi yoktur. Merkantalistler için dış ticaret fazlası vermek de büyük bir öneme sahiptir. Buna göre, ülke içerisinde üretilen malların dışarıya satılması desteklenmeli, fakat malların ithal edilmesine kesinlikle müdahale edilmelidir. Mal ithalatı olabildiğince az miktarda tutulmalı ve ihraç fazlası verilmelidir. Bu durum, ülke içerisindeki fiyatların da yüksek bir düzeyde kalmasını sağlayacaktır. Ülke içerisindeki fiyatların yüksek düzeyde kalması, kârların da düşmesini engelleyecektir (Selik, 1988, 105-119).

Merkantalistler için zenginlik, aslında devletin zenginliği olarak görülmektedir. Bu durumu açıklamak için öncelikle Merkantalist devletlerde yaşayan bireylerin yaşam şartları incelenmelidir. Merkantalistler, ülke içerisinde yaşayan bireylerin çalışkan ve fakir olmasının, devletin güçlü kalabilmesi için önemli bir gereklilik olduğunu düşünmüşlerdir. Bireylerin cahil bırakılması, kolay yönetilmelerini beraberinde getirecektir. Ayrıca fakir ve cahil halk, ucuz işçilik olarak devlete geri dönecektir.

Görüldüğü gibi Merkantalistler, zenginliğin sadece belirli bir grubun elinde tutulması gerektiğine inanırlar. Halk bu zenginliğe ulaşılması aşamasında araç olarak kullanılacak, fakat zenginlikten üzerlerine düşen payı alamayacaklardır. Halkın fakir bırakılması, ülke için devamlı bir ucuz işçilik kaynağı oluşturmaktadır. Dolayısıyla gelir dağılımı eşitsizliği, Merkantalist büyüme için katlanılması gereken bir durum değil, bir gerekliliktir.

Şekil 4: Merkantalist Süreç

Merkantalistler için milliyetçilik ve sömürgecilik de önemli bir yere sahiptir. Buna göre, bir ülkenin zenginleşmesi için öncelikle başka bir ülkenin fakirleşmesi gerekmektedir. Merkantalistlerin bu durumu sağlayabilmeleri için öncelikle kendi ülkelerini diğer ülkelerden üstün görmeleri gerekmektedir. Aşırı milliyetçiliğin getirdiği bu özgüven, zenginlik arayışı ile birleştiğinde kolonileşme de beraberinde gelmiştir. Buna göre, ülke birçok koloniyi elinde tutmalı ve bu kolonilerin başka ülkeler ile ilişkisi kesilmelidir. Egemen ülke, elinde bulundurduğu bu koloniler üzerinde tam hâkimiyet sağlamalıdır. Şekil 4'te görüldüğü gibi Merkantalist ülke, sömürge ülkesinden ucuza ham madde elde eder ve bu ham maddelerden üretilen malları yüksek fiyattan ihraç eder (Selik, 1988, 105-119).

3.2.2. Fیزیokratların Büyüme Anlayışı

Fیزیokrasi akımı, merkantalist düşünce sistemine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. 17.yy'ın ortalarında ortaya çıkan bu düşünce akımı, merkantalist düşüncenin ardında yatan sanayi yoğun ekonomi anlayışının yerine tarımı ön planda tutmuştur. Kurucusu François Quesnay'dir.

Fیزیokrasi anlayışı, devlet müdahalesi yerine doğal düzenin varlığını ön planda tutar. Bu düzenin var olduğu bir ortamda, devlet müdahalesinin gereksiz olduğu anlayışı hâkimdir. Fیزیokrasi akımı, klasik iktisadın temelini oluşturur.

Fیزیokratların varlığına inandığı doğal düzen, mutluluk ve refahın kaynağını oluşturur. Ekonomik düzen, doğal düzene uygun olarak değiştirilmeli ve doğal kanunlara uymalıdır. Bu doğal düzenin ortaya koyduğu kanunların en önemlisi özel mülkiyet olarak görülmektedir. Buna göre, mülkiyetin doğal düzene uyması için belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Mülkiyete sahip olmak yeterli değildir, bu mülkiyetin istenildiği gibi işletilebilmesi de önem teşkil etmektedir. Bu düzen mevcutken, özgürlüğü bozacak herhangi bir düzenlemeye gerek duyulmamaktadır (Selik, 1988, 147-163).

Bu anlayışa göre, birey kendisini düşünerek hareket eder. Kendisini düşünen birey, bu anlayışa göre hareket ettiği durumda toplumun da çıkarlarını korur. Doğal düzen, ekonomik hayat için en uygun şartları yerine getirdiğine göre ve bireyler kendileri için hangi davranışların daha yararlı olduğuna kendileri karar verebildiklerine göre, bu süreçte artık devlet müdahalesine gerek kalmamaktadır. Devletin sorumlu olduğu tek konu, bireylerin ve özgürlüklerin korunmasıdır (Selik, 1988, 147-163).

Fیزیokratlara göre ekonomik zenginlik, üretim yoluyla ortaya çıkar. Bir ülke, sahip olduğu değerli madenler yardımıyla değil, tarımsal ürün artışıyla zenginleşir. Bir ülkenin sahip olduğu en verimli faktör topraktır ve bu yolla elde edilen üretim ekonomik büyümeyi teşvik eder (Özsağır, 2008, 3).

Merkantalistler ve Fیزیokratlar arasındaki farklılıklar aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- 1- Merkantalistlere göre zenginliğin kaynağı doğal madenler, fیزیokratlara göre ise toprak ve tarımsal ürünlerdir.
- 2- Merkantalistler ihraç fazlası verebilmek ve ülke içerisindeki fiyatları yüksek tutabilmek için dış ticarete fazlasıyla müdahale etmektedirler. Fیزیokratlar ise doğal

düzenin varlığı durumunda devlet müdahalesinin gereksiz olduğunu düşünmektedirler.

3- Merkantalistler, zenginleşmenin devam edebilmesi için bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanması gerektiğini düşünmektedirler. Fizyokratlar ise bireylerin özgürlüklerinin korunmasının beraberinde toplumun geneline fayda sağlayacağını savunmuşlardır. Bireyler kendi çıkarlarını düşünerek hareket ettiklerinde ve ekonomik hayat doğal düzene uyum sağladığında ekonomik büyümeye ulaşılacağı öngörülmüştür.

3.2.3. Klasik Büyüme Anlayışı

Klasik büyüme anlayışı 18.yy'ın sonlarında ortaya çıkmıştır. Adam Smith, 1776 yılında yazdığı "Ulusların Zenginliği" ile birlikte bu teorinin temellerini atmıştır. Klasik büyüme teorisine Robert Malthus ve David Ricardo gibi iktisatçılar da katkıda bulunmuştur.

Klasik anlayışın savunucuları, fizyokratların doğal düzen düşüncesine benzer bir yaklaşım sergilerler. Fizyokratlar, bu doğal düzenin kendi kendisini devam ettireceğini düşünürler. Klasik iktisatçılar ise ekonominin kapitalist düşünce sayesinde büyümeye devam edeceğini kabul ederler; fakat bu büyümenin bir noktadan sonra durağan hale geleceğini öngörürler. Adam Smith, görünmez el diye adlandırdığı bu doğal düzen içerisinde, durgunluğun bile bir amaca hizmet ettiği görüşündedir. Bu görüşüyle, diğer klasik iktisatçılardan ayrı bir görüş sergiler (İşgüden, 1982, 234-238).

3.2.3.1. Adam Smith'in Büyüme Anlayışı

Adam Smith'e göre büyümeyi durağanlaştıran başlıca faktörler; emeğin verimsizliği, kaynakların kıtlığı ve sermaye birikiminin yetersizliğidir. Bu nedenle Adam Smith, işbölümünü büyümenin en önemli gerekliliği olarak görür. İşbölümü sayesinde teknoloji gelişecek, emeğin verimsizliği sorunu ortadan kalkacaktır. Aynı zamanda uzmanlaşma ve teknolojik gelişmeler yardımıyla kaynaklar da en verimli şekilde kullanılacak ve sonuç olarak ekonomi büyüyecektir (İşgüden, 1982, 234-238).

Klasik anlayışa göre, sermaye birikimi büyümenin önemli faktörlerinden biridir. Sermaye birikimi oluşturulması için kâr oranlarının yatırımı teşvik edici düzeyde olması gerekir. Yatırımların artması, sermaye birikimini arttıracak ve bu durum

ekonomik büyümeyi beraberinde getirecektir. Kâr oranları yüksek olduğunda, ekonomik büyüme için uygun bir ortam oluşacaktır (İşgüden, 1982, 234-238).

Klasik anlayışın gelişmesinde sanayi devriminin önemli bir rolü bulunmaktadır. Sanayi devrimi ile birlikte bireylerin yaşam şartları ve çalışma alanları köklü bir değişikliğe uğramıştır. Sanayi devrimi sonrasında insan gücü temelli üretimin yerini artık fabrikasyon üretim almıştır. Üretimin artık makineler yardımıyla yapılıyor olması verimliliği fazlasıyla arttırmıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak çıktı büyük oranda artış göstermiştir. Bu köklü değişimin sonucunda ortaya çıkan klasik iktisatın başlıca özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Dinler, 2010, 317-318);

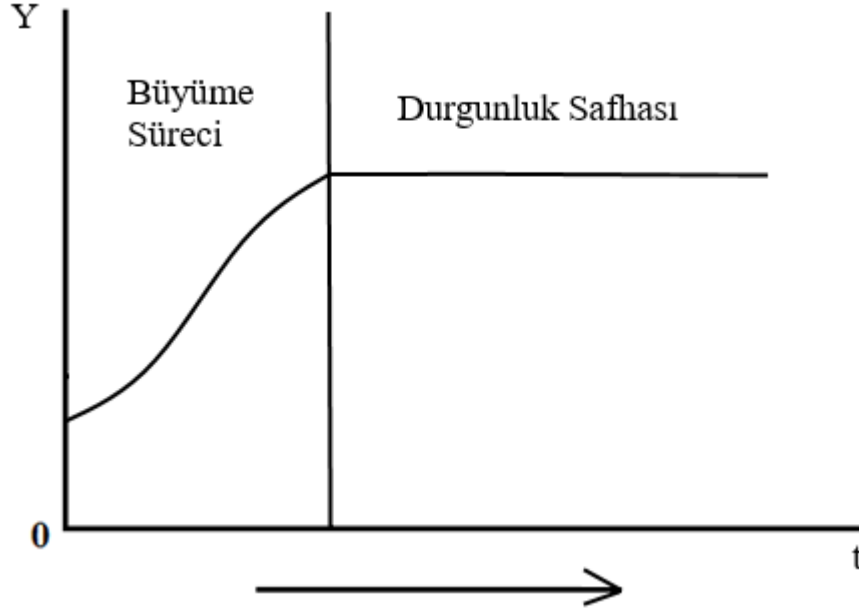
1- Adam Smith'e göre ekonomide doğal bir düzen mevcuttur. Bu düzen “Görünmez El” olarak adlandırılmaktadır. Ekonomide faaliyet gösteren bütün bireyler rasyoneldir. Bireyler kendi çıkarlarını düşünerek hareket ederler. Kendi çıkarlarını düşünüp davranışlarını ve ekonomik kararlarını bu çıkarlarına göre oluşturan bireyler, aynı zamanda toplumun çıkarlarına da hizmet etmiş olacaktır. Bütün bireyler bu düşünce ile hareket ettiklerinde, ekonominin de dengeye geleceği düşünülmektedir.

2- Klasik İktisatçılara göre üretilen bütün mallar için mutlaka bir talep mevcuttur. Tüm üretim faktörleri için geçerli olan bu durum, ekonomide tam istihdam dengesinin mevcut olduğunu belirtir. Literatürde “Say Kanunu” olarak bilinen bu görüş, klasik iktisadın en önemli teorilerinden biridir.

3- Klasik iktisatçılar “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” sözü ile liberal görüşlerini ortaya koyarlar. Onlara göre, devlet müdahalesine gerek duyulmaksızın ekonomi doğal denge noktasına ulaşacaktır. Devletin ekonomiye müdahale etmesi mevcut doğal düzeni bozacağından dolayı, piyasalara kesinlikle müdahale edilmemelidir. Klasiklerin görüşlerine göre devletin yapmakla yükümlü olduğu tek görev piyasalarda rekabet ortamının korunmasıdır. Piyasalardaki rekabet ortamını tehdit eden her türlü unsur devlet tarafından engellenmelidir.

4- Fیزیokratlara göre ekonomik büyümenin en önemli kaynağı toprak ve tarımsal ürünlerdir. Fakat klasik iktisatçılar için verimli olan tek üretim faktörü toprak ve tarımsal ürün olarak görülmemektedir. Yüksek sermaye birikimini ortaya çıkaran bütün üretim faktörleri verimli bir kaynak olarak görülmektedir.

Adam Smith'e göre ekonomik büyüme; sermaye birikimi, işbölümü ve teknolojik ilerlemeler ile ortaya çıkmaktadır. İşbölümü ve teknolojik ilerlemeler beraberinde verimliliği arttıracaktır. Smith'e göre emekte artan, sermayede ise azalan verimler yasası geçerlidir.

Şekil 5: Adam Smith'in Büyüme Teorisi

Adelman, Irma. 1961. Theories of Economic Growth and Development. New York. (Aktaran: Hiç, Mükerrerem. 1981. Büyüme ve Gelişme Ekonomisi. Kırklareli: Sermet Arkadaş Yayınevi)

Smith'e göre ekonomik büyüme süreci herhangi bir müdahaleye gerek duyulmadan işlemektedir. Emegin artan verimler yasasına tabi olduğu düşünüldüğünde, işverenler daha fazla emeği ellerinde bulundurmak için ücretleri arttırma yoluna başvuracaklardır. Ücretlerin artış göstermesi, beraberinde nüfus artışını da teşvik edecektir. Fakat Smith'e göre bu büyüme süreci bir noktadan sonra durağanlaşmaya başlamaktadır. Bu durumun asıl nedeni kârlarda meydana gelen azalmadır. Ekonomik büyüme için sermaye birikiminin önemi düşünüldüğünde, kârların azalması doğal olarak ekonomik büyümenin de durağan bir süreç içerisine girmesi ile sonuçlanacaktır. Görüldüğü gibi Adam Smith'in ekonomik büyüme ile ilgili görüşleri tam anlamıyla kötümser değildir. Artan verimlerin ekonomik büyümeye katkıda bulunacağını, fakat bu durumun bir noktadan sonra durağanlaşacağını ortaya koymaktadır (Hiç, 1981, 17-18).

3.2.3.2. David Ricardo'nun Büyüme Anlayışı

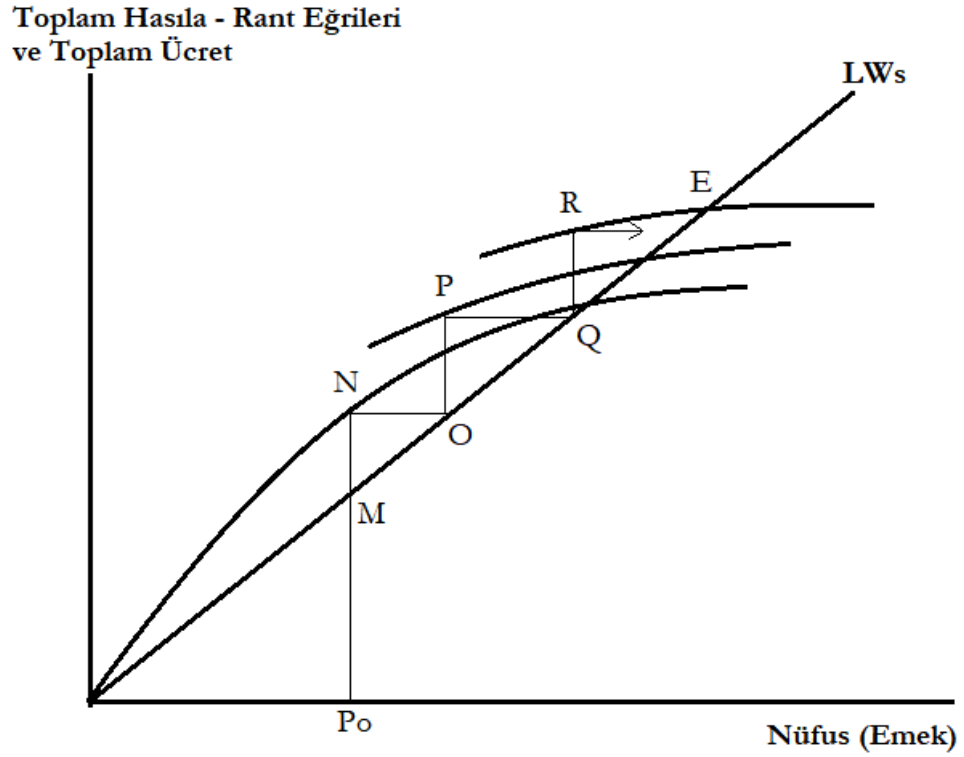
Klasik iktisatçılardan David Ricardo'nun ekonomik büyüme süreci hakkındaki görüşleri, Adam Smith'e göre daha karamsardır. Ricardo, ekonomik büyüme sürecinin sonucunda yine bir durağanlık halinin mevcut olacağını ortaya koyar. Adam Smith'in görüşlerinden ayrıldığı en önemli nokta, emeğin azalan verimler yasaasına tabi olduğu görüşüne sahip olmasıdır. Bunun nedeni, tarımsal alanların sınırlı sayıda oluşu ve bu tarım alanlarında görülen toprak özelliklerinin birbirlerinden farklı olmasıdır (Hiç, 1960, 25-36).

Ricardo'nun büyüme teorisi aynı zamanda Malthus'un nüfus teorisini de destekler. Bu teorinin temelinde, bir ülke içerisindeki besin kaynaklarının kıt oluşu yatar. Malthus'un nüfus teorisi, bir ülke nüfusunun besin kaynaklarının artışından daha hızlı oranda artış göstermesinin, o ülke içerisinde zamanla kişi başına düşen besin kaynağını azaltacağını öngörür. Ricardo, kendi teorilerinde de bu görüşten faydalanmıştır (Hiç, 1960, 25-36).

Ricardo'ya göre üretim sonucunda elde edilen kâr yeterli düzeyde ise bu durum sermaye birikimini arttıracaktır. Bu durum, emek talebinin artışı ile sonuç bulacaktır. Emek talebinin artışı, ücretleri arttırır. Ücretlerin artışı ise nüfus oranını arttıracaktır. Fakat nüfus artışının bir takım etkileri vardır. Nüfus artışı beraberinde emek arzını arttırır. Bu durumda kâr oranları artık yeterli düzeyde değildir, dolayısıyla sermaye birikimi duracaktır. Bu süreç, ücretlerin düşmesi ile sonuçlanır. Görüldüğü gibi büyüme, uzun vadede duracaktır (Hiç, 1960, 25-36).

Ricardo'nun büyüme modeli varsayımları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- 1- Yüksek kârlar, sanayi sektöründe sermaye birikimini arttırmaktadır (Alkin, 1975, 46).
- 2- Toprak sabit, fakat sermaye değişmektedir (Hiç, 1981, 6).
- 3- Tarım ve sanayi sektörlerinde görülen teknik ilerleme hızları birbirlerinden farklıdır. Tarım sektöründe görülen teknik ilerleme hızı, sanayi sektöründen daha düşüktür (Alkin, 1975, 46).
- 4- Malthus'un nüfus kanunu geçerlidir. Buna göre, kısa dönemde emek arz ve talebine göre piyasa ücreti değişmektedir. Fakat uzun dönemde ücret hadleri, asgari geçim seviyesinde olacaktır (Hiç, 1981, 6).

Şekil 6: Ricardo'nun Büyüme Teorisi

Ackley, G. 1961. Macroeconomic Theory. New York (Aktaran: Hiç, Mükerrerem. 1981. Büyüme ve Gelişme Ekonomisi. Kırklareli: Sermet Arkadaş Yayınevi)

Ricardo'nun modeli Şekil 6'da gösterilmektedir. Modelde sermaye ve teknik ilerlemeler sabit değildir ve zamanla artış göstermektedir. Bu artışlar beraberinde üretim fonksiyonunu yukarıya çekmektedir, fakat azalan verimler yasasının geçerli olduğu düşünüldüğünde bu durumun sürekli olmayacağı görülmektedir. Toplam hasıla eğrileri zamanla LW_s eğrisi ile kesişecektir. Buna göre ekonomik büyüme, M N O P Q R noktalarını izler ve sonuç olarak E noktasına gelir. Sermaye birikimi ve nüfus artışı E noktasında durmaktadır (Hiç, 1981, 10).

3.2.4. Marksist Büyüme Anlayışı

Fizyokratların ve Klasik iktisatçıların büyüme teorilerinin temelleri belirli bir doğal düzenin varlığına dayanır. Bu düzen geçmişte var olduğu gibi, gelecekte de var olacaktır. Doğal düzen evrenseldir ve bütün ülkeler için geçerli olmaya devam edecektir. Fakat Marksist büyüme anlayışı, bu doğal düzen anlayışından oldukça farklıdır.

Marksist anlayışa göre, iktisadi yasalar bulundukları dönemin sosyo-ekonomik düzenine göre şekillenirler. Dolayısıyla, evrensel ve her dönemde kabul görececek bir doğal iktisadi düzen mevcut değildir. Klasiklerin ve fizyokratların ileri sürdükleri bu doğal düzen anlayışı, kapitalizm anlayışı içerisinde değer bulmuştur. Ekonomik sistemler tarih boyunca değişmeye devam etmiştir ve her yeni sistem beraberinde yeni yasaların ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır (İşgüden, 1982, 239).

Marks, büyüme teorisinde artık değerden faydalanmıştır. Üretim faaliyetleri sonucunda yaratılan malların değerinin, işgücünün değerinden fazla olması ortaya bir artık değer çıkarır. Bu artık değer ise, sermaye sahiplerine geçer. Dolayısıyla, işçi yalnızca kendi değerini yeniden üretmekle kalmaz, fazladan bir değer daha üretir (İşgüden, 1982, 242-243).

Marks, malların üretiminde iki tür sermayeden yararlanıldığını belirtir. Bunlardan ilki, üretim sürecinde kullanılan fakat kendi değerini aktarmaktan öteye geçemeyen değişmeyen sermayedir. Malların üretiminde kullanılan her türlü üretim gereçleri bu türe aittir. İşgücü ise, kattığı artık değer nedeniyle değişen sermaye olarak kabul edilmiştir. Marks'ın düşüncesine göre, yaratılan artık değerden yalnızca sermaye sahipleri değil, çalışanlar da faydalanmalıdır (İşgüden, 1982, 242-243).

Marks'a göre kapitalist toplumlarda ekonomik büyüme süreci aşağıdaki aşamalardan geçer (Alkin, 1975, 63-64);

1- Sürecin başlangıcında emek arzı, emek talebinden daha fazladır. Bu durumun nedeni, kapitalist ekonominin gelişme dönemi boyunca geleneksel yöntemler ile çalışmalarını sürdüren zanaatkârların ve kapitalist düzene ayak uyduramayan bireylerin zamanla işsiz kalması yatmaktadır. Bu durumda olan bireyler “Yedek İşçi Ordusu” olarak adlandırılmıştır.

2- Emek arzının sürekli olarak artış göstermesi, ücretleri minimum düzeyde tutmaktadır. Bu durum, ekonomide sermaye birikimi artışı ile birlikte değişmeye başlayacaktır. Bu noktadan sonra artık emeğe olan talep artış gösterir ve ücretler yükselmeye başlar.

3- Ücretlerin yükselmesi, beraberinde kârların da azalmasına neden olur. Kârların azalması, ekonominin durgunluk dönemine girmesine neden olacaktır.

4- Ekonominin içerisinde bulunduğu bu süreç, üreticileri yeni üretim yöntemleri arayışına itmektedir. Buradaki amaç, üretimde emeğin yerini olabildiğince

düşürmektir. Bunun bir sonucu olarak emek talebi zamanla düşecektir. Kârlar yeniden artacak, fakat işsizlik azalmayacaktır.

5- Sürecin ilerleyen aşamalarında, kapitalist düzen ekonomide tekelci firmaların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu noktada, emek talebinin azalmasından dolayı işsizlik dayanılmayacak boyutlara ulaşır (Alkin, 1975, 63-64). Artık ekonomide gerçekleşecek her bunalım, beraberinde küçük işletmelerin tekelci firmalar tarafından alınmasına ve işsizliğin daha da fazla artmasına neden olacaktır. Bu noktaya gelen kapitalist ekonomilerde ortaya çıkacak ekonomik bunalımların şiddeti de giderek artış gösterecektir (Selik, 1988, 342-344).

Fizyokratlar ve klasik iktisatçılar, kapitalizmin uzun dönemde durgunluğa gideceğini destekliyorlardı. Fakat Marks, kapitalist düzenin sistemsel karışıklıklardan dolayı zamanla çökeceğini belirtmiştir. Marks'a göre bu çöküşün ardından gelecek olan sosyalist yapı, eski düzenin yerini alacaktır. Marks bu çöküşün başlangıç noktasının, kapitalizmin en gelişmiş olduğu ülkeler olacağını düşünmüştür. Fakat sonuç beklendiği gibi olmamış, bu ülkelerde zaman içerisinde uygulanan politikalar işçi sınıfının refahını arttırmıştır. Bu refah artışı beraberinde Marksist anlayışa olan desteği azaltmıştır (Gencer, Birol, 2014, 1-9).

3.2.5. Harrod - Domar Büyüme Modeli

Harrod-Domar büyüme modeli, Roy Harrod ve Evsey Domar tarafından geliştirilmiştir. Harrod-Domar büyüme modelinde, net yatırımların hem üretime yönelik talebi, hem de ekonominin kapasitesini arttırdığı üzerinde durulmuştur. Üretim amacıyla yeni bir fabrika yapılmak istenildiğinde, inşaatına başlanacak bu yeni fabrika için gerekli makine ve inşaat aletlerinin de talebi artacaktır. Fabrikanın faaliyete başlaması sonucunda ise ekonomide çıktı artış gösterecektir. Yatırımların kapasite etkisi, Keynes'in üzerinde durmadığı fakat Harrod - Domar modeli içerisinde yer alan bir etkidir (Parasız, 2003, 89).

Harrod - Domar modeli, ekonominin büyüme hızı analizinin yapılmasında marjinal tasarruf oranı ve sermaye-hasıla katsayısından yararlanır. Bu modelde tasarruflar, gelirin tüketilmeyen kısmını ifade etmektedir. Tasarruflar S, yatırımlar I, marjinal tasarruf eğilimi s, ve milli gelir Y olarak gösterilir (Dinler, 2010, 589-591).

$$I = S$$

Modelde, tam istihdam ortamının hâkim olduğu, yatırım ve tasarrufların birbirlerine eşit olduğu bir ekonomi düşünülür.

$$S = sY$$

Dolayısıyla, tasarruf (S) fonksiyonu yukarıdaki gibi yazılabilir. Burada s, marjinal tasarruf eğilimini göstermektedir. Modelde marjinal tasarruf eğilimi, ortalama tasarruf eğilimine eşittir. Buna göre marjinal tasarruf eğilimi aşağıdaki gibi gösterilebilir (Dinler, 2010, 589-591);

$$s = \frac{S}{Y} = \frac{\Delta S}{\Delta Y}$$

Modelde K/Y, ortalama sermaye/hasıla katsayısı olarak kullanılmaktadır ve toplam sermaye stoğu ile hasıla oranını belirtmektedir. Modelde marjinal sermaye/hasıla oranı $\Delta K/\Delta Y$ ile gösterilmektedir. Marjinal sermaye/hasıla oranı aynı zamanda $I/\Delta Y$ olarak da gösterilebilir (Alkin, 1975, 160).

$$k = \frac{K}{Y} = \frac{\Delta K}{\Delta Y}$$

Modelde ortalama ve marjinal sermaye/hasıla oranları eşit varsayıldığına göre yukarıdaki sonucun elde edileceği görülebilir. Burada kullanılan k, sermaye/hasıla katsayısını belirtir (Dinler, 2010, 589-591).

Ortalama sermaye/hasıla katsayısının tersi, yani Y/K, sermayenin verimliliğini verir. Sermayenin marjinal verimliliği ise $\Delta Y/\Delta K$ ile gösterilir ve modelde σ olarak ifade edilmektedir. Modelde ortalama sermaye verimliliği ile marjinal sermaye verimliliği eşit varsayılmaktadır (Dinler, 2010, 589-591);

$$\sigma = \frac{Y}{K} = \frac{\Delta Y}{\Delta K}$$

Sermaye/hasıla katsayısının tersinin, marjinal sermaye verimliliğine eşit olduğu bilindiğine göre, aşağıdaki formüle ulaşılabilir;

$$\sigma = \frac{1}{k}$$

Modelde ekonomideki üretim kapasitesinin, üretimi arttıracak yatırımlar tarafından gerçekleştiği düşünülmektedir. Bu durumu açıklamak için ekonomideki üretim

kapasitesinin ΔY , yatırımların I ve marjinal sermaye verimliliğinin σ olduğu düşünülürse;

$$\Delta Y = I \times \sigma$$

Modelde, ekonomide tam istihdam dengesinin olduğu varsayılmıştır ve burada yatırım ve tasarrufların birbirlerine eşit olduğu düşünülmektedir.

$$I = S, \text{ Burada } (S = sY) \text{ eşitliği kullanılırsa;}$$

$$I = sY$$

Daha önce bahsedilen ($\Delta Y = I \cdot \sigma$) eşitliğinde I yerine sY koyulduğunda;

$$\Delta Y = sY \times \sigma, \text{ taraflar } Y \text{ ile bölünürse;}$$

$$\frac{\Delta Y}{Y} = s\sigma$$

Burada $\Delta Y/Y$, ekonominin büyüme hızını belirtmektedir. Daha önce marjinal sermaye verimliliğinin (σ), sermaye/hasıla katsayısının tersine ($1/k$) eşit olduğu belirtilmiştir. Buna göre;

$$\frac{\Delta Y}{Y} = s \times \frac{1}{k}$$

Harrod - Domar modeli, ekonominin büyüme hızının, marjinal tasarruf oranı ile doğru, marjinal sermaye-hasıla katsayısı ile ters orantıya sahip olduğu sonucuna varmıştır. Buna göre (Dinler, 2010, 589-591);

$$\frac{\Delta Y}{Y} = \frac{s}{k}$$

Görüldüğü gibi, Harrod- Domar modeli, tasarrufların ve yatırımların birbirlerine eşit olduğu durumda, ekonomik büyümenin belirleyicilerinin, marjinal tasarruf oranı (s) ve sermaye-hasıla katsayısı (k) olacağını gösterir (Parasız, 2003, 90).

3.2.6. Rostow'un Büyüme Teorisi

19. yy. da gerçekleşen hızlı endüstrileşmenin sonucu olarak, batı ülkeleri ekonomik büyüme süreci içerisine girmiştir. Rostow, bu dönemde büyüme içerisine giren batı ülkelerini inceleyerek, gelişmekte olan bir ülkenin takip etmesi gerektiği aşamaları elde etmiştir (Parasız, 2003, 79-80).

3.2.6.1. Geleneksel Toplum Aşaması

Bu süreç içerisinde olan bir ülke, teknolojik yönden gelişmemiş, tarımsal üretime ağırlık veren bir yapıdadır. Teknolojik imkânsızlıklar, gelişim sürecini yavaşlatır. Ekonomide düşük gelir dengesi hâkimdir.

3.2.6.2. Kalkışa Hazırlık Aşaması

Bu aşama, ekonominin büyüme sürecinin temellerinin atıldığı aşamadır. Tarımsal üretimin gelişmesi için gerekli bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Bu sayede tarım sektörü, artık modern bir sektör olma yolunda ilerlemeye başlamıştır. Aynı zamanda ülke, daha ileri düzeyde olan diğer ülkelerin oluşturduğu tehdit unsuru nedeniyle kendisini geliştirmeye ve rekabete zorlanmıştır. Milliyetçilik ülke içerisinde yoğun olarak hissedilmeye başlanmıştır, bu durum ise büyüme sürecine ideolojik bir destek niteliği göstermiştir. Bu süreç boyunca artan nüfus, bireylerin refahını arttırıcı devlet harcamalarını teşvik etmiştir (Yıldırım, Örnek, 2012, 1-2).

3.2.6.3. Kalkış Aşaması

Bu dönem artık tasarrufların artmaya başladığı ve bu artan tasarruflar yardımıyla yeni yatırımların artış gösterdiği bir büyüme aşamasını belirtir. Daha önce ilkel yöntemler ile uygulanan tarımsal üretim, artık gelişen teknoloji yardımı ile büyümeye hız katmıştır. Büyüme hazırlığı aşamasındaki durgunluk ortadan kalkmıştır. Ülke hızlıca sanayileşmeye başlamış ve bu durum, ekonominin sağlam bir temele oturmasına fırsat vermiştir. Bu gelişen sanayi alanı, geride kalan diğer alanları canlandırmış ve bu sayede dış ticarete hareket katmıştır (Parasız, 2003, 81-82).

3.2.6.4. Olgunluk Aşaması

Bu dönem içerisinde yalnızca belli başlı sanayi alanları değil, bütün sanayi alanları toplu bir gelişim sürecine girmiştir. Yeni teknolojiler beraberinde yeni sektörlerin ortaya çıkmasına izin vermiştir. Kalkış aşamasında artış gösteren “Tasarrufların GSMH’deki Payı” %10 un üzerine çıkmaya başlamıştır. Bu durum sermaye birikimini arttırmış, beraberinde büyüme hız kazanmıştır.

3.2.6.5. Kitle Tüketimi Aşaması

Bu aşamaya gelen ülke artık büyüme sürecinin sonuna ulaşmıştır ve artık bir seçim ile karşı karşıyadır. Bunların ilki, dayanıklı tüketim malları üretiminin artırılması ve tüketim eğilimini arttırıcı politikaları ön planda tutmaktır. İkinci seçenek, diğer ülkeler ile yoğun rekabet ortamına girme durumudur. Bu durumu seçen bir ülkenin aldığı kararların büyük bir çoğunluğu, diğer ülkelere karşı üstünlük elde etmek amacı taşır. Aynı zamanda ülke, vatandaşlarının refahını artırma amacını da kendisine hedef seçebilir. Dolayısıyla bu aşama içerisindeki bir ülke, bu üç durum arasında bir denge kurmaya çalışır.

3.2.7. Neo-Klasik Büyüme Modeli

Neo-klasik büyüme teorisi, Solow ve Swan tarafından birbirlerinden bağımsız olarak 1956 yılında geliştirilmiştir. Bu model; tasarruf, yatırım ve ekonomik büyümenin, nüfus artışı ve teknolojik gelişmeler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Modelde nüfus ve teknolojik gelişmeler, dışsal değişkenler olarak yer alır. Dışsal değişkenler, kontrol edilemeyen, dışarıdan belirlenen değişkenlerdir. Nüfus ve Teknolojik gelişmeler, ekonomik büyümeyi etkiler; fakat ekonomik büyüme nüfus ve teknolojik gelişmeleri etkileyemez. Bu durum değişkenlerin dışsallığından kaynaklıdır. Modele göre teknolojik gelişmenin seyrine müdahale edilemez, fakat teknolojik gelişme yaşandığında bu durum ekonomik büyüme ile sonuçlanır (Parasız, 2000, 288-289).

Neo-klasik büyüme modelinin en önemli sorunu, bütün ülkelerin aynı teknolojiye ulaşabileceği ve sermayenin dünyada dolaşım içerisinde olduğu varsayımlarıdır. Bu görüş, büyüme oranları ve kişi başına gelir düzeylerinin bütün ülkelerde zamanla birbirlerine yaklaşacağını öngörür. Fakat bu durum, yalnızca bir takım gelişmiş ülkeler için geçerlidir. Dünya genelinde böyle bir durum söz konusu değildir (Parasız, 2000, 291).

Modele göre, bir ülkede oluşturulan toplam üretim, kullanılan faktör miktarlarıyla aynı yönlü ilişkiye sahiptir.

$$Q = f(L, K, N, T)$$

Yukarıdaki üretim fonksiyonunda, emek (L), sermaye (K), doğal kaynaklar (N) ve teknoloji (T) olarak gösterilmiştir. Bu üretim faktörlerinin artış göstermesi, büyüme ile sonuçlanır.

Neo-klasik büyüme teorisinde, azalan verimler yasası ve ölçeğe göre sabit getiri geçerlidir. Ölçeğe göre sabit getirinin geçerli olması nedeniyle; teknoloji sabit iken, emek ve sermaye miktarında oluşacak aynı oranda bir artış, GSYH'yı arttırır fakat kişi başına GSYH'da bir değişiklik görülmez. Kişi başına GSYH'da bir artış görülmek isteniyorsa, teknoloji sabitken, emek başına daha çok sermaye artışı gerçekleşmelidir. Fakat azalan verimler yasasının geçerli olması, emek başına sermaye artışı ile birlikte emeğin verimliliğinin düşeceğini gösterir. Başlangıçta artış gösteren reel ücretler, uzun dönemde sifıra iner. Ekonominin uzun dönemde karşılaşacağı bu duruma, durağan durum denilmektedir (Ergun, 2013, 229-230).

Şekil 7: Solow Modelinde İstikrarlı Denge

Şekil 7’de y , nüfus başına geliri(Y/P) ve k ise nüfus başına sermayeyi(K/P) ifade etmektedir. Ekonomide istikrarlı büyüme görülebilmesi için azami büyüme hızı, gerekli büyüme hızına eşit olmalıdır. Belirli bir zaman içerisinde görülebilecek üretim artışlarının belirli bir limiti bulunmaktadır. Bu azami limit, üretim faktörleri tarafından belirlenir ve azami büyüme hızı (n) olarak adlandırılır (Hiç, 1981, 97). Gerekli büyüme hızı (G_w) ise planlanan yatırım ve planlanan tasarrufların

birbirlerine eşit olmasını sağlayan büyüme hızı olarak tanımlanmaktadır (Hiç, 1981, 89). Gerekli büyüme hızı aşağıdaki gibi gösterilebilir;

$$G_w = \frac{s}{v}$$

Burada G_w planlanan yatırımı temsil eder ve sermaye artış haddi (I/K) olarak gösterilebilir, s tasarrufu temsil eder ve yatırım oranı (I/Y) olarak gösterilebilir ve v ise sermaye – hasıla oranını (K/Y) göstermektedir. Buna göre;

$$G_w \equiv \frac{I}{K} = \frac{I}{Y} \times \frac{Y}{K} = \frac{s}{v}$$

İstikrarlı büyüme için azami büyüme hızının (n) gerekli büyüme hızına (G_w) eşit olması gerektiği bilindiğine göre;

$$n = \frac{s}{v} \quad , \quad \frac{1}{v} = \frac{n}{s}$$

Şekil 7’de görülen OH doğrusu, n/s eğimlidir ve istikrarlı büyüme için gerekli sermaye / hasıla oranını göstermektedir. Şekildeki OF eğrisi, nüfus başına hasıla ve nüfus başına sermaye ilişkisini göstermektedir. Buna göre, başlangıçta nüfus başına gelir, nüfus başına sermaye ile birlikte daha hızlı bir artış göstermektedir. Fakat sermayede azalan verimlerin geçerli olduğu bilindiğine göre ilerleyen dönemlerde nüfus başına gelir, nüfus başına sermaye ile birlikte azalmaya başlayacaktır. OF eğrisinin OH doğrusu ile kesiştiği R noktası ise durağan durum dengesi olarak adlandırılır ve ekonominin uzun dönem dengesini temsil eder (Hiç, 1981, 133-135).

3.2.8. İçsel Büyüme Teorileri

İçsel büyüme teorileri, Neo-klasik büyüme teorisinde olduğu gibi ekonomik büyümenin dışsal değişkenlerin etkisi ile değil, ekonominin içsel değişkenlerinin bir sonucu olarak gerçekleştiği üzerinde durur. İçsel büyüme teorisi, 1980’li yıllarda Paul Romer, Robert Barro, Robert Lucas gibi iktisatçıların ortaya çıkardığı teorik çalışmaların bir ürünüdür (Türker, 2009, 87-93).

İçsel büyüme teorisi, bireylerin kârlarını maksimize etmek için yaptığı seçimlerin teknolojik gelişimin seyrini etkilediği üzerinde durur. Neo-klasik büyüme teorisinde ise, teknolojinin seyrinin etkilenemeyeceği üzerinde durulmuştu. Görüldüğü gibi, neo-klasik büyüme teorisi teknolojiyi dışsal, içsel büyüme teorileri ise teknolojiyi içsel bir değişken olarak ele alır. Dolayısıyla içsel büyüme teorileri, teknolojik

değişmelerin tesadüfi olmadığını ve bireylerin seçimlerine göre değişiklik gösterdiği üzerinde durur (Türker, 2009, 87-93).

Bu teoriye göre, ekonomik büyümeye etki eden en önemli faktör teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler ise, kâr etme amacı ile yapılan yatırımlar sonucu ortaya çıkar. Rekabet ortamının kârları düşürmesi veya daha düşük maliyet ile üretim yapılmak istenmesi, yeni teknolojik gelişmeleri teşvik eder. Dolayısıyla teknolojik gelişmeler, kişilerin seçimleri doğrultusunda yön bulur (Parasız, 2000, 291).

Yeni ortaya çıkan bir teknoloji ise, zamanla bütün dünyaya yayılır. Bu durum yeni teknolojinin, üretim faaliyetlerinde taklit edilmesini beraberinde getirir. Bu teori içerisinde geçerli olan bir diğer durum ise, ekonomide azalan verimler yasasının geçerli olmamasıdır. Dolayısıyla, üretim faaliyetlerinin taklit edilmesi ve çoğalması azalan verimler yasasına tabi değildir. Ekonomide kâr amacıyla, sürekli bir araştırma ve bilgi edinme ortamı hâkimdir. Bu araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler, artan verimlere tabidir (Parasız, 2000, 291).

Çeşitli iktisatçılar, içsel büyüme teorisine farklı araştırmalar ile katkıda bulunmuşlardır. Bu araştırmalar sonucu ortaya çıkan içsel büyümenin başlıca kaynakları şunlardır;

3.2.8.1. Kamusal Alt Yapılar

Barro, araştırmalarında içsel büyüme modeline kamu harcamalarını eklemiştir. Buna göre, doğru alanlara yapılan kamusal harcamalar ekonomik büyümeyi teşvik edebilir. Barro'ya göre devletin, haberleşme ağlarının geliştirilmesi, mülkiyet haklarının korunması, ar-ge, teknoloji transferi ve enformasyon hizmetleri gibi alt yapı yatırımlarına öncülük vermesi sonuç olarak özel sermayenin verimliliğini arttıracaktır (Erdoğan, Canbay, 2016, 30-41).

Vergiler ile finanse edilen kamusal harcamalar, tasarrufları azaltıcı bir etki yaratır. Bu durum büyüme üzerinde negatif bir etki yaratmaktadır. Fakat aynı zamanda kamu harcamalarının ulusal gelirdeki payının artması, sonuç olarak kamu kesiminin yatırım harcamalarını da arttıracığı için, ekonomik büyümeye olumlu bir etkide bulunur. Arttırılan kamusal yatırımlar, uygulanan vergiler ve sübvansiyonlar yardımıyla özel sektörün desteklenmesi, sonuç olarak ekonomik büyümeyi teşvik edici bir etki yaratacaktır (Erdoğan, Canbay, 2016, 30-41).

3.2.8.2. Beşeri Sermaye

Lucas (1988) çalışmasında, ekonomik büyüme için beşeri sermaye birikiminin önemi üzerinde durmuştur (Lucas, 1988, 3-42). Bir toplumda, bireyin kendi beşeri sermayesini arttırması, sonuç olarak beşeri sermayenin ortalama düzeyini arttıracaktır. Bu durum, ülke içerisindeki bütün üretim faktörlerinin üretkenliğini arttırır. Bireyler kendi beşeri sermayelerine yatırım yaptıkça, ekonomik büyüme devam edecektir. Görüldüğü gibi Lucas'a göre, beşeri sermaye azalan verimler yasasına tabi değildir. Bir ülke içerisinde, yeni beşeri sermaye elde etmeye yönelik yapılacak yatırımlar, beraberinde ekonomik büyümeyi getirir (Kibritçioğlu, 1997, 1-28).

Lucas'ın büyüme modeli, ülkeler arası büyüme farklılıklarına da bir açıklama getirir. Bir ülkenin beşeri sermayesinin yanı sıra, fiziki sermayesi de büyümeye pozitif etki eder. Sermayenin marjinal verimliliği, beşeri sermayenin fiziksel sermayeye oranına göre değişmektedir. Bu durumda, gelişmiş ülkelerde gerçekleşen büyüme, gelişmemiş ülkelerde gerçekleşen büyümeden fazla olacaktır. Aynı zamanda Lucas, fiziksel sermayenin zamanla gelişmemiş ülkelerden, gelişmiş ülkelere geçeceğini öngörür. Dolayısıyla, ekonomilerin birbirlerine yaklaşacağı düşüncesi içerisinde olan neo-klasik modelin aksine, Lucas'ın modeli, bu durumun tersinin geçerli olduğu üzerinde durur (Parasız, 2003, 195-196).

3.2.8.3. Bilgi Birikimi

Romer'in yaklaşımına göre, ekonomide araştırma faaliyetleri sonucu üretilen fikirler bir bilgi birikimi oluşturur. Bu bilgi birikimi, herkes tarafından kullanılabilen bir sermaye türüdür ve artan verimlere tabidir. Bir ekonomide bilgi sermayesi stoğunun artış göstermesi, reel GSMH'yı arttırır. Ekonomide azalan verimler yasası geçerli olmadığı için, insanlar kârlarını maksimize etmek için yeni araştırmalar yapmaya devam ettikçe, ekonomideki bilgi stoğu artış gösterir. Bu durum geçerli olduğu sürece, ekonomik büyüme devam edecektir (Parasız, 2003, 192 -194).

3.2.8.4. Ar-ge Yaklaşımı

Bu yaklaşım, teknolojik gelişme için yapılan yeni girişimleri ayrı bir özel faaliyet olarak görür. Yapılan yeni araştırma ve geliştirme harcamaları, beraberinde yeni bilgiler ortaya çıkarır. Bu ortaya çıkan araştırmalar, bu araştırmaları yapan tarafları

etkilediği gibi, toplumun genelini de etkileyecektir. Dolayısıyla, kâr amacıyla yapılan araştırma ve geliştirme yatırımlarının sosyal bir getirisi de olacaktır. Yaratılan yeni bilgi, tüm ekonominin verimliliğini arttıracak ve bu durum beraberinde ekonomik büyümeyi getirecektir (Yardımcı, 2006, 102-103).

4. GELİR DAĞILIMI VE BÜYÜME İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR - LİTERATÜR TARAMASI

Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki çeşitli iktisatçılar tarafından birçok araştırmaya konu olmuştur. Araştırmaların bir kısmı gelir dağılımı eşitsizliğinin ekonomik büyüme sürecinde beklenen bir durum olduğu görüşünde olmasına rağmen, farklı görüşte olan araştırmalar da mevcuttur. Bu bölümün başında gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisini genel anlamda ele alan çalışmalar incelenecektir, ardından Kuznets Hipotezi hakkında bilgi verilecek ve daha sonra Kuznets Hipotezi ile ilgili yapılan çalışmalar üzerinde durulacaktır.

4.1. Gelir Dağılımı ve Büyüme İlişkisini İnceleyen Farklı Çalışmalar

Persson ve Tabellini(1991) çalışmalarında gelir eşitsizliği olan bir ülke içerisinde politika yapıcılarının aldıkları kararların genellikle yatırımdan alınan vergiyi arttırarak geliri yeniden dağıtma amaçlı olduğu üzerinde durmuştur. Fakat yatırımdan alınan verginin arttırılması, sonuç olarak ekonomik büyümeyi yavaşlatır (Persson, Tabellini, 1991, 600-621).

Çalışma, içsel ekonomik büyüme ve içsel ekonomi politikalarından yola çıkmıştır. Kurulan modelde denge büyüme; gelir eşitsizliği ve politika yapıcılarla ilişkilendirilmiştir. Demokratik bir ülke içerisinde eşitsizliğin artış gösterdiği varsayılırsa, bu durumda ülke içindeki ortanca seçmenin yoğunlukla düşük gelirli bireylerden oluşacağı görülebilir. Demokratik bir ülkede yapılan politikaların çoğunlukla ortanca seçmenin isteklerine göre düzenleneceği düşünüldüğünde, bu politikaların sonuç olarak gelir dağılımı eşitsizliğini hedefleyeceği barizdir. Bu durumda politika yapıcılar, geliri yeniden dağıtma amacıyla yatırımdan alınan vergileri arttıracak bir politikaya başvurduklarında, bireylerin yatırım yapma isteklerine sekte vurulur (Persson, Tabellini, 1991, 600-621).

Ekonomik büyümenin sermaye birikimi gerektirdiği gerçeği bariz olduğuna göre, yatırıma koyulacak yeni vergilerin büyümeyi yavaşlatacağı açıktır. Dolayısıyla

Çalışmanın ortaya koyduğu sonuç, gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki olduğu yönündedir (Persson, Tabellini, 1991, 600-621).

Kakwani(1993) alışmasında yoksulluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelerken aynı zamanda yoksulluğu ortaya koyan nedenler üzerinde de durarak konuyu daha geniş bir açıdan ele almıştır. Bu haliyle gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklayıcı bir araştırma olmasa da, yine de eşitsizliğin ortaya koyabileceği sonuçları göz önüne sermesi açısından oldukça önemlidir (Kakwani, 1993, 121-139).

Yoksulluk, ortalama gelir düzeyi ve gelir dağılımı eşitsizliğinin ekonomi içerisindeki durumu ile yakından ilişkilidir. Ortalama gelir düzeyinde ortaya çıkacak bir artış, yoksulluğu azaltır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin artış göstemesi ise yoksulluğu arttıran etkenler içerisindedir. Yoksulluğun bu iki faktör tarafından etkileniyor olması, bu faktörlerin ayrı ayrı incelenmesini gerektirir (Kakwani, 1993, 121-139).

Çalışma, yoksulluğun ekonomik büyüme ile ilişkisinin yüksek olduğu sonucunu ortaya koyar. Fakat bu durumda belirleyici faktör gelir dağılımı eşitsizliğidir. Ekonomik büyüme beraberinde gelir dağılımı eşitsizliğini arttırıcı bir etki yaratmadığı müddetçe yoksulluk, ekonomik büyüme oranından daha yüksek bir hızla düşer. Büyümenin beraberinde gelir dağılımı eşitsizliğini arttırdığı bir durumda ise yoksulluk büyüme ile birlikte yükselme eğilimi içerisine girer. Bu durumda, büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği ilişkisinin yoksulluk üzerinde de önemli bir etki yarattığı görülebilir (Kakwani, 1993, 121-139).

Alesina ve Perotti(1996), 1960 – 1985 dönemini kapsayan 70 ülke üzerinde yapmış oldukları çalışmada, gelir dağılımı eşitsizliğini sosyo-politik dengesizlikler ile bağdaştırmışlardır. Çalışmada sosya-politik dengesizlikler, ülke içerisinde beliren ve şiddet içerebilen siyasi huzursuzluklar olarak açıklanmıştır. Yatırım ve sosyo-politik dengesizlikler içsel değişkenler olarak ele alınmıştır (Alesina, Perotti, 1996, 1203-1228).

Ortaya koyulan görüş, gelir eşitsizliğinin ülke içindeki bireylerin sosyal açıdan hoşnutsuz olmalarına katkıda bulunduğu üzerinedir. Bireylerin bu hoşnutsuzluğu ise ülke içerisinde çeşitli sosyo-politik dengesizlikler ortaya çıkarır. Bu dengesizliklerin bulunduğu bir ülke içerisinde, yatırımların düşüş göstereceği belirtilmiştir.

Yatırımların düşmesi, beraberinde büyümeyi olumsuz etkileyecektir (Alesina, Perotti, 1996, 1203-1228).

Galor ve Tsiddon(1997) çalışmalarında beşeri sermaye dağılımı, teknolojik ilerleme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ön planda tutmuştur. Çalışma, eşitlik hedefleyen nispeten zayıf bir ülkenin önünde iki seçeneğin olduğu üzerinde durur. Bu seçeneklerden ilki, kısa dönem sürececek bir eşitlik sürecinin ardından yine eşitliğin hâkim olduğu bir durgunluk dönemi. İkincisi ise kısa dönemde ortaya çıkacak bir eşitsizlik sürecinin ardından gelecek eşitlik ve refah süreci olarak tanımlanmıştır (Galor, Tsiddon, 1997, 93-124).

Başlangıçta ülke içerisinde belirli grupların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi, ilerleyen dönemlerde ülkeye eşitlik ve refah getirecek bir dışsallığın çıkması ile sonuçlanacaktır. Eşitlik ve refah arayışında olan ülkeler, başlangıçta belirli bir grubun eğitimini destekleyip kısa dönem sürececek eşitsizliğe razı olarak, ileride gelecek pozitif dışsallıkların yolunu açabilir. Fakat önceliği gelir dağılımının eşitliğine veren bir ülke, uzun dönemde durgunluk ile karşı karşıya kalabilir. Dolayısıyla bu çalışma, uzun dönemde eşitlik ve refaha erişebilmek için kısa dönemde eşitsizliğe razı olunması gerekebileceği üzerinde durmuştur (Galor, Tsiddon, 1997, 93-124).

Aghion, Caroli ve Garcia-Peñalosa(1999) çalışmalarında, bir ülkede eksik rekabet koşulları altında işleyen bir sermaye piyasasının varlığı durumunda, gelir eşitsizliği artışının ekonomik büyümeye negatif bir etkide bulunduğunu göstermiştir. Bir ekonomide finansal kısıtlamanın bulunması ve üretim teknolojilerinin sermayeye azalan getiri sağladığı bir durumda da ekonomik büyüme, gelir eşitsizliği artışı ile birlikte azalır (Aghion, Caroli, García-Peñalosa, 1999, 1615-1660).

Ekonomik büyümenin sağlanması için, ülke içerisindeki zengin kesimden fakir kesime bir gelir transferi gerçekleşmesi gerekir. Bunun nedeni ise, gerçekleşecek bu gelir transferinin gelir seviyesi düşük olan bireylerin gelirlerini ve beşeri sermayelerini arttırması sonucu ortaya çıkacak yeni yatırımların ekonomik büyümeyi teşvik edici bir rol oynamasıdır. Dolayısıyla, böyle bir transferin gerçekleşmediği gelişmekte olan bir ülke içerisinde hanehalkı geliri, kendi beşeri sermayelerine yapacakları yatırımı belirleyici bir rol oynar. Bunun nedeni ise gelişmekte olan ülkelerde borç alımının fazlasıyla maliyetli olmasıdır. Beşeri sermaye artışının beraberinde çıktı artış hızını arttırdığı düşünüldüğünde, ortaya çıkan sonuç gelirin

eşitsiz dağılımının büyüme üzerine olumsuz bir etkisi olduğu yönündedir (Aghion, Caroli, García-Peñalosa, 1999, 1615-1660).

Görüldüğü gibi bu çalışmada, sermaye piyasasının eksik rekabet şartlarında bulunmasının sonuç olarak düşük gelirli bireylerin beşeri sermayelerini arttırıcı yatırımlar yapmalarını engellediği görüşü belirtilmiştir. Düşük gelirli bireylerin, yüksek gelirli bireylere göre beşeri sermaye yatırımlarından elde edecekleri marjinal getirinin daha fazla olacağı düşünüldüğünde, ekonomide kullanılamayan bu potansiyelin büyümeyi negatif ölçüde etkileyeceği ortaya konulmuştur (Aghion, Caroli, García-Peñalosa, 1999, 1615-1660).

Barro(2000) çalışmasında gelir dağılımı eşitsizliğinin büyümeye ve yatırıma olan ilişkisinin zayıf olduğunu bulmuştur. Fakat bu çalışmanın önemli olan noktası, gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkinin fakir ve zengin ülkelere göre ayrı ayrı incelenmiş olmasıdır. Çalışmada, ilişkinin fakir ve zengin ülkelere göre incelendiğinde farklı sonuçlar ortaya koyduğu üzerinde durulmuştur (Barro, 2000, 5-32).

Barro, ülkelerin fakir ve zengin olarak ayrımında “kişi başına GSYİH” verilerini esas almıştır. Barro’nun fakir ülkeler olarak ele aldığı grup, kişi başına GSYİH’nın 2000\$’ın altında olduğu ülkelerdir. Kişi başına GSYİH’nın \$2000’in üzerinde olduğu ülkeler ise zengin ülkeler olarak ele alınmıştır. Çalışmaya göre, fakir ülkelerde eşitsizlik artışı beraberinde büyümeyi olumsuz etkiler. Zengin ülkelerde ise eşitsizlik artışı ve büyüme arasında olumlu bir ilişki söz konusudur (Barro, 2000, 5-32).

Birchenal(2001) çalışmasında Kolombiya örneğinden yola çıkarak ülke içerisinde gerçekleşen teknolojik yeniliklerin eşitsizliği arttırdığı fakat beraberinde mobilitayı da arttırdığı sonucunu çıkarmışlardır. 1970 ve 1980’li yıllarda beşeri sermaye birikimi artışı ile birlikte ülke içerisindeki eşitsizliğin azaldığı fakat bu durumun 1983 ve 1990 döneminde ekonominin durgunluğu ile sonuçlandığı üzerinde duran çalışma, bu dönemde aynı zamanda mobilitenin de düştüğünü göstermiştir (Birchenall, 2001, 271-287).

Kolombiya, çalışanların becerilerini ön planda tutan teknolojik bir yenilik dönemine girdiğinde, bu durum sonuç olarak vasıflı işçilerin ücretlerini arttırmıştır. Ülke içerisinde gerçekleşen bu teknolojik gelişme, gelir dağılımı eşitsizliğinde önemli bir ölçüde artış ile sonuçlanmıştır. Burada önemli olan konu, vasıflı işçi lehine

gerçekleşen bu yapısal değişimin ülke içerisinde eşitsizliği arttırmasının yanı sıra, mobilitayı de arttırdığı gerçektir. Teknolojik gelişmenin ortaya çıkardığı bu durum, eşitsizliği arttırırsa da sonuç olarak büyümeyi beraberinde getirecektir (Birchenall, 2001, 271-287).

Eicher ve García-Peñalosa(2001) yaptıkları araştırmada gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için beşeri sermayenin ekonomideki ikili rolünden yararlanmışlardır. Buna göre, ülke içerisindeki vasıflı işçilerin sayısı, ekonomideki gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme oranı üzerinde etkilidir. Ülkedeki beşeri sermaye artışı ile birlikte işgücü arzı ve işgücü talebindeki artışlar veya azalışlar da gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme oranının belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir (Eicher, García-Peñalosa, 2001, 173-197).

Modelin özünde teknoloji faktörü yer alır. Buna göre, teknolojik gelişmeler beraberinde vasıflı ve vasıfsız işçiler arasındaki verimlilik farklarında değişimler ortaya çıkarır. Teknolojik gelişmeler vasıflı işçilerin verimliliklerini arttır, bu durum ise vasıflı işçilerin aldıkları ücretlerin vasıfsız işçilerden daha yüksek olması ile sonuçlanır. Ekonomide vasıflı işçiler zamanla yeni teknolojilerin gelişmesine ön ayak olurlar. Bu unsurlar dolayısıyla, ekonomide işgücü talebi düşme eğilimi içerisine girmez. Aynı zamanda vasıflı işçiler ile vasıfsız işçiler arasındaki ücret farkıda genişlemeye devam eder (Eicher, García-Peñalosa, 2001, 173-197).

Çalışmada kullanılan modelde ortaya konulan bu talep fonksiyonu ile işgücü arzı fonksiyonunun birlikte değerlendirilmesi, farklı denge noktalarının varlığını ortaya koymuştur. Bu durumda beşeri sermaye birikimi ile birlikte ekonomi içerisindeki gelir dağılımı eşitsizliğinde artışlar veya azalışlar gerçekleşebilir. Gelir dağılımı eşitsizliği zaman içerisinde U şeklinde bir yol da izleyebilir. Üretimde vasıflı işçiler ile vasıfsız işçiler arasındaki ikame esnekliği, eğitim sürecindeki dışsallıklar ve ülke içerisindeki eğitimin maliyeti, gelir dağılımı eşitsizliğinin belirlenmesinde rolü olan önemli faktörler arasında sayılmıştır (Eicher, García-Peñalosa, 2001, 173-197).

Panizza(2002) çalışmasında gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin, eşitsizliğin ölçümünde kullanılan yöntemlere göre hem pozitif hem de negatif yönde gözlemlenebildiğinden bahsetmiştir. Örneğin, panel veri kullanılan araştırmalarda bu ilişkinin genellikle pozitif yönde olduğu belirtilmiştir. Araştırmalarda kullanılan verilerin, farklı ülkelerin karşılaştırılmasında çeşitli

sorunlar ortaya çıkarabileceği üzerinde durulmuştur. Bu durumun nedeni, güvenilir ve kaliteli verilerin elde edilmesinin güçlüğüdür (Panizza, 2002, 25-41).

Panizza, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisini panel veri yöntemiyle ele almıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde ortaya koyulan diğer çalışmaların panel veri yöntemi ile çıkardığı sonuç, ilişkinin pozitif yönde olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat Panizza'nın çalışmasında elde ettiği sonuçlar bu durumu desteklememektedir. Çalışmanın sonucunda, büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi arasında güçlü bir pozitif ilişkiye rastlanmamıştır, fakat bu ilişki incelenirken kullanılan eşitsizlik ölçütleri ve ekonometrik yöntemler ile birlikte çok farklı verilerin elde edildiği üzerinde durulmuştur (Panizza, 2002, 25-41).

Benhabib(2003) çalışmasında gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkinin, eşitsizliğin boyutu ile birlikte değişim gösterdiği görüşünü ortaya koymuştur. Bu görüşe göre yüksek eşitsizlik beraberinde rant kollamayı arttırır, bu durum ise sonuç olarak büyümeyi olumsuz etkiler, fakat düşük düzeyde eşitsizliğin bulunduğu bir ekonomide durum tam tersi olacaktır. Bu durumda bulunan bir ekonomide eşitsizliğin belirli sınırlar içerisinde korunmasını destekleyici politikaların uygulanması, bu düzeydeki bir eşitsizliğin ortaya koyacağı verimlilik farklarından yararlanılarak büyümenin sağlanmasında önemli bir etki oluşturacaktır (Benhabib, 2003, 491-507).

Çalışmada ortaya koyulan bu durum, ekonomide gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasında Benhabib'in "hump shaped" (kambur şeklinde) olarak tanımladığı bir ilişkinin varlığını gösterir. Ekonominin tam eşitlik noktasından uzaklaşmaya başlamasıyla birlikte büyüme de artış gösterir. Fakat eşitsizliğin artış göstermeye devam etmesi halinde ekonomik büyüme düşmeye başlar (Benhabib, 2003, 491-507).

Amparo Castelló-Climent(2004) gelir eşitsizliği ve büyüme arasında daha önce yapılan araştırmalarda ortaya koyulan sonuçların, kullanılan ekonomik yöntemler ile birlikte değişiklik gösterdiğine dikkat çekmiştir. Yapılan çalışmaların genelinde, gelir eşitsizliği ve büyüme arasında pozitif bir ilişkinin varlığına yönelik kanıtların ortaya konduğu, fakat bu durumun panel veri analizinde sabit etkiler modeli kullanılarak tam tersi bir sonuç ortaya çıkardığı üzerinde durulmuştur. Çalışma, beşeri sermaye eşitsizliği verilerinden yola çıkarak konuya daha farklı bir bakış açısından yaklaşmıştır (Castelló-Climent, 2004, 1-33).

Beşeri sermaye eşitsizliğinin büyüme üzerine olumsuz bir etki yaptığı ortaya konulmuştur. Bunun arkasında yatan neden, beşeri sermaye eşitsizliği artışının yatırımı düşürmesidir. Eğitime yapılan yatırımın ve eğitim eşitliğinin yüksek olduğu ülkelerin, bu durumun tersinin geçerli olduğu ülkelere kıyasla daha yüksek bir büyüme oranına sahip olduğu gösterilmiştir (Castelló-Climent, 2004, 1-33).

Tachibanaki(2006) çalışmasında Japonya'nın son yıllarda yaşadığı gelir dağılımı eşitsizliği artışını örnek göstermiştir. Bu artışın nedenlerine değinen Tachibanaki, bu durumu çeşitli yönlerden açıklamaya çalışmıştır. Bu nedenlerden biri, Japonya'da son yıllarda performansa göre ücret tespitinin, kıdeme dayalı ücret tespitinin yerini almasıdır. Yoğun çalışma şartları için uygun ve verimli çalışanlar, bu duruma ayak uyduramayan çalışanlardan fazla ücret almaya başlamışlardır. Bu durum, ülke içerisinde çeşitli işçi gruplarının aldığı ücret aralıklarını oldukça genişletmiş ve sonuç olarak gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmıştır. Nedenlerden bir diğeri ise Japonya'nın makroekonomik yönden oldukça zayıf bir dönemden geçiyor olması gösterilmiştir. Ülkedeki yüksek işsizlik, gelir grupları arasındaki açığı arttırmıştır (Tachibanaki, 2006, 1-27).

Tachibanaki, ülkede yaşanan gelir dağılımı eşitsizliklerinin nedenlerine değindikten sonra verimlilik ve eşitlik arasındaki ilişkiye açıklık getirmiştir. Verimlilik, yüksek bir büyüme hızı olarak ele alınmıştır. Daha eşit bir vergi sonrası ortaya çıkan gelir dağılımını ise eşitlik olarak özetlemiştir. Vergi sonrası gelir dağılımının daha eşit bir düzeyde olması için gelir düzeyleri ile birlikte artış gösteren bir vergilendirme yönteminin kullanılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Artan marjinal vergi oranı olarak adlandırılan bu durumun ise sonuç olarak zengin bireylerin isteklerini kırııcı etki yaratabileceği üzerinde durmuştur. Yüksek gelirli bireylerin emek arzında ve verimliliklerinde ortaya çıkacak düşüşün, sonuç olarak ülkenin performansını olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtilmiştir. Daha önce konu ile ilgili yapılmış çeşitli araştırmalarda gelir dağılımı eşitliği ve verimlilik arasında bir ödünleşim durumunun mevcut olabileceğine dair bulguların bu nedenden ötürü ortaya çıkmış olabileceğini belirtmiştir (Tachibanaki, 2006, 1-27).

Tachibanaki, bu durumun Japonya için geçerli olmadığını belirtir. Eşitlik ve verimlilik arasındaki ödünleşimin varlığının, emek arzı esnekliği ve tasarruf esnekliği ile yakından ilişkili olduğunu belirten Tachibanaki, Japonya'da bu değerlerin genel anlamda düşük olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla Japonya'da eşitlik

ve verimlilik arasındaki ödünleşim de oldukça düşüktür. Dolayısıyla Japonya'nın herhangi bir ödünleşim içerisine girmeden hem eşitliği hem de verimliliği arttırabileceği üzerinde durulmuştur. Japonya için gelir dağılımı eşitliği ve büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucu, ülkenin içerisinde bulunduğu özel durumdan kaynaklı bir istisnadır (Tachibanaki, 2006, 1-27).

Sukiassyan(2007) çalışmasında gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek için geçiş ekonomileri verilerinden yararlanmıştır. Merkezi ekonomiden serbest ekonomiye geçiş aşamasında olan ekonomiler, geçiş ekonomileri olarak tanımlanırlar. Çalışmada Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Bağımsız Devletler Topluluğu verilerinden yararlanılmıştır (Sukiassyan, 2007, 35-56).

Çalışmada yararlanılan geçiş ekonomilerine sahip ülkelerin başlangıç noktalarında gözlemlenen verilerin birbirlerine oldukça yakın olduğu, fakat zamanla gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme oranlarında farklı noktalara eriştikleri belirtilmiştir. Bu durum ise Sukiassyan'a göre, gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkinin daha açık bir şekilde ortaya konulması açısından geçiş ekonomilerinin kullanılmasının önemli avantajlarından biridir (Sukiassyan, 2007, 35-56).

Sukiassyan, literatürde daha önce kullanılan yöntemler ve verilerden yararlanmış olmasına rağmen, önceki araştırmalardan farklı sonuçlar elde etmiştir. Çalışmada geçiş ekonomilerin incelenmesi sonucunda, gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasında güçlü bir negatif ilişki bulunduğu ortaya konulmuştur (Sukiassyan, 2007, 35-56).

Shin(2008) çalışmasında öncelikle gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında hem pozitif hem de negatif sonuçları destekleyen çeşitli araştırmaların bulunduğu üzerinde durmuştur. Çalışma, sonuç olarak her iki durumun da geçerli olabileceğini ortaya koymuştur. Barro(2000)'nin çalışmasında ortaya koyduğu; gelir dağılımı eşitsizliğinin gelişmekte olan bir ülke içerisinde büyümeyi negatif yönde etkileyeceği, fakat gelişmiş ülkelerde büyümeyi pozitif etkileyeceği görüşü ispatlanmıştır. Gelir dağılımı eşitsizliğini hedefleyen gelirin yeniden dağılımı politikalarının da her zaman hedeflenen amaca ulaşamayabileceği ortaya konulmuştur. Geliri yüksek olan bireylerden alınan vergilerin arttırılmasının gelişmekte olan ülkelerde eşitsizliği düşürdüğü, fakat gelişmiş olan ülkelerde istenilen etkiyi yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Shin, 2008, 1-20).

Stiglitz(2014) çalışmasında gelir eşitsizliğinin sadece ahlaki bir mesele olmasının yanında aynı zamanda ekonomik bir mesele olduğu üzerinde durmuştur. Stiglitz'e göre, ekonomik büyümenin ancak gelir eşitsizliği ile sağlanabileceği görüşü tamamıyla hatalı bir görüştür (Stiglitz, 2014, 379-399).

Stiglitz aynı zamanda ekonomik büyümenin başlıca belirleyicisi olan GSYH oranlarının da tek başına yeterli olmadığı görüşündedir. Ekonomik büyüme, sürdürülebilir olmalıdır. Bir ülke içerisindeki politikacıların ve iktisatçıların, yalnızca gelir düzeyinin üst seviyelerinde ve ortalama gelir düzeyinde bulunan bireyleri değil aynı zamanda medyan gelir düzeyinde yer alan halkı da düşünmeleri gerektiği üzerinde durmuştur (Stiglitz, 2014, 379-399).

Stiglitz, bu konu üzerinde yeteri kadar durulmadığında ortaya çıkan sorunlardan birinin toplam talep düşüklüğü olduğu görüşündedir. Düşük gelir seviyesindeki bireyler yaşamlarını sürdürebilmek için yüksek gelirli bireylere göre gelirlerinin daha büyük bir kısmını kullanmak zorunda kalırlar. Bu durum ise toplam talebi azaltır. Toplam talebin azalması ise bu duruma karşı koyacak politaların ortaya çıkmasına yol açar. Stiglitz, bu politikaların da ekonomiyi daha kötü bir duruma düşürebileceği üzerinde durmuştur. Stiglitz'e göre azalan toplam gelire karşı kullanılan bir politika olan faiz oranlarının arttırılması, sonuç olarak ülkeyi resesyona kadar götürebilecek bir ekonomik balon yaratabilir (Stiglitz, 2014, 379-399).

Stiglitz, gelir ve fırsat eşitliklerine önem verilmesinin sadece ekonomi için değil aynı zamanda bütçe için de önemli olduğu görüşündedir. Genç nesile yapılacak yatırımlar, sonuç olarak ortaya daha fazla gelir elde edip, daha fazla vergi veren bireyler çıkarır. Fakat bu durumun sağlanması yerine kamunun yararına olan gelir eşitsizliklerini giderici harcamaların durdurulması, beraberinde ülke içerisinde hâlihazırda varlığını sürdüren gelir eşitsizliklerinin sürekli devam edecek bir döngü içerisine girmesine neden olur. Yatırımların düşmesi ise ekonominin daha kötüye gitmesine ortam hazırlar (Stiglitz, 2014, 379-399).

Wahiba ve Weriemmi(2014) çalışmalarında gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisini Tunus örneği üzerinden ele almışlardır. 1984-2011 dönemi ele alınarak, ekonomik büyüme ve ekonominin dışa açıklığının gelir dağılımı üzerindeki etkisi vurgulanmıştır (Wahiba, Weriemmi, 2014, 135-143).

Çalışmada serbest ticaretin ülke ekonomisine etkisinin doğru ölçülebilmesi için incelenen dönem ikiye ayrılmıştır. İlk dönem 1984-1995 yıllarını, ikinci dönem ise 1996-2011 yıllarını kapsamaktadır. İlk dönemden ikinci döneme geçişte ticaretin serbetlik derecesi artış göstermektedir. Bu durumun nedeni olarak 1995'te Tunus'un Dünya Ticaret Organizasyonuna katılması gösterilmiştir. Bu dönemlerin ayrı ayrı incelenmiş olması, ticaret serbestliğinin ekonomi üzerindeki etkisinin daha net bir şekilde ortaya koyulmasına yardımcı olmuştur (Wahiba, Weriemmi, 2014, 135-143).

Çalışmada başlangıçta ekonomik büyüme ve dışa açıklığın, gelir dağılımı eşitsizliği üzerine etkileri incelenmiştir. Buradan, ekonomik büyüme ve dışa açıklığın gini katsayısını pozitif yönde etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, ekonomik büyüme ve dışa açıklık artışı ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliği de artış göstermektedir (Wahiba, Weriemmi, 2014, 135-143).

Çalışmanın ikinci aşamasında, gelir dağılımı eşitsizliği ve dışa açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu kısımda, incelenen dönemin ikiye ayrılması önemli bir detayı göz önüne sermiştir. İlk dönem incelendiğinde gelir dağılımı eşitsizliği ve dışa açıklığın, ekonomik büyüme üzerine pozitif bir etkide bulunduğu görülmüştür (Wahiba, Weriemmi, 2014, 135-143).

İkinci dönemde ise Gini katsayısı negatif olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla ikinci dönemde gelir dağılımı eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine negatif bir etkisi olduğu görülmüştür. İkinci dönemde Tunus ekonomisi, altından kalkamayacağı bir gelir dağılımı eşitsizliği ile yüz yüze gelmiştir. Bu durum ise ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etki ortaya çıkarmıştır (Wahiba, Weriemmi, 2014, 135-143).

Andersen(2016) çalışmasında verimlilik ve eşitlik arasındaki ilişkiyi konu edinmiştir. Kurduğu modelde, verimliliğin ölçütü olarak kişi başına milli geliri esas almıştır. Eşitlik ölçütü olarak ise Gini katsayısı kullanılmıştır. Modelde 1980-2010 yılı döneminde 34 OECD ülkesinin verileri ele alınmıştır. Çalışmada stokastik sınır analizinden yararlanılmıştır. Stokastik sınır analizi, bir verimlilik analizi yöntemidir. Çalışmada öncelikle en iyi uygulama sınırını belirlenmiştir. Bu sınır üzerinde verimlilik ve eşitlik arasında tam ödünleşme bulunur (Andersen, 2016, 1-23).

Çalışmanın başlangıcında, literatürde verimlilik ve eşitlik arasında bir ödünleşmenin olmadığını destekleyen görüşler üzerinde durulmuştur. Fakat Andersen'e göre bu çalışmaların hesaba katmadığı önemli bir konu vardır. Literatürdeki çalışmaların

hesaba katmadığı durum, incelenen ülkelerin tamamının en iyi uygulama sınırı üzerinde olmamasıdır. Bu çalışmalarda incelenen bütün ülkeler en iyi uygulama sınırı üzerinde varsayılmıştır, Andersen, bu hataya düşmemek için öncelikle OECD ülkelerini incelemiş ve buradan yola çıkarak en iyi uygulama sınırını ortaya koymuştur (Andersen, 2016, 1-23).

En iyi uygulama sınırı üzerinde verimlilik ve eşitlik arasında ödünleşme vardır. Aynı zamanda yüksek vergi yükü beraberinde eşitliği arttırır, fakat verimliliği düşürür. En iyi uygulama sınırının altında bulunan bölge fırsat kümesi olarak tanımlanır. Fırsat kümesi içerisindeki ülkelerde hem verimlilik hem de eşitlik, ödünleşme olmadan arttırılabilir (Andersen, 2016, 1-23).

Bu durumda çalışma, ülkeleri fırsat kümesi içerisinde kalmaya zorlayan çeşitli sınırların keşfedilmesinin sonuç olarak bu ülkelerin en iyi uygulama sınırına doğru hareket etmelerine neden olacağı görüşünü ortaya koymuştur. Bu durumda ülkelerin incelemesi gereken bir diğer konu, sınıra doğru hareket etmek için gerekli olacak doğru politikaların bulunmasıdır. Ülkeler bu süreç için gerekli politika değişikliklerini yerine getirdikleri takdirde, en iyi uygulama sınırına doğru hareket edeceklerdir. Araştırmada bu durumu destekleyen veriler de ortaya koyulmuştur. Buna göre son dönemlerde daha fazla ülkenin sınıra doğru hareket ettiği görülmüştür. Bunun nedeni olarak ise yapısal reformlarda görülen artış gösterilmiştir (Andersen, 2016, 1-23).

Görüldüğü gibi literatürde ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi hakkında çok farklı görüşler bulunmaktadır. Sonuçlar, kullanılan veriler ve ekonometrik yöntemler ile birlikte değişiklik gösterebilmektedir. Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin pozitif, negatif ya da çeşitli şartlara göre belirlenen bir yapıda olduğu sonucuna ulaşan çalışmaların yanı sıra, bu ilişkinin ülkelerin büyüme süreçleri boyunca değişme gösterebileceğini de savunan görüşler mevcuttur. Bu görüşün öncüsü, aynı zamanda bu ilişkinin doğasını inceleyen ilk iktisatçılardan biri olan Simon Kuznets'tir.

Kuznets, 1955 yılında yayınladığı "Economic Growth and Income Inequality" (Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği) adlı eserinde ekonomik büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmadan ortaya çıkan sonuç daha sonra "Kuznets Hipotezi" olarak anılmaya başlanmıştır.

4.2. Kuznets Hipotezi

Kuznets 1955 yılında yayınladığı eserinde, gelir dağılımı eşitsizliğinin bir ülkenin ekonomik büyüme süreci boyunca nasıl ve ne yönde etkilendiğini incelemiştir.

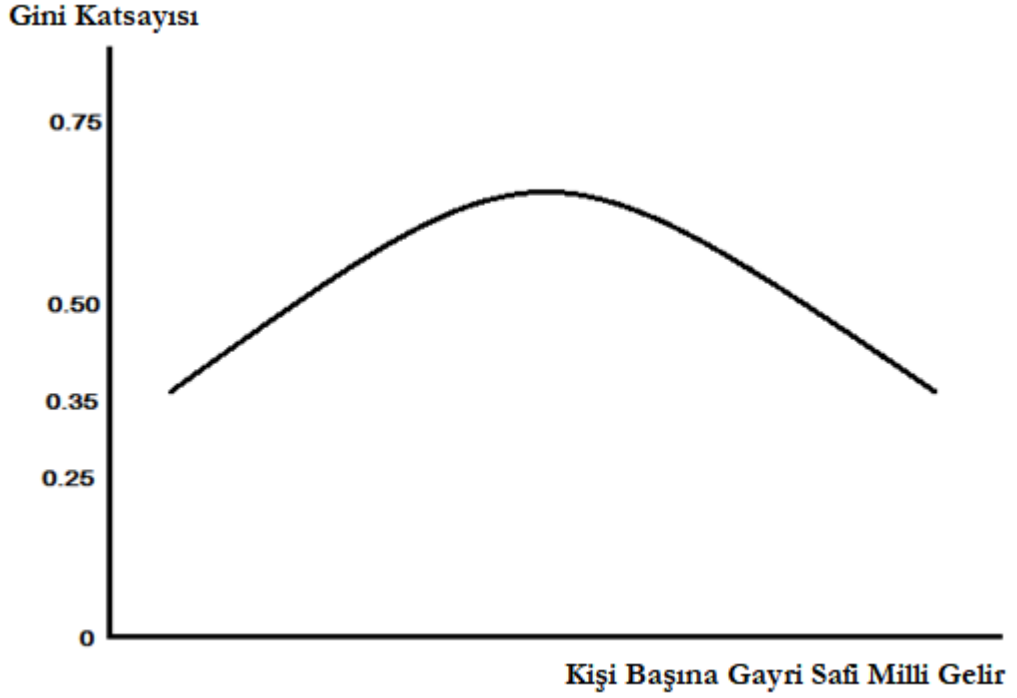
Gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme ilişkisinin incelenmesi için gerekli verilerin yeterli olmadığını belirten Kuznets, bu duruma bir çözüm olması açısından modelinde farklı bir eşitsizlik ölçütü kullanmıştır. Bu eşitsizlik ölçütü, ülke içerisindeki gelir düzeyi en yüksek %20’lik kesimin elde ettiği gelirin, gelir düzeyi en düşük seviyede olan %40’lık kesimin gelirine oranlanması yoluyla bulunur (Todaro, Smith, 2014, 219).

Kuznets çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Almaya’nın verilerinden yararlanmıştır. Kuznets’e göre bu veriler her ne kadar yetersiz olsa da, seçilen bu ülkelerin gelişmiş ülkeler içerisinde yer alması büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği ilişkisinin uzun dönemde izleyeceği yolun incelenmesi açısından yararlı sonuçlar verecektir (Kuznets, 1955, 4).

Kuznets, ülkelerin büyüme süreçlerinin başlangıç aşamasında gelir dağılımı eşitsizliğinin giderek artış göstereceğini, fakat ilerleyen aşamalarda gelir dağılımı eşitsizliğinin azalacağını ortaya koymuştur (Kuznets, 1955, 1-28). Kuznets’in ulaştığı bu sonuç literatürde “Kuznets Hipotezi” olarak bilinmektedir.

4.2.1. Kuznets Eğrisi

Gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki bu ilişki Kuznets Eğrisi üzerinde gösterilir. Kişi başına düşen gelir artışı ile birlikte Gini katsayısında ortaya çıkan değişimleri ortaya koyan eğrinin “Ters-U” şekilde olması dolayısıyla bu hipotez aynı zamanda “Ters-U Hipotezi” olarak da bilinir (Todaro, Smith, 2014, 235 -236). Şekil 9’da “Kişi Başına Düşen Gelir” ve “Gini Katsayısı” yer almış olmasına rağmen, farklı verilerin kullanıldığı durumlar da mevcuttur.

Şekil 9: Kuznets Eğrisi

Todaro, Michael P, Stephen C. Smith. 2014. Economic Development 12th Edition, Pearson, 236

Kuznets'e göre uzun dönemde gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyebilecek olan iki farklı faktör söz konusudur. Bunların ilki, ülke içerisinde yapılan tasarruflarda görülen eşitsizliktir. Kuznets, tasarrufların gelir gruplarına göre dağılımında görülen eşitsizliğin, mülk gelirlerinin dağılımında görülen eşitsizliklerden daha büyük olduğunu ortaya koymuştur. Yüksek gelir gruplarının aşağısında kalan gruplarda tasarrufların oldukça az olduğundan bahsedilmiştir. Kuznets, bu durumun devam etmesi sonucunda yüksek gelir gruplarının giderek daha fazla mülkiyet sahibi olacaklarını ortaya koymuştur (Kuznets, 1955, 7-8).

Uzun dönemde gelir eşitsizliği üzerine etki eden ikinci faktör, ülkelerin büyümelerine öncülük eden endüstrileşme sürecidir. Bu süreç boyunca, hâlihazırda eşitsizliklerin az olduğu tarım sektörünün ekonomideki yeri, endüstri sektörünün gerisinde kalmaya başlar. Bu dönemde kırsal bölgelerden kentsel bölgeye yapılan göçlerin artış göstermesi, beraberinde gelir dağılımı eşitsizliklerini de artırır. Kuznets'e göre bu iki sektör arasında görülen gelir farkı, ekonomik büyüme ile birlikte düşmeyecektir, aksine ekonomik büyüme ile birlikte artış gösterecektir. Bunun nedeni ise, kişi başına verimliliğin tarım dışı sektörlerde daha hızlı bir şekilde

artış göstermesidir. Bu durum neticesinde gelir dağılımı eşitsizliği de artacaktır (Kuznets, 1955, 7-8).

Bu iki neden, ülkelerin endüstrileşme süreçlerinin başlangıcında gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmış olsa da, Kuznets bu durumun ilerleyen dönemlerde değişeceği üzerinde durmuştur. Endüstri sektörüne giriş yapan bu yeni nüfusun gelirleri zamanla artış gösterecektir. Fakat aynı durum yüksek gelir grubu için geçerli değildir. Yüksek gelir grubunun tasarruflardan elde ettiği gelir, endüstrileşmenin ilerleyen dönemlerinde azalmaya başlamaktadır. Bunun bir nedeni olarak ise gerçekleşen ekonomik büyüme ile birlikte yüksek gelir gruplarına yapılan baskıların artacağı gösterilmiştir. Bu durumun miras ve sermaye üzerinden alınan vergilerin arttırılması olarak kendini gösterebileceği belirtilmiştir. Endüstri sektörüne giriş yapan yeni nüfusun gelirlerinin zamanla artış göstermesi ve yüksek gelir gruplarının toplam gelirden aldıkları payların düşmeye başlaması dolayısıyla, gelir dağılımı eşitsizliği de ekonomik büyüme süreci boyunca azalmaya devam edecektir (Kuznets, 1955, 8-9).

4.3. Kuznets Hipotezi Hakkında Yapılan Çalışmalar

Kuznets Hipotezi'nin ortaya koyduğu fikirler, ilerleyen dönemlerde de birçok iktisatçının ilgisini çekmiştir. Bu iktisatçıların ortaya koyduğu çalışmalar genel olarak Kuznets Hipotezinin doğruluğunu test etmek amacıyla yapılan çalışmalardır. Bölümün başında gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisini genel anlamda ele alan çalışmalar incelenmişti, bu kısımda ise Kuznets Hipotezi'ni ele alan çalışmalara yer verilecektir. Bu çalışmaların ortaya koydukları sonuçların incelenmesi, çalışmamızda elde edilen sonuçların yorumlanmasında da bize yardımcı olacaktır.

Galbraith ve Kum(2002) çalışmalarında gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi 150'den fazla ülkenin 1963-1999 dönemi verileri yardımıyla incelemiştir. Çalışmada, ücretlerin toplam gelirdeki payının yüksek olduğu ve bu nedenle ücretlerde meydana gelen değişimlerin gelir dağılımı eşitsizliğini de etkileyeceği belirtilmiştir. Gelir dağılımı eşitsizliği, ücret eşitsizlikleri ile bağdaştırılmış ve bu nedenle modelde Theil endeksinden yararlanılmıştır. Çalışma, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği arasında aşağı eğimli bir ilişkinin olduğu, dolayısıyla ekonomik büyüme ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliğinin düşüş eğilimi içerisine gireceği ortaya koyulmuştur. Bu durum Kuznets Hipoteziyle örtüşen bir sonuç ortaya koymaktadır. Çalışmada son olarak bazı zengin ülkelerde bu

ilişkinin tam tersinin geçerli olabileceği belirtilmiştir. Bu durumun “Ters-U” değil U eğrisini yansıttığı ve bu zengin ülkelerde belirli bir dönüm noktasından sonra büyüme ile birlikte eşitsizliğin artış göstereceğinden bahsedilmiştir. Fakat incelenen ülkelerin genelinde aşağı eğimli bir ilişkinin varlığının söz konusu olduğu görülmüştür (Galbraith, Kum, 2002, 1-19).

Daudelin ve Samy(2011) çalışmalarında büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi Brazilya’nın 1991-2000 dönemi verileri kullanılarak incelenmiştir. İlişki, belediyeler düzeyinde incelenmiş ve 5000’den fazla belediyenin nüfus sayımı verilerinden yararlanılmış. Çalışma, literatürde görülen diğer araştırmalardan farklı bir sonuç ortaya koymuştur. Buna göre, 1991 yılı için “Ters-U” şeklinde bir ilişkinin varlığı görülmüş, fakat bu durum 2000 yılında “U” şeklinde bir ilişkiye dönüşmüştür. Bu durumun nedeni ise Kuznets Hipotezi’nin ekonomik büyüme ve endüstrileşme ilişkisinin pozitif olduğu görüşünü benimsemesidir. Fakat ekonomik büyüme beraberinde endüstrileşmeyi düşüren bir etki yaratıyorsa, Kuznets Eğrisi tersine dönecektir. Ekonomik büyüme ve endüstrileşme ilişkisinin 1990’dan bu yana OECD ülkeleri ve Brazilya’da negatif olması dolayısıyla, çalışmada 1991 yılında “Ters-U” şeklinde olan ilişkinin 2000 yılında U şeklini aldığı belirtilmiştir (Daudelin, Yiagadeesen, 2011, 1-28).

Gallup(2012) çalışmasında Kuznets’in ortaya koyduğu gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişkinin “Ters-U” şeklinde olduğu hipotezini test etmek amacıyla 87 ülkenin zaman serisi verilerinden yararlanmıştır. Çalışmada parametrik olmayan yöntemlerle trend analizi ve stokastik çekirdek tahmini yöntemleri sonucunda gelir dağılımı ve büyüme arasında U şeklinde bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Buna göre, gelir dağılımı eşitsizliği ekonomik büyüme ile birlikte güçlü bir düşüş eğilimi içerisine girer. İlerleyen dönemlerde ise kişi başına gelir artışı ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliği zayıf bir şekilde artış gösterir (Gallup, 2012, 1-34).

Melikhova ve Čížek(2014) çalışmalarında 1979-2009 yılları arasında 145 ülkenin ortalama gelir ve gelir dağılımı eşitsizliği verilerinden yararlanılmıştır. Sosyal transfer yönlü hükümet politikalarının, gelir dağılımı eşitsizliğini etkilediği üzerinde duran çalışma, bu tür politikaların fazla yer edinmediği ülkelerde “Ters-U” eğrisi ilişkisinin gözlemlendiğini vurgulamıştır. Sosyal transfer politikalarının yoğun olarak kullanıldığı ülkelerde ise yatık bir U eğrisinin varlığı görülmüştür. Çalışmanın sonucunda, literatürde “Ters-U eğrisi” ilişkisinin varlığına yönelik anlaşmazlıkların,

Ülkelerin sosyal politikalarındaki farklılıkların hesaba katılmamış olması nedeniyle ortaya çıkmış olabileceği üzerinde durulmuştur. Çalışma sosyal politikaların, gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde ekonomik büyüme faktöründen daha fazla etki sahibi olduğu görüşünü belirtmiştir (Melikhova, ışek, 2014, 388-410).

Cheng ve Wu(2015) alışmalarında 1978–2011 yıllarında reform sonrası in ekonomisinde görülen gelir eşitsizliği, zaman serisi ve panel veri yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Çalışma, gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasında Kuznets Hipotezinin ngrdğ gibi “Ters-U” şeklinde bir ilişkinin varlığı ortaya koyulmuştur. İlişkinin böyle bir yol izlemesinde kentleşmenin önemi üzerinde durulmuştur. Kentselleşme, ekonomik büyüme ile birlikte kırsal bölgelerden kentsel blgere gn artması ve g eden nüfusun gelir seviyelerinin artış göstermesi sürecini belirtir. Kentselleşme süreci başlangıcında artış gösteren eşitsizlik, ilerleyen dönemlerde düşmeye başlayarak “Ters-U” şeklinde bir yol izleyeceği ortaya koyulmuştur (Cheng, Wu, 2015, 1-24).

Kullanılan modelde gelir dağılımının ikinci belirleyicisi sektörel dalizmdir. Dalizm, tarım ve tarım dışı sektörler arasındaki verimliliği ortaya koyan bir ölçüdür. Modele düalizmin eklenmesi, söz konusu sektörler arasında böyle bir verimlilik farkının olup olmadığını ortaya koymaktır. Neo-klasik ekonomi teorisinde geçerli olan sektörler arasında verimlilik farkı bulunduğunda, üretim faktörlerinin verimliliğin yüksek olduğu sektöre geçiş yapacağı düşüncesinden yola çıkılmıştır. Gelir dağılımının belirleyicisi olarak modele aynı zamanda enflasyon da dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonucunda düalizm ve enflasyonun, gelir dağılımı üzerinde önemli etkilerinin olduğu ortaya koyulmuştur. Tarım sektöründe verimliliğin düşük olmasının, gelir dağılımı eşitsizliğini arttırıcı bir etkisi olduğu grlmştir. Tarım sektöründe 1978 ve 1980 dönemleri arasında artan verimliliğin sonuç olarak eşitsizliği önemli ölçüde düşürmüş olması, bu durumu kanıtlar niteliktedir. Çalışma, kırsal alanların gelişmesine ön ayak olacak politikaların ortaya konması ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliğinin düşebileceğini belirtmiştir (Cheng, Wu, 2015, 1-24).

Doğan ve Cafrı(2016) alışmalarında gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisini OECD lkelerinin 2000-2012 verilerinden yararlanarak incelemiştir. Çalışmada dinamik panel veri yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği arasında U şeklinde bir ilişkinin olduğu grlmştir. Gelir dağılımı eşitsizliğinin U şeklinde bir yol izlemesinde

etkisi olan diğer değişkenler ise tarımda çalışan işçi sayısı, faiz oranı, doğrudan yabancı yatırım ve teknolojik gelişmeler olarak belirlenmiştir. Teknolojik gelişmeler ve tarımda çalışan işçi sayısı gelir dağılımı eşitsizliği ile pozitif bir ilişki içerisinde. Faiz oranı ve doğrudan yabancı yatırımın ise gelir dağılımı eşitsizliği ile negatif bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür (Doğan, Cafrı, 2016, 411-426).

Topuz ve Dağdemir(2016) çalışmalarında ekonomik büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği ilişkisini 94 ülkenin 1995-2011 dönemi verilerinden yararlanarak incelemiştir. Kullanılan ülkeler gelir gruplarına göre ayrılarak incelenmiştir. Çalışmada dinamik panel veri yönteminden yararlanılmış ve modellerin tahmininde Sistem-GMM olarak bilinen “Sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu” kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları Kuznets Hipotezini desteklemektedir (Topuz, Dağdemir, 2016, 115-130).

Çakmak ve Tosun(2017) çalışmalarında ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisini 25 ülkenin 2002-2013 dönemi verileri yardımı ile incelemişlerdir. Çalışmada gelir dağılımı eşitsizliği ölçütü olarak Gini katsayısı kullanılmıştır. Çalışmada panel veri yönteminden yararlanılmış ve elde edilen bulguların Kuznets Hipotezini desteklemediği görülmüştür. Bu durum, çalışmada incelenen ülkelerde ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasında U şeklinde bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir (Çakmak, Tosun, 2017, 33-44).

Oczki, Muszyńska ve Wędrowska(2017) çalışmalarında gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında “Ters-U” şeklinde bir ilişkinin varlığını panel veri yöntemi yardımıyla test etmiştir. Çalışmada Avrupa ülkelerinin 2004-2013 dönemi verilerinden yararlanılmış ve Kuznets’in ortaya koyduğu “Ters-U” hipotezinin tersi sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında U şeklinde bir ilişki mevcuttur. Gelir dağılımı eşitsizliği, ekonomik büyüme sürecinin başlangıcında azalır, fakat ilerleyen dönemlerde artış gösterir. Çalışma, gelir dağılımı eşitsizliğine etki eden tek faktörün ekonomik büyüme olmadığı, işsizlik ve yüksek öğretim oranlarının da önemli bir etkisinin olduğu üzerinde durmuştur (Oczki, Muszyńska ve Wędrowska, 2017, 643-651). İncelenen bu çalışmaların ulaştıkları sonuçlar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1: Literatürde Genel Olarak Elde Edilen Sonuçlar

İlişkinin Yönü	Yazarlar
Pozitif İlişki	Birchenall(2001)
Negatif İlişki	Aghion, Caroli ve Garcia-Peñalosa(1999) Sukiassyan(2007)
Ülkelerin Yapısal Durumlarına Göre Değişen İlişki	Kakwani(1993) Galor ve Tsiddon(1996) Barro(2000) Tachibanaki(2005) Shin(2012)
Diğer Faktörlere Bağlı Olarak Değişen İlişki	Alesina ve Perotti(1996) Eicher ve García-Peñalosa(2001) Panizza(2002) Benhabib(2003) Amparo Castelló-Climent(2005) Stiglitz(2014) Wahiba vs Weriemmi(2014) Andersen(2016)
Kuznets Hipotezi Analizleri	
İlişkinin Şekli	Yazarlar
Ters U İlişkisi	Galbraith ve Kum(2002) Melikhova ve Čížek(2014) Cheng ve Wu(2015) Topuz ve Dağdemir(2016)
U İlişkisi	Daudelin ve Samy(2011) Gallup(2012) Doğan ve Cafrı(2016) Çakmak ve Tosun(2017) Oczki, Muszyńska ve Wędrowska(2017)

5. EKONOMİK BÜYÜMENİN GELİR DAĞILIMINA ETKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK ANALİZ

5.1. Veri ve Metodoloji

Bu çalışmada, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi 32 ülkenin 2000-2014 dönemi verileri yardımıyla incelenmiştir. Ele alınan ülkeler “Orta Gelirli Ülkeler” ve “Yüksek Gelirli Ülkeler” olarak iki gruba ayrılmıştır. Çalışmada dengeli panel veri setlerinden elde edilen modeller “Orta Gelirli Ülkeler” ve “Yüksek Gelirli Ülkeler” için ayrı ayrı tahmin edilmiştir.

Çalışmamızda panel veri yönteminin kullanılmasının nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

1- Panel veri yöntemi ile çalışıldığında elde edilen gözlem sayısı genellikle fazla olmaktadır. Panel veri yönteminin yapısı düşünüldüğünde yatay kesit ve zaman serisi yöntemlerini birleştiren bir yöntem olduğu görülebilir. Bundan dolayı çalışmada incelenen gözlem sayısı daha fazla olmakta ve daha güvenilir tahminler yapılmaktadır (Baltagi, 2005, 4-9).

2- Hsiao(2007) çalışmasında, modellere eklenmeyerek ihmal edilen değişkenlerin modelde kullanılan değişkenler ile bağlantılı olduğu durumlarda sonuçların hatalı olabileceğini belirtmiştir. Fakat panel veri yönteminde birimlerin hem kendi aralarındaki, hem de zaman içerisindeki değişimlerinin incelenebiliyor olması bu sorunların kontrol edilebilmesini sağlamaktadır (Hsiao, 2007, 4).

3- Baltagi(2005) çalışmasında, yatay kesit ve zaman serisi yöntemlerinden yararlanılan çalışmalarda heterojenliklerin sonuçları etkileyebildiği üzerinde durmuştur. Heterojenliklerin kontrol edilebilmesi panel veri yönteminin en önemli özelliklerinden birisidir. Çalışmada incelenen verilerin ülkelere ait olduğu düşünüldüğünde, heterojenliklerin kaçınılmaz olduğu görülebilir (Baltagi, 2005, 4-5).

5.1.1. Çalışmada Kullanılan Ülkeler

Tablo 2: Çalışmada Kullanılan Ülkelerin Gelir Düzeylerine Göre Ayrışmaları

Orta Gelirli Ülkeler	Yüksek Gelirli Ülkeler
Brazilya, Ermenistan, Filipinler, Guatemala, Güney Afrika Cumhuriyeti, Jamaika, Jordan, Kolombiya, Meksika, Moldova, Moritanya, Nikaragua, Paraguay, Peru, Ukrayna, Vietnam	Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Güney Kore, İsrail, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Macaristan, Panama, Şili, Uruguay, Yeni Zelanda

Çalışmada kullanılan ülkelerin gelir düzeylerine göre iki gruba ayrılmasında, Dünya Bankası'nın ortaya koyduğu ülke bazında gelir sınıflandırması verilerinden yararlanılmıştır. Dünya Bankası, sınıflandırmaları belirlerken kişi başı GSMH verilerinden yararlanmaktadır. Grupların kişi başına GSMH'larına göre ayrışmaları aşağıdaki gibidir (World Bank, [03.03.2019]):

- 1- Düşük Gelir Ekonomileri (\$995 ve aşağısı)
- 2- Düşük-Orta Gelir Ekonomileri (\$996 - \$3,895)
- 3- Yüksek-Orta Gelir Ekonomileri (\$3,896 - \$12,055)
- 4- Yüksek Gelir Ekonomileri (\$12,056 ve üzeri)

Çalışmada, “Düşük-Orta Gelir Ekonomileri”, “Yüksek-Orta Gelir Ekonomileri” ve “Yüksek Gelir Ekonomileri” gruplarında bulunan ülkeler kullanılmıştır. “Düşük-Orta Gelir” ve “Yüksek-Orta Gelir” ekonomileri gruplarına giren ülkeler “Orta Gelirli Ülkeler”, “Yüksek Gelir Ekonomileri” grubuna giren ülkeler ise “Yüksek Gelirli Ülkeler” grubunda incelenmiştir. Çalışmada kullanılan ülkeler, incelenen 2000-2014 dönemi için verilerine tam olarak ulaşılabilen ülkeler içerisinde seçilmiştir.

5.1.2. Çalışmada Kullanılan Modeller ve Değişkenler

Çalışmada gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisi iki farklı modelde incelenmiştir. Birinci modelde, büyüme ölçütü olarak kullanılan “Kişi Başına Reel

GSYİH” ve gelir eşitsizliği ölçütü olarak kullanılan “Gini Katsayısı” arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu model, ikinci modelin aksine büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi basit anlamda incelemektedir.

Model 1:

$$Gini_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 LGSYIH_{i,t} + \beta_2 (LGSYIH_{i,t})^2 + \varepsilon_{i,t}$$

Kuznets Hipotezinin geçerliliğinin test edilmesi amacıyla “Kişi Başı Reel GSYİH” modele karesiyle beraber eklenmiştir. Literatürde de sıklıkla kullanılan bu model, uzun dönem gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelenmesine yardımcı olmaktadır. “Kişi Başına Reel GSYİH” modele logaritması alınarak dâhil edilmiştir. Kuznets Hipotezine göre, $LGSYIH$ değişkeninin katsayısı β_1 pozitif ve $(LGSYIH)^2$ değişkeninin katsayısı β_2 ise negatif olmalıdır. Sonuçların bu yönde olduğu görülürse, Kuznets Hipotezinin desteklendiği sonucuna ulaşılabacaktır.

Model 2:

$$Gini_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 LGSYIH_{i,t} + \beta_2 (LGSYIH_{i,t})^2 + \beta_3 ReelFaiz_{i,t} + \beta_4 Enflasyon_{i,t} + \beta_5 İstihdam_{i,t} + \beta_6 KırsalNüfus_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

İkinci modelde, ekonomik büyümeye ek olarak çeşitli kontrol değişkenleri de kullanılmıştır. Bu sayede, gelir dağılımı eşitsizliğine etkisi olabilecek faktörler de göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 3: Modellerde Kullanılan Değişkenlerin Açılımları

Değişkenler	Açıklamalar
Gini	Gelir dağılımı eşitsizliği göstergesi olarak kullanılan Gini Katsayısı
GSYİH	Kişi Başına Reel GSYİH, Satın Alma Paritesi
Reel Faiz	Reel Faiz Oranı (%)
Enflasyon	Enflasyon, GSYİH Deflatörü (yıllık yüzde değişim %)
İstihdam	Toplam İstihdam
KırsalNüfus	Toplam Kırsal Nüfus

Tablo 3’te gösterilen değişkenler, “World Bank” (Dünya Bankası), “International Labour Organization” (Uluslararası Çalışma Örgütü) ve “Standardized World Income Inequality Database” (Standart Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı) kaynaklarından elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler Tablo 4’te gösterilmektedir:

Tablo 4: Kullanılan Verilerin Kaynakları

Değişkenler	Kaynaklar
GSYİH, Reel Faiz, Enflasyon, Kırsal Nüfus	World Bank Database (Dünya Bankası Veritabanı)
İstihdam	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
Gini Katsayısı	Standardized World Income Inequality Database (Standart Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı)

5.2. Bulgular

5.2.1. Orta Gelirli Ülkeler

Çalışmada, panel veri modellerinin tahmin edilmesinde “Sabit Etkiler Modeli” ve “Rassal Etkiler Modeli” arasında seçim yapılabilmesi amacıyla Hausman testine başvurulmuştur. Hausman Testi, Hausman (1978) tarafından ortaya koyulan bir ekonometrik model belirleme testidir. Sabit ve Rassal etkiler modeli arasında seçim yapılmasına yardımcı olsa da, Hausman testinin asıl amacı bu değildir. Hausman testi, hata terimi ve regresyonda kullanılan değişkenler arasında korelasyon olup olmadığını ortaya koymaktadır. Buna göre, boş hipotez hata terimi ve değişkenler arasında korelasyon olmadığını ortaya koymaktadır. Boş hipotezin reddedilememesi durumunda, rassal etkiler modelinin uygun olduğuna karar verilir (Baltagi, 2005, 66-73).

Tablo 5: Hausman Testi (Orta Gelirli Ülkeler)**Sabit ve Rassal Etkiler Model Arasında Seçim**

Hausman Testi (1. Model)	$\chi^2(2) = 19.26, \text{ Prob} > \chi^2 = 0.0001$
Hausman Testi (2. Model)	$\chi^2(6) = 37.72, \text{ Prob} > \chi^2 = 0.0000$

Tablo 5’te yapılan Hausman testlerinde, her iki model için boş hipotez reddedilmiştir. Bu durum, hata terimi ve değişkenler arasında korelasyon olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, sabit etkiler modeli kullanılmalıdır.

Tablo 6: Otokorelasyon Testi (Orta Gelirli Ülkeler)

Wooldridge Testi (1. Model)	$F(1, 15) = 86.617, \text{ Prob} > F = 0.0000$
Wooldridge Testi (2. Model)	$F(1, 15) = 166.279, \text{ Prob} > F = 0.0000$

Tablo 6’da gösterilen Wooldridge Testi için boş hipotez, hata terimlerinde otokorelasyon bulunmadığını ortaya koymaktadır (Drukker, 2003, 169-177). Test sonucunda, her iki model için boş hipotez reddedilmiştir. Dolayısıyla, modelde otokorelasyon bulunmaktadır.

Tablo 7: Değişen Varyans Testi (Orta Gelirli Ülkeler)**Heteroskedastisite Testi**

Wald Testi (1. Model)	$\chi^2(16) = 808.06, \text{ Prob} > \chi^2 = 0.0000$
Wald Testi (2. Model)	$\chi^2(16) = 3162.83, \text{ Prob} > \chi^2 = 0.0000$

Tablo 7’de gösterilen Wald testi için boş hipotez, incelenen birimler arasında sabit varyansın bulunduğunu ($\sigma_i^2 = \sigma^2$ ve $i = 1, \dots, N$), yani kullanılan modelde değişen varyans bulunmadığını ortaya koymaktadır (Baum, 2001, 101-104). Görüldüğü gibi, her iki model için de boş hipotez reddedilmiştir. Dolayısıyla, modelde değişen varyans bulunmaktadır.

Tablo 8: Yatay Kesit Bağımlılık Testi (Orta Gelirli Ülkeler)

Pesaran ve Friedman Testleri

Pesaran Testi (1. Model)	1.771, Pr = 0.0765, abs = 0.621
Pesaran Testi (2. Model)	0.225, Pr = 0.8220, abs = 0.544
Friedman Testi (1. Model)	25.869, Pr = 0.0394, abs = 0.621
Friedman Testi (2. Model)	17.762, Pr = 0.2754, abs = 0.544

Tablo 8’de gösterilen Pesaran ve Friedman testleri için boş hipotez, yatay kesit bağımlılığının olmadığını belirtir (De Hoyos, 2006, 482-496). Görüldüğü gibi, her iki model için boş hipotez reddedilememiştir. Fakat artıkların ortalama mutlak korelasyonu (abs) değerinin yüksek olması, modelde yatay kesit bağımlılığının varlığına işaret etmektedir (De Hoyos, 2006, 482-496). Tablo 6, Tablo 7 ve Tablo 8’den elde edilen sonuçlar doğrultusunda modelin doğru olarak tahmin edilmesi için Driscoll ve Kraay Standart Hataları kullanılmıştır. Hoechle(2007) çalışmasında panel veri analizinde yatay kesit bağımlılığı tespit edildiği durumlarda, Driscoll ve Kraay Standart Hatalarının kullanılmasını önermektedir (Hoechle, 2007, 281-312).

Tablo 9: Orta Gelirli Ülkeler Analizi

	Model 1 (Gini)	Model 2 (Gini)
LGSYİH	48.988*** (3.214)	21.405*** (3.723)
LGSYİHKARE	-3.241*** (0.182)	-1.446*** (0.212)
ReelFaiz		0.107*** (0.025)
Enflasyon		0.111*** (0.020)
Lİstihdam		-3.939*** (0.404)
LKırsal Nüfus		-3.625*** (0.998)
_cons	-135.867*** (14.222)	57.048** (22.006)
N	240	240
Grup İçi R²	0.5562	0.6794
Standart Hatalar parantez içinde belirtilmiştir (Driscoll/Kraay) * P<0.10, ** p<0.05, *** p<0.01		

Model 1’de kullanılan “LGSYİH” değişkeni %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitif, “LGSYİHKARE” değişkeni ise anlamlı ve katsayısı negatiftir. Bu durum, Kuznets hipotezinin doğruluğu için gereken koşulların sağlandığını göstermektedir. Dolayısıyla, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliği öncelikle artış gösterir, fakat sürecin ilerleyen aşamalarında, belirli bir dönüm noktası sonrasında azalmaya başlar.

Model 2’de kullanılan “LGSYİH” değişkeni %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve pozitif, LGSYİHKARE değişkeni ise anlamlı ve negatiftir. Bu durum, önceden belirtildiği gibi Kuznets hipotezini destekler. 2. Model’de aynı zamanda “ReelFaiz”, “Enflasyon”, “Lİstihdam” ve “LKırsalNüfus”, kontrol değişkenleri olarak yer almaktadır. Buna göre “ReelFaiz” ve “Enflasyon” değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı ve katsayıları pozitiftir. “Lİstihdam” ve “LKırsalNüfus” değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı ve katsayıları negatiftir.

5.2.2. Yüksek Gelirli Ülkeler:

Tablo 10: Hausman Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler)

Sabit ve Değişen Etkiler Model Arasında Seçim

Hausman Testi (1. Model)	$\chi^2(2) = 11.75$, Prob> $\chi^2 = 0.0028$
Hausman Testi (2. Model)	$\chi^2(5) = 17.63$, Prob> $\chi^2 = 0.0035$

Tablo 10’da yapılan Hausman testlerinde, her iki model için de boş hipotez reddedilmiştir. Bu durum, hata terimi ve değişkenler arasında korelasyon olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, sabit etkiler modeli kullanılmalıdır.

Tablo 11: Otokorelasyon Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler)

Wooldridge Testi (1. Model)	$F(1, 15) = 202.001$, Prob > F = 0.0000
Wooldridge Testi (2. Model)	$F(1, 15) = 177.429$, Prob > F = 0.0000

Tablo 11’de gösterilen Wooldridge Testi için boş hipotez, hata terimlerinde otokorelasyon bulunmadığını ortaya koymaktadır. Test sonucunda, her iki model için boş hipotez reddedilmiştir. Dolayısıyla, modelde otokorelasyon bulunmaktadır.

Tablo 12: Değişen Varyans Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler)

Heteroskedastisite Testi	
Wald Testi (1. Model)	chi2 (16) = 2453.55, Prob>chi2 = 0.0000
Wald Testi (2. Model)	chi2 (16) = 898.58, Prob>chi2 = 0.0000

Tablo 12’de gösterilen Wald testi için boş hipotez, kullanılan modelde değişen varyans bulunmadığını ortaya koymaktadır. Görüldüğü gibi, her iki model için boş hipotez reddedilmiştir. Dolayısıyla, modelde değişen varyans bulunmaktadır.

Tablo 13: Yatay Kesit Bağımlılık Testi (Yüksek Gelirli Ülkeler)

Pesaran ve Friedman Testleri	
Pesaran Testi (1. Model)	-2.536, Pr = 0.0112, abs = 0.471
Pesaran Testi (2. Model)	-2.072, Pr = 0.0383, abs = 0.446
Friedman Testi (1. Model)	3.994, Pr = 0.9978, abs = 0.471
Friedman Testi (2. Model)	4.337, Pr = 0.9964, abs = 0.446

Tablo 13’de gösterilen Pesaran ve Friedman testleri için boş hipotez, yatay kesit bağımlılığının olmadığını belirtir. Görüldüğü gibi, her iki model için boş hipotez reddedilememiştir. Fakat “Orta Gelirli Ülkeler” grubu ile ilgili yapılan analizde olduğu gibi “Yüksek Gelirli Ülkeler” grubunda da artıkların ortalama mutlak korelasyonu (abs) değerlerinin yüksek olması, modelde yatay kesit bağımlılığının varlığına işaret etmektedir (De Hoyos, 2006, 482-496). Tablo 11, Tablo 12 ve Tablo 13’den elde edilen sonuçlar doğrultusunda modelin doğru tahmin edilebilmesi için Driscoll ve Kraay Standart Hataları kullanılmıştır.

Tablo 14: Yüksek Gelirli Ülkeler Analizi

	Model 1 (Gini)	Model 2 (Gini)
LGSYİH	-158.294*** (6.574)	-162.402*** (7.289)
LGSYİHKARE	7.744*** (0.333)	7.984*** (0.369)
ReelFaiz		-0.020* (0.011)
Enflasyon		-0.102*** (0.022)
Lİstihdam		-1.539** (0.579)
LKırsalNüfus		0.402 (0.490)
_cons	842.28*** (32.555)	867.530*** (36.241)
N	240	240
Grup İçi R²	0.5630	0.6479
Standart Hatalar parantez içinde belirtilmiştir (Driscoll/Kraay) * P<0.10, ** p<0.05, *** p<0.01		

Model 1’de kullanılan “LGSYİH” değişkeni %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve katsayısı negatif, “LGSYİHKARE” değişkeni ise anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Model 2’de incelenen “LGSYİH” değişkeni %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve katsayısı negatif, “LGSYİHKARE” değişkeni ise anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Model 2’de aynı zamanda “ReelFaiz”, “Enflasyon”, “Lİstihdam” ve “LKırsalNüfus”, kontrol değişkenleri olarak yer almaktadır. Buna göre “Enflasyon” ve “Lİstihdam” değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı ve katsayıları negatiftir. “Reel Faiz”

değişkeni %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve katsayısı negatiftir. “LKırsalNüfus” değişkeni ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Tablo 15: Ekonometrik Analiz Sonuçları

	Orta Gelirli Ülkeler (Gini)	Yüksek Gelirli Ülkeler (Gini)
LGSYİH	Pozitif İlişki	Negatif İlişki
LGSYİHKARE	Negatif İlişki	Pozitif İlişki
Reel Faiz	Pozitif İlişki	Negatif İlişki
Enflasyon	Pozitif İlişki	Negatif İlişki
İstihdam	Negatif İlişki	Negatif İlişki
LKırsal Nüfus	Negatif İlişki	Pozitif İlişki (İstatistiksel olarak anlamsız)

Modellerde kullanılan değişkenlerin ülke gruplarına göre sonuçları Tablo 15’te gösterilmektedir. Buna göre, “Orta Gelirli Ülkeler” grubunda ekonomik büyüme ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliği öncelikle artmakta, büyüme sürecinin ilerleyen aşamalarında ise eşitsizlik azalmaktadır. Bu durum Kuznets Hipotezini destekler niteliktedir. “Yüksek Gelirli Ülkeler” grubunda ise durum tersine dönmektedir. Dolayısıyla, Kuznets Hipotezinin ortaya koyduğu “Ters-U” ilişkisinin “Yüksek Gelirli Ülkeler” için geçerli olmadığı görülmektedir. Fakat çalışmanın 15 yıllık bir dönemi incelediği, incelenen ülkelerin ekonomik büyüme süreçlerinin başlangıcından itibaren çalışmaya dâhil edilmemiş olduğu düşünüldüğünde, sonuçların genel olarak birbirini tamamlar nitelikte olduğu görülebilmektedir. Dolayısıyla büyük çoğunluğu gelişmiş ülkelerden oluşan yüksek gelirli ülkelerde, orta gelirli ülkelerde görülen ilişkinin tersinin görülmesi aslında Kuznets Hipotezi için de beklenen bir durumu ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin 32 ülkenin 2000-2014 dönemi verilerinden yararlanılarak incelendiği çalışmada ulaşılan sonuçlar “Orta Gelirli Ülkeler” grubu için Kuznets Hipotezini destekler niteliktedir. İncelenen ülke grupları içerisinde orta gelirli ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında “Ters-U” şeklinde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Fakat bu durum “Yüksek Gelirli Ülkeler” grubunda tam tersi şekilde sonuçlanmakta, gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasında U şeklinde bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken konu, çalışmanın 15 yıllık bir dönemi ele alıyor olmasıdır. Çalışmada kullanılan ülkeler ekonomik büyüme süreçlerinin başlangıcından itibaren çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu durum düşünüldüğünde, orta gelirli ülkeler ve yüksek gelirli ülkelerden elde edilen sonuçların birbirlerini tamamlar nitelikte oldukları görülebilmektedir.

Doğan ve Cafrı(2016) çalışmalarında OECD ülkelerini incelemiş ve bu ülkeler için gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasında U şeklinde bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Aynı şekilde Oczki, Muszyńska ve Wędrowska(2017) çalışmalarında Avrupa ülkelerini incelemiş ve bu ülkeler için de U eğrisinin geçerli olduğu bulunmuştur. Bu iki çalışmada kullanılan ülkelerin büyük bir çoğunluğunun yüksek gelirli ülkeler oldukları bilindiğine göre, çalışmamızda yüksek gelirli ülkeler grubuna ait olan ülkelerde görülen U ilişkisi, bu iki çalışma ile benzerlik taşımaktadır. Aynı şekilde Galbraith ve Kum(2002)’un çalışmalarında bahsedilen yüksek gelirli ülkelerde gelir dağılımı ve büyüme arasında U şeklinde bir ilişkinin görülebileceği düşüncesi desteklenmiştir.

Çalışmada ayrıca çeşitli kontrol değişkenleri de kullanılmıştır. Buna göre reel faiz oranı, “Orta Gelirli Ülkeler” grubunda gelir dağılımı eşitsizliğini arttırıcı bir etki yaratmaktadır. “Yüksek Gelirli Ülkeler” grubunda ise bu durumun tersinin geçerli olduğu görülmüştür. Artan reel faiz, büyük bir çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerden oluşan “Orta Gelirli Ülkeler” grubunda yaşayan bireyler arasındaki gelir farkını daha fazla açmaktadır. Yüksek gelirli ülkelerde ise bu ilişkinin istatistiki anlamlılığının

oldukça düşük olduğu gör÷lmektedir. Bunun nedeni, orta gelirli ÷lkelerde gör÷len gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek gelirli ÷lkelere oranla çok daha ileri boyutlarda olmasıdır. Dolayısıyla reel faiz, “Yüksek Gelirli ÷lkeler” grubunda gelir dağılımı eşitsizliğini “Orta Gelirli ÷lkeler” grubundan daha az etkilemektedir.

Kullanılan diğerkontrol değışkenlerinden biri olan enflasyon oranı, orta gelirli ÷lkelerde gelir dağılımı eşitsizliği ile pozitif ilişkili, fakat yüksek gelirli ÷lkelerde gelir dağılımı eşitsizliği ile negatif ilişkili sonuç vermektedir. “Orta Gelirli ÷lkeler” grubunda yaşayan bireyler, enflasyon artışları karşısında gelirlerini koruyamamaktadırlar. Bunun sonucu olarak, gelir eşitsizliği artış göstermektedir. “Yüksek Gelirli ÷lkeler” grubunda ise gelir dağılımı eşitsizliklerinin çok düşük boyutlarda gör÷lmesi, bu ilişkinin pozitif yönde olmasını engelleyici bir rol oynamaktadır.

Modelde aynı zamanda toplam istihdamdaki değışmelerin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Beklenildiğı gibi, gelir dağılımı eşitsizliği artan istihdam ile birlikte her iki grup için de azalmaktadır. Daha fazla insanın çalışma hayatına girmesi ile birlikte bireylerin gelir düzeyleri artmaktadır. Bu durum, işsizlik yardımlarının yeterli düzeyde olmadığı orta gelirli ÷lkelerde daha çok hissedilmektedir.

Çalışmada kırsal nüfus verilerinden de yararlanılmıştır. Kırsal Nüfus değışkeni, orta gelirli ÷lkelerde gini katsayısı ile negatif ilişkilidir. Bu durum, Kuznets (1955)’in çalışması ile benzerlik göstermektedir. Buna göre, kırsal nüfusun kentsel bölgelere göç etmesi ile birlikte gelir dağılımı eşitsizliği artış göstermeye başlar. Yüksek gelirli ÷lkelerde bu ilişki istatistiksel olarak anlamsız sonuç vermiştir. Yüksek gelirli ÷lkelerde kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki gelir eşitsizliği farkı, orta gelirli ÷lkelere göre daha azdır. Dolayısıyla kırsal bölgelerden kentsel bölgelere yapılan göçler yüksek gelirli ÷lkelerde gelir dağılımı eşitsizliğini anlamlı bir şekilde etkilememektedir.

÷lkeler içerisinde gör÷len gelir dağılımı eşitsizliğinin, bireylerin mutluluğı ve refahı üzerinde önemli etkilerinin olduğı bilinmektedir. Bu duruma etki eden çok sayıda faktör bulunmaktadır ve bu faktörlerin önemle incelenmesi gerekmektedir. İncelenen çalışmalarda gör÷len en büyük sorun, az gelişmiş ÷lkelerin verilerine ulaşım zorluğudur. Bu nedenle çalışmamızda “Düşük Gelirli ÷lkeler” incelenememiştir. Yine de son dönemlerde ortaya çıkan yeni verilerin yardımı ile birlikte, gelir dağılımı

eşitsizliği üzerinde etkisi olabilecek faktörler daha rahat bir şekilde incelenebilmektedir. Bu duruma rağmen hala ulaşılamayan birçok veri bulunmaktadır. İlerleyen dönemlerde bu verilerin elde edilmesinin kolaylaşması ile birlikte konu hakkında yapılan güvenilir çalışmaların artış göstereceğini umut ediyorum.

KAYNAKÇA

- Ackley, Gardner. 1961. **Macroeconomic Theory**. New York: The Macmillan company (Aktaran: Hiç, Mükerrerem. 1981. Büyüme ve Gelişme Ekonomisi. Kırklareli: Sermet Arkadaş Yayınevi)
- Adelman, Irma. 1961. **Theories of Economic Growth and Development**. New York. (Aktaran: Hiç, Mükerrerem. 1981. Büyüme ve Gelişme Ekonomisi. Kırklareli: Sermet Arkadaş Yayınevi)
- Aghion, Philippe, Eve Caroli, Cecilia García-Peñalosa. 1999. Inequality and Economic Growth: The Perspective of the New Growth Theories. **Journal of Economic Literature**. c. 37. s. 4: 1615-1660
- Akalın, Güneri. 1986. **Kamu Ekonomisi**. 2. bs. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları
- Aktan, Coşkun Can, İstiklal Yaşar Vural. 2002a. **Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri**. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları
- _____. 2002b. **Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti**. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları
- Alesina, Alberto, Roberto Perotti. 1996. Income distribution, political instability, and investment. **European Economic Review**. c. 40. s. 6: 1203-1228.
- Alkin, Erdoğan. 1973. Keynes'yen Gelir Dağılımı Teorisi ve Kaldor Modeli. **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**. c. 29. s.1-4: 131-159
- _____. 1975. **Gelir ve Büyüme Teorisi**. Elektronik Ofset Yayınları
- Andersen, Torben M, Jonas Maibom. 2016. The big trade-off between efficiency and equity - is it there?, **CEPR Discussion Paper**. no. 11189, s. 1-23
- Ataman, Berrin Ceylan. 1996. Neo Keynesci Bölüşüm Teorisi: Ücret - Fiyat Sarmalı ve Gelirler Politikası. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, c. 51. s. 1: 53-69
- Aydın, Murat. 2013. **Türkiye'de Vergileme ve İşsizlik**. İstanbul: IJOPEC yayınları
- Baltagi, Badi H. 2005. **Econometric Analysis of Panel Data**. Third Edition. John Wiley & Sons.
- Barro, Robert Joseph. 2000. Inequality and Growth in a Panel of Countries. **Journal of Economic Growth**. c. 5. s. 1: 5-32.

- Baum, Christopher F. 2001. Residual diagnostics for cross-section time series regression models. **The Stata Journal**. c. 1. s. 1: 101-104
- Benhabib, Jess. 2003. The Tradeoff Between Inequality and Growth. **Annals of Economics and Finance, Society for AEF**. c. 4. s. 2: 491-507
- Birchenall, Javier A. 2001. Income distribution, human capital and economic growth in Colombia. **Journal of Development Economics**. c. 66. s. 1: 271-287
- Bükey, Abdullah Miraç, Başak Işıl Çetin. 2017. Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi. **Maliye Araştırmaları Dergisi**. c. 3. s. 1: 103-117
- Castelló-Climent, Amparo. 2004. A Reassessment Of The Relationship Between Inequality And Growth: What Human Capital Inequality Data Say?. **Working Papers. Serie EC 2004-15. Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas, S.A. (Ivie)**.
- Cheng, Wenli, Yongzheng Wu. 2015. Income inequality in China: Testing the Kuznets Hypothesis with National Time Series and Provincial Panel Data 1978-2011. **Monash Business School Economic Department Discussion Paper**. 32/15
- Çakmak, Arzu İmren, Bengü Tosun. 2017. Ekonomik Büyüme-Gelir Dağılımı İlişkisi: Kuznets Hipotezinin Seçilmiş Ülkeler Üzerine Araştırılması. **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 1. s. 33: 33-44
- Daudelin, Jean, Samy Yiagadeesen. 2011. Flipping Kuznets’: Evidence from Brazilian Municipal Level Data on the Linkage between Income and Inequality. Berlin: desigualdades.net Research Network on Interdependent Inequalities in Latin America Working Paper. **desigualdades.net Working Paper Series**. no. 10
- De Hoyos, Rafael E, Vasilis Sarafidis. 2006. Testing for cross-sectional dependence in panel-data models. **The Stata Journal**. c. 6. s. 4: 482-496
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). 2001. **Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı. DPT: 2599 - ÖİK: 610. Ankara
- Dinler, Zeynel. 2010. **İktisada Giriş**. 16. bs. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Doğan, Nükhet, Reyhan Cafrı. 2016. Which Hypothesis Is Valid In OECD Countries, Kuznets U Curve or Great U-Turn System GMM Estimation for Dynamic Panel Data. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 25. s. 3: 411-426
- Drukker, David M. 2003. Testing for serial correlation in linear panel-data models. **The Stata Journal**. c. 3. s. 2: 169-177

- Eicher, Theo, Cecilia García-Peñalosa. 2001. Inequality and Growth: The Dual Role of Human Capital in Development. **Journal of Development Economics**. c. 66. s. 1: 173-197
- Erdoğan, Seyfettin, Şerif Canbay. 2016. İktisadi Büyüme ve Araştırma & Geliştirme (Ar-Ge) Harcamaları İlişkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 4. s. 2: 30-44
- Ergun, Temel. 2013. **Makroekonomiye Giriş**. Ankara: Detay Yayıncılık
- Galbraith, James K, Hyunsub Kum. 2002. Inequality and Economic Growth: Data Comparisons and Econometric Tests. **The University of Texas at Austin. UTIP Working Paper**. no. 21
- Gallup, John Luke. 2012. **Is there a Kuznets curve?**. Portland State University
- Galor, Oded, Daniel Tsiddon. 1997. The Distribution of Human Capital and Economic Growth. **Journal of Economic Growth**. c. 2. s. 1: 93-124
- Gencer, Ayşen Hiç, Özlen Hiç Birol. 2014. A.Smith ve Klasik Okul, K.Marx ve Marksist Sosyalizm, J.M.Keynes ve Keynesgil Devrim ve Daha Sonraki Gelişmeler. **International Conference on Eurasian Economies, 1-3 July 2014**. Macedonia: Skopje: 934-943
- Hiç, Mükerrerem. 1960. Ricardo'nun Büyüme Teorisi ve Az Gelişmiş Memleketler. **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, c. 22. s. 2: 25-36
- _____. 1981. **Büyüme ve Gelişme Ekonomisi**. Kırklareli: Sermet Arkadaş Yayınevi
- Hoechle, Daniel. 2007. Robust Standard Errors for Panel Regressions With Cross-Sectional Dependence. **The Stata Journal**. c. 7. s. 3: 281-312
- Hsiao, Cheng. 2007. Panel data analysis-advantages and challenges. **TEST**. c. 16. s. 1: 1-22
- International Labour Organization. [05.03.2019]. **Employment by sex and age -- ILO modelled estimates, November 2018 (Thousands)**. ILOSTAT. https://www.ilo.org/ilostat/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/Page27.jspx?subject=ILOEST&indicator=EMP_2EMP_SEX_AGE_NB&datasetCode=A&collectionCode=ILOEST&_afLoop=3656463618108014&_afWindowMode=0&_afWindowId=null#!%40%40%3Findicator%3DEMP_2EMP_SEX_AGE_NB%26_afWindowId%3Dnull%26subject%3DILLOEST%26_afLoop%3D3656463618108014%26datasetCode%3DA%26collectionCode%3DILLOEST%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D88i8tyfa8_95
- Işık, Nihat. 2006. Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. **Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 2006. s. 2: 119-127
- İşgüden, Tamer. 1982. **Makro İktisat**. İstanbul: Bilim ve Teknik Kitabevi Yayınları

- Kakwani, Nanak. 1993. Poverty and Economic Growth: With Application to Cote d'Ivoire. **Review of Income and Wealth**. c. 39. s. 2: 121-139
- Karacan, Rıdvan. 2017. **Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Türkiye Örneğiyle)**. 3. bs. İstanbul: Yalın Yayıncılık
- Karakayalı, Hüseyin. 1995. **Makro Ekonomi**. 3.bs. İzmir: Bilgehan Basımevi. (Aktaran: Ekodialog. [01.05.2019]. Pareto Gelir Dağılımı. https://www.ekodialog.com/Konular/pareto_gelir_dagilimi.html)
- Karluk, Rıdvan. 1997. **Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişim, Yapısal ve Sosyal Değişim**. 5. bs. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Kibritçioğlu, Aykut. 1998. İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. c. 53. s. 1: 207-230
- Kuznets, Simon. 1955. Economic Growth and Income Inequality. **The American Economic Review**. c. 45. s. 1: 1-28
- Lucas, Robert E. Jr. 1988. On The Mechanics of Economic Development. **Journal of Monetary Economics**. s. 22: 3-42
- Melikhova, Oksana, Jakub Čížek. 2014. Kuznets Inverted U-Curve Hypothesis Examined on Up-To Date Observations for 145 Countries. **Prague Economic Papers. Prague: University of Economics**. c. 2014. s. 3: 388-410.
- Muszyńska, Joanna, Ewa Wedrowska, Jarosław Oczki. 2017. **Kuznets Hypothesis of Income Inequality: Empirical Evidence From EU**. https://www.researchgate.net/publication/327077319_KUZNETS_HYPOTHESIS_OF_INCOME_INEQUALITY_EMPIRICAL_EVIDENCE_FROM_EU
- Özsağır, Arif. 2008. Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği. **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 2008. s. 1: 332-347
- Öztürk, Nazım. 2010. Klasik ve Neoklasik İktisatta Gelir Bölüşümü. **Çalışma ve Toplum: Ekonomi ve Hukuk Dergisi**. c. 1. s. 24: 59-89
- Panayotou, Theodore. 2003. Economic Growth and the Environment. **Economic Survey of Europe**. s. 2: 45-71
- Panizza, Ugo. 2002. Income Inequality and Economic Growth: Evidence from American Data. **Journal of Economic Growth**. c. 7. s. 1: 25-41.
- Parasız, İlker. 2000. **Modern Makro Ekonominin Temelleri**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları
- _____. 2003. **Ekonomik Büyüme Teorileri**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları
- Persson, Torsten, Guido Tabellini. 1991. Is Inequality Harmful for Growth? Theory and Evidence. **The American Economic Review**. c. 84. s. 3: 600-621

- Peterson, Wallace C. 1994. **Gelir İstihdam ve Ekonomik Büyüme**. çev. Talat Güllap, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları
- Selik, Mehmet. 1988. **100 Soruda İktisadi Doktrinler Tarihi**. 4. bs. İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Shin, Inyong. 2008. Income Inequality and Economic Growth. **Germany: University Library of Munich. MPRA Paper**. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/24397/>
- Solt, Frederick. 2019. **The Standardized World Income Inequality Database Version 8**. Harvard Dataverse. V1. <https://doi.org/10.7910/DVN/LM4OWF>
- Stiglitz, Joseph E. 2014. **The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future**. The Proceedings of the Joint Workshop on Sustainable Humanity Sustainable Nature Our Responsibility 2-6 May 2014, Vatican City: The Pontifical Academy of Social Sciences, s. 379-399
- Sukiassyan, Grigor. 2007. Inequality and growth: What does the transition economy data say?. **Journal of Comparative Economics**. Elsevier. c. 35. s. 1: 35-56,
- Tachibanaki, Toshiaki. 2006. Inequality and Poverty in Japan. **The Japanese Economic Review**. c. 57. s. 1: 1-27
- Todaro, Michael P, Stephen C. Smith. 2014. **Economic Development 12th Edition**, Pearson
- Topuz, Seher Gülşah, Özcan Dağdemir. 2016. Ekonomik Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Kuznets Ters-U Hipotezi'nin Geçerliliği. **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**. c. 11. s. 3: 115-130
- TÜİK. 2008. **Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı: Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 6**. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu
- Türker, Munise Tuba. 2009. İçsel Büyüme Teorilerinde İçsel Büyümenin Kaynağı ve Uluslararası Ticaret Olgusuyla İlişkisi. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. s. 25: 87-94
- Wahiba, N.F, M.E. Weriemmi. 2014. The relationship between economic growth and income inequality. **International Journal of Economics and Financial Issues**. c. 4. s. 1: 135-143.
- World Bank. [05.03.2019]a. **World Bank Country and Lending Groups**. <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>
- _____. [05.03.2019]b. **GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$)**. World Development Indicators. The World Bank Group. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.KD>

_____. [05.03.2019]c. **Inflation, GDP deflator (annual %).** **World Development Indicators.** The World Bank Group. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG>

_____. [05.03.2019]d. **Real interest rate (%).** **World Development Indicators.** The World Bank Group. <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.RINR>

_____. [05.03.2019]e. **Rural population.** **World Development Indicators.** The World Bank Group. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL>

Yardımcı, Pınar. 2006. İçsel Büyüme Modelleri ve Türkiye Ekonomisinde İçsel Büyümenin Dinamikleri. **Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.** c. 2006. s. 1: 96-114

Yıldırım, Metin, İbrahim Örnek. 2012. Walt Whitman Rostow'un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi", **Tartışma Metni, no. 2012/84.** Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Hüseyin Mert Uçar
Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul, 1991
E-mail Adresi : huseyinmertucar@hotmail.com
Telefon Numarası : 0541 271 23 90

Yabancı Dil

İngilizce : YDS: 88,75

Eğitim

2005 - 2009 : Ataköy Cumhuriyet Anadolu Lisesi

2010 - 2015 : Trakya Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi – İktisat Bölümü

2016 - 2019 : Yıldız Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler
Enstitüsü – İktisat Ana Bilim Dalı – İktisat Yüksek Lisans Programı